

Onderdeel 2: Analyse Huidige Informatievoorziening Faunabeheer

Toekomstige Data- en Informatievoorziening Faunabeheer

16 mei 2018
Versie 1.2

Colofon

<i>Document informatie</i>	
<i>Titel</i>	Analyse Huidige Informatievoorziening Faunabeheer
<i>Auteur</i>	Fons Koomen
<i>Versie</i>	1.2
<i>Status</i>	Definitief
<i>Datum</i>	16 mei 2018
<i>Bestandsnaam</i>	<i>Analyse Huidige Informatievoorziening Faunabeheer DEF 1.2 16-5-2018</i>

	<i>Naam</i>	<i>Rol</i>
Documenteigenaar	Fons Koomen	Auteur
Proceseigenaar	Fons Koomen	Projectleider
Procesverantwoordelijk	Jan Willem van der Vegte	Unitmanager BIJ12

<i>Versiebeheer/wijzigingshistorie</i>				
<i>Versie</i>	<i>Status</i>	<i>Datum</i>	<i>Beschrijving</i>	<i>Auteur</i>
01	Concept	17-09-2017	Eerste opzet	René Koppelman
0.2	Concept	25-09-2017	Herziene indeling, verwerking commentaar Fons Koomen	René Koppelman
0.3	Concept	28-09-2017	Verwerking commentaar Klankbordgroep	René Koppelman
0.4	Concept	22-10-2017	Verwerking commentaar BIJ12 en NatuurNetwerk	René Koppelman
0.5	Concept	06-11-2017	Verwerking commentaar Klankbordgroep	René Koppelman
0.92	Laatste edits	8-12-2017	Verwerking opmerkingen Fons Koomen	René Koppelman
1.0	Definitief	11-12-2017	Laatste correcties	Fons Koomen
1.1	Definitief	31-1-2018	Verwerking nagekomen reacties klankbordgroep	Fons Koomen
1.2	Definitief	16-5-2018	Toevoeging bijlage 7 FRS/SRS. Update H9.	Daan Jacobs

Inhoudsopgave

1	Opdracht en werkwijze onderdeel 2	5
1.1	Opdracht onderdeel 2	5
1.2	Resultaat onderdeel 1	5
1.3	Werkwijze onderdeel 2.....	7
2	Informatiebehoefte 1: <i>Trendinformatie over soorten</i>	8
2.1	Beschikbaarheid.....	8
2.2	Toegankelijkheid.....	11
2.3	Bruikbaarheid	12
3	Informatiebehoefte 2: <i>Informatie over aantallen gedode dieren</i>	14
3.1	Beschikbaarheid.....	14
3.2	Toegankelijkheid.....	14
3.3	Bruikbaarheid	15
4	Informatiebehoefte 3: <i>Informatie ten behoeve van de EU Derogatie rapportage Faunabeheer</i>	17
4.1	Beschikbaarheid.....	17
4.2	Toegankelijkheid.....	17
4.3	Bruikbaarheid	17
5	Informatiebehoefte 4: <i>Informatie over populatiegrootte van soorten</i>	19
5.1	Beschikbaarheid.....	19
5.2	Toegankelijkheid.....	20
5.3	Bruikbaarheid	21
6	Informatiebehoefte 5: <i>Informatie over wildaanrijdingen</i>	23
6.1	Beschikbaarheid.....	23
6.2	Toegankelijkheid.....	23
6.3	Bruikbaarheid.....	24
7	Informatiebehoefte 6: <i>Landelijk opgetelde informatie over trends, populatiegrootte en aantal gedode dieren</i>	25
7.1	Beschikbaarheid.....	25
7.2	Toegankelijkheid.....	25
7.3	Bruikbaarheid	26
8	Informatiebehoefte 7: <i>Ruimtelijke informatie over aan- of afwezigheid van soorten (verspreidingsinformatie)</i>	27
8.1	Beschikbaarheid.....	27
8.2	Toegankelijkheid.....	28
8.3	Bruikbaarheid	29
9	Informatiebehoefte 8: <i>Informatie over (landbouw)schade door in het wild levende dieren van BIJ12 Faunafonds</i>	32
9.1	Beschikbaarheid.....	32
9.2	Toegankelijkheid.....	33
9.3	Bruikbaarheid	33
10	Informatiebehoefte 9: <i>Informatie over ontheffingen, vrijstellingen en opdrachten en de bijbehorende maatregelen</i>	34
10.1	Beschikbaarheid.....	34
10.2	Toegankelijkheid.....	34
10.3	Bruikbaarheid	34
11	Huidige- data en informatievoorziening faunabeheer in de MDIAR Keten.....	35
11.1	Monitoring.....	38
11.2	Data en registratie	39
11.3	Informatie.....	40
11.4	Analyse en rapportage	41
12	Constateringen.....	42

12.1 Beschikbaarheid	42
12.2 Toegankelijkheid	44
12.3 Bruikbaarheid	45
Bijlage 1: Beschikbare trends in populatiegrootte per soort	47
Bijlage 2: Beschikbare informatie over populatiegrootte per soort	49
Bijlage 3: Analyse van de beschikbare informatie over monitoring of tellingen per soort	50
Bijlage 4: Resultaten enquête FBE's.....	55
Bijlage 5: Opzet en structuur LOF.....	69
Dataraad Faunabeheer:	70
NatuurNetwerk:.....	71
Schema:.....	71
Bijlage 6: Lees- en schrijfrechten van FRS.....	73
Bijlage 7: Meest gestelde vragen provincies over het Fauna Registratie Systeem ..	78

1 Opdracht en werkwijze onderdeel 2

1.1 Opdracht onderdeel 2

De AAVCP heeft op 14-10-2016 het projectvoorstel Toekomstige Data- en Informatievoorziening Faunabeheer goedgekeurd. Onderdeel 2 'Analyse huidige informatievoorziening' is conform het projectvoorstel uitgevoerd en de voorliggende analyse is het opgeleverde product van dit onderdeel.

Hieronder volgt de omschrijving van onderdeel 2 uit het projectvoorstel.

De huidige informatievoorziening zal op de vijf te onderscheiden onderdelen in de MDIAR-keten worden geanalyseerd met aandacht voor de volgende onderdelen:

- Informatiegebruikers: wie zijn de huidige informatiegebruikers en waarvoor? Welke kwaliteit, dekking en frequentie?;
- Dataleveranciers: wie zijn de leveranciers van de benodigde data?;
- Procesketen: hoe is de huidige procesketen georganiseerd?;
- Uitgangspunten: wat zijn de gehanteerde uitgangspunten bij de procesketen?

Extra aandacht is nodig voor de validatie van de gegevens en de kwaliteitsborging. Het is op dit moment niet duidelijk welke afspraken over validatie en kwaliteitsborging zijn gemaakt binnen monitoring en data-opslag en of deze afspraken ook worden nageleefd.

Opgeleverd product: document met analyse huidige informatievoorziening met bijbehorend stroomschema (procesketenmodel).

In dit project wordt voor faunabeheer de volgende definitie gehanteerd (zie Artikel 3.12, eerste lid van de Wet Natuurbescherming):

Duurzaam beheer van populaties van in het wild levende dieren, de bestrijding van schadeveroorzakende dieren door grondgebruikers en de uitoefening van de jacht.

1.2 Resultaat onderdeel 1

Onderdeel 1 van het project Toekomstige data- en informatievoorziening heeft geresulteerd in de vaststelling van 9 informatiebehoeften vanuit verplichtingen van de Wet Natuurbescherming (1 t/m 3) of gerelateerd zijn aan wettelijke verplichtingen vanuit de Wet Natuurbescherming (4 t/m 9):

Informatiebehoeften faunabeheer vanuit de verplichting van de Wet Natuurbeheer	1	<p>Trendinformatie over soorten:</p> <p>Provinciale trend van populaties van de volgende soorten:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Landelijk: jachtsoorten • Landelijk: landelijk vrijgestelde schadesoorten • Provinciaal: provinciaal vrijgestelde schadesoorten • Provinciaal: soorten die voor populatiebeheer t.b.v. ontheffingen en opdrachten kunnen zijn opgenomen in de Faunabeheerplannen
	2	<p>Informatie over aantallen gedode dieren:</p> <p>Aantal door jachtaktehouders gedode dieren op provinciaal niveau in het kader van ontheffingen, vrijstellingen, opdrachten en in het kader van de jacht.</p>
	3	<p>Informatie ten behoeve van de EU-Derogatierapportage Faunabeheer:</p>

		Bundelen van gegevens over faunabeheermaatregelen (populatiebeheer en schadebeheer) voor de vereiste EU-Derogatie-rapportage (bijvoorbeeld aantal ontheffingen, aantallen verstoorde en weggenomen/gedode individuen van een soort, redenen voor ontheffing, activiteiten, vangmethoden en de overweging van alternatieven).
Informatie-behoefte faunabeheer gerelateerd aan de wettelijke verplichtingen vanuit Wet Natuurbescherming	4	Informatie over populatiegrootte van soorten: Populatiegrootte (en daarmee ook aantallen en dichtheden) van de volgende 15 soorten op provinciaal niveau en op WBE-niveau : <ul style="list-style-type: none"> • Overzomerende ganzen; • Grofwild; • Bever, Das en Vos.
	5	Informatie over wildaanrijdingen: Real time inzage in alle aanrijdingen met wilde hoefdieren in de provincie met datum, tijdstip, geslacht en leeftijds-klasse (juveniel – volwassen) en op xy-niveau (dus zo nauwkeurig mogelijk in RD-coördinaten en gedetailleerder dan per hectometerpaaltje)
	6	Landelijk opgeteld beeld op basis van de provinciale trends en populatiegrootte van soorten en van het aantal gedode dieren per provincie.
	7	Ruimtelijke informatie over aan- of afwezigheid van soorten: Verspreidingsinformatie ; informatie waar welke soorten in de provincie globaal voorkomen (minimaal op uurhok niveau).
	8	Informatie over (landbouw)schade door in het wild levende dieren van BIJ12-Faunafonds: Het door BIJ12-Faunafonds aan provincies en FBE's beschikbaar stellen van informatie over (land)bouwschade (gemelde schade, uitgekeerde schade en werkelijk (berekende) schade), zodat deze informatie real time op xy-niveau (zo nauwkeurig mogelijk in RD-coördinaten) kan worden ingezien.
	9	Informatie over ontheffingen, vrijstellingen en opdrachten en de bijbehorende maatregelen van FBE's en provincies: Het door de FBE's en provincies beschikbaar stellen van informatie over ontheffingen, vrijstellingen en opdrachten én de daarbij behorende maatregelen en afschotcijfers, zodat BIJ12-Faunafonds weet op basis hiervan welke diersoorten waar en wanneer ver- en/of bejaagd kunnen worden én of en hoe hiervan gebruik is gemaakt en met welk effect

Daarnaast zijn een aantal informatiebehoefte in onderdeel 1 genoemd die (nog) niet voldoende concreet waren om mee te kunnen nemen bij het vaststellen van de informatiebehoefte faunabeheer, namelijk:

- Exotenbestrijding;
- Bestrijding overlast en schade aan andere in de Wet Natuurbescherming genoemde belangen;
- Gunstige Staat van Instandhouding;
- African Eurasian Water bird Agreement (AEWA);
- Informatiehuis Natuur.

Deze informatiebehoefte zijn dus niet meegenomen in onderdeel 2.

1.3

Werkwijze onderdeel 2

Op basis van de hierboven genoemde vastgestelde 9 informatiebehoeften zijn de meest geschikte en beschikbare data- en informatiebronnen geïnventariseerd en geanalyseerd op toegankelijkheid (voor Rijk, provincies, FBE, WBE en BIJ12-Faunafonds) en bruikbaarheid (geografische nauwkeurigheid, landelijke dekking, uniformiteit, consistentie, validatie etc.).

De geïnventariseerde data- en informatiebronnen zijn geselecteerd op basis van hun potentiële bruikbaarheid om aan de vastgestelde informatiedoelen en de daarbij horende diersoorten te kunnen voldoen.

Lokale inventarisatie activiteiten door WBE's die per definitie geen landelijk beeld kunnen opleveren omdat ze (zeer) lokaal worden uitgevoerd zoals de Wintertelling Knobbelzwaan en andere wintertellingen (bijv. Smient) of inventarisaties van diersoorten waarvan geen informatiebehoefte is vastgesteld worden niet meegenomen in deze inventarisatie en analyse.

Dit onderdeel bestond uit een deskstudie, een aantal interviews en een enquête gericht aan de secretarissen van de FBE's. Voor dit rapport zijn belangrijkste producenten en leveranciers van data en informatie t.b.v. het faunabeheer benaderd, onder meer de twaalf FBE's, Sovon Vogelonderzoek (hierna Sovon), Zoogdierverseniging, Unie van waterschappen, Stichting Wildaanrijdingen Nederland en NDFF. Tevens is de beheerder (NatuurNetwerk) van het door 10 FBE's gebruikte digitale registratiesysteem, het Fauna Registratie Systeem (FRS), geïnterviewd. Het FRS is onderdeel van het Natuur Registratie Systeem (NRS), waarvan ook het door BIJ12-Faunafonds en grondgebruikers gebruikte landelijke portaal Fauna Schade Registratie Systeem (SRS) onderdeel is (veel gestelde vragen NRS/FRS/SRS zie bijlage 7).

De belangrijkste interviews hebben al tijdens de deskstudiefase plaatsgevonden. Enkele schriftelijke vragen zijn hierna beantwoord door de Zoogdierverseniging en Sovon. De twaalf FBE's zijn vervolgens benaderd met een enquête over de huidige tellingen, de frequentie, kwaliteit, betrouwbaarheid en volledigheid hiervan, de registratie van gedode dieren en de registratie van ontheffingen, vergunningen en opdrachten. Alle 12 FBE's hebben de enquête ingevuld. Gezien de tijd die voor dit projectonderdeel beschikbaar was zijn de secretarissen niet meer nagebeld naar aanleiding van de ingevulde enquêtes. Er zijn nog enkele schriftelijke vragen gesteld, met name aan Natuurnetwerk, de beheerder van FRS. Naar aanleiding van de antwoorden uit de enquête en de deskstudie zijn er naast de interviews ook nog aanvullende gesprekken geweest met een beleidsmedewerker Waterbeleid van de Unie van waterschappen (Dolf Moerkens) en Vilmar Dijkstra van de zoogdierverseniging.

Na enkele interne reviews is het rapport ter review aangeboden aan de klankbordgroep. Hierna heeft er nog een review van versie plaatsgevonden door BIJ12-Faunafonds, NatuurNetwerk BV en de NDFF. Als laatste heeft de klankbordgroep de versie gereviewd waarna Fons Koomen de finale revisies heeft uitgevoerd.

2 Informatiebehoefte 1: *Trendinformatie over soorten*

De Wet Natuurbescherming stelt trendbepalingen van de populaties verplicht voor in het wild levende dieren in het gebied waarop het faunabeheerplan van toepassing is. In onderdeel 1 van het project is de informatiebehoefte vastgesteld van provincies en FBE's om toegang te krijgen tot provinciale trends van populaties van jachtsoorten, vrijgestelde schadesoorten en overige soorten waarvan de populatie beheerd wordt. In bijlage 1 is een lijst van diersoorten opgenomen die gekoppeld is aan de voor trendinformatie beschikbare trendtellingen.

2.1 Beschikbaarheid

Er worden in Nederland structurele faunatellingen uitgevoerd door vrijwilligers onder aansturing en coördinatie van een FBE en WBE of onder aansturing en coördinatie van Sovon of de Zoogdierverseniging, al of niet in het kader van het NEM (Netwerk Ecologische Monitoring). Naast de hieronder genoemde tellingen zijn de gegevens van de tellingen die als doel hebben de minimale populatie omvang vast te stellen (zie hoofdstuk 6) ook geschikt voor het berekenen van trendinformatie.

2.1.1 FBE/WBE-tellingen

De FBE/WBE-tellingen hebben als primaire doel onderbouwing te leveren voor de maatregelen zoals deze zijn opgenomen in het faunabeheerplan. Meer specifiek hebben de tellingen tot doel:

- Inzicht te krijgen in de ontwikkeling van de in het faunabeheerplan opgenomen soorten op het niveau van FBE, WBE (voor die soorten waarop op WBE-niveau ontheffingen worden uitgegeven) en landelijk (kennis);
- Onderbouwing van ontheffingen;
- Transparantie over aantallen en ontwikkelingen in populaties of trends en (externe) communicatie daarover.

De tellingen worden meestal door jagers, aangevuld met andere vrijwilligers, uitgevoerd op WBE-niveau aan de hand van door de Jagersvereniging beschikbaar gestelde landelijke protocollen. De uitvoering van deze tellingen is afhankelijk van de FBE of provincie verschillend georganiseerd. In Utrecht bijvoorbeeld vinden de tellingen plaats onder auspiciën van de FBE en worden uitgevoerd door leden van de WBE's, werknemers van de TBO's, agrariërs en medewerkers van provincies aangevuld met andere deskundige vrijwilligers. In Flevoland wordt een deel van de tellingen door de Stichting Faunabeheer Flevoland en door de WBE Flevoland uitgevoerd. Voor het andere deel wordt de trend in populatiegrootte uit expert judgement ingeschat.

2.1.1.1 Voorjaargestelling t.b.v. jachtsoorten

De voorjaargestelling wordt in principe uitgevoerd door alle in het land geregistreerde Wildbeheereenheden (WBE), meestal in eigen regie, soms onder coördinatie van de Faunabeheer Eenheid (FBE). Op een landelijk vastgestelde dag¹ wordt er op een uniforme wijze geteld, meestal² conform een landelijk protocol dat door de Jagersvereniging is opgesteld en door de FBE's is overgenomen. De telling bestaat uit een telling van jachtsoorten in de ochtend- en avondschemering.

De jachtsoorten worden in principe op de eerste zaterdag in april geteld, 's ochtends en 's avonds op een vaste route, waarnemingen met de verrekijsker, maximaal 100 ha per telgebied, ca 10% van het werkgebied van de WBE. De gekarteerde telsecto-

¹ Het eerste weekend van april; hiervan wordt op FBE of WBE niveau om bepaalde redenen (bijvoorbeeld vanwege gewasontwikkeling) soms van afgeweken.

² De provincie Utrecht heeft haar eigen telprotocol welke mogelijk op termijn wordt overgenomen door FBE Noord-Holland

ren zijn jaarlijks hetzelfde en meestal in een GIS-scherm binnen een faunaregistratiesysteem (FRS en/of Dora) beschikbaar. Er wordt door vrijwel geen enkele TBO's (afhankelijk van provincie) meegedaan aan deze telling. Hierdoor is de dekking in natuurgebieden beperkt tot gebieden waar de jacht is verpacht.

2.1.1.2 Voorjaarstelling vogels (schadesoorten)

Op de teldag van de jachtsoorten wordt in de tijd tussen de ochtend- en avondtelling in een aantal provincies de minimale populatie omvang van een aantal schadeveroorzakende vogels geteld. Hierbij worden, meestal³ conform het landelijk protocol van de Jagersvereniging, over het hele WBE-gebied (dus ook buiten de jachtvelden) in absolute aantallen (ook jongen) de voorjaarsstand van een aantal schadeveroorzakende faunasoorten vastgesteld. Van de geënkquêteerde FBE's hebben er 50% aangegeven deze vogeltelling niet uit te voeren. In de FBE's waar de telling wel uitgevoerd wordt is deze telling vaak niet dekkend omdat er een aantal WBE's niet meedoen. Ook deze telling wordt niet uitgevoerd door de TBO's.

2.1.1.3 Burchtentelling

De WBE-telling burchtbewoners wordt als een trendtelling uitgevoerd. Deze telling geeft indirect ook informatie over de populatie vossen. Het landelijk protocol bestaat eruit dat om de 2 jaar in de even jaren belopen vossenburchten worden geteld. De telling wordt niet overal uitgevoerd en er is provinciaal nogal wat variatie in telprotocol en discussie over de bruikbaarheid. In zes FBE's worden belopen vossenburchten geïventariseerd, soms elk jaar, vaak om de twee jaar maar ook om de vijf jaar. Hiernaast is er een initiatief van de Zoogdierverseniging om incidenteel een landelijke inventarisatie van dassenburchten te organiseren en zijn er lokale initiatieven waarvan de telresultaten niet gedeeld worden behalve dan met de Stichting Das en Boom.

2.1.2 Overige FBE/WBE-tellingen waaruit een trend in populatiegrootte bepaald kan worden

Behalve de bovengenoemde tellingen die als expliciet doel hebben een trend in populatie vast te stellen worden door FBE's en WBE's ook tellingen uitgevoerd die tot doel hebben de minimale populatie omvang te benaderen. Deze worden besproken in hoofdstuk 6. Hieronder worden deze tellingen kort toegelicht.

2.1.2.1 Reeëntelling

Aanvullend op de wildtelling wordt er ook een landelijke reeëntelling uitgevoerd, meestal volgens het telprotocol van de vereniging het reewild (VHR, 2014). Deze telling betreft een ochtend-avond-ochtend telling in hetzelfde weekeind eind maart. Soms wordt deze telling op een ander weekeind in maart uitgevoerd vanwege gewasontwikkeling. In gebieden waar de reewildjacht niet is verhuurd, zoals in sommige gebieden van TBO's, wordt niet geteld. Naast de aantallen worden ook de leeftijdsklassen en geslachten onderscheiden.

2.1.2.2 Grofwildtelling

Damhert, edelhert en wild zwijn worden meestal later in het voorjaar tot juni geteld maar ze kunnen ook in de reguliere voorjaarstelling meegenomen worden. Van wild zwijn worden in de nulstandgebieden geen tellingen uitgevoerd omdat deze soort hier niet telbaar is vanwege zijn mobiliteit en zijn verborgen levenswijze. Naast de aantallen worden ook de leeftijdsklassen en geslachten onderscheiden. In de Oostvaardersplassen worden ook vliegtuigtellingen georganiseerd.

³ De provincie Utrecht heeft haar eigen telprotocol welke mogelijk op termijn wordt overgenomen door FBE Noord-Holland

2.1.2.3 Zomertelling Ganzen

Een uitvloeisel van het ganzenakkoord is de jaarlijkse vlakdekkende telling van de populatie van overzomerende ganzen in Nederland. Doel is om op één vastgestelde dag (de 3e zaterdag in juli,) in het hele land de aanwezige ganzen te tellen. Grote wateren worden alleen vlak langs de oevers meegeteld.

2.1.3 NEM

In het Netwerk Ecologische Monitoring werken overheidsorganisaties samen aan een efficiënte inwinning van natuurgegevens. Op basis van een vastgestelde informatiebehoefte worden meetdoelen opgesteld. Verschillende meetprogramma's dienen als informatiebron om geconcretiseerde beleidsvragen te beantwoorden. De tellingen die in het kader van deze meetprogramma's worden uitgevoerd worden door Sovon en de Zoogdierverseniging gevalideerd. Het CBS verzorgt de kwaliteitsborging en de berekening van indexcijfers in samenspraak met Sovon en de Zoogdierverseniging. Het bepalen van provinciale trends per soort is momenteel nog geen formeel NEM-meetdoel, maar deze zijn voor veel soorten en provincies al wel beschikbaar. Meetdoel 18 (landelijke trend schadesoorten, waar nog geen 'sturing' op plaats vindt), zou mogelijk uitgebreid of geconcretiseerd kunnen worden met een zogenaamd 'sturend' meetdoel op provinciaal niveau. Voor de diersoorten die in informatiebehoefte 1 zijn vastgesteld zijn de volgende tellingen van belang.

2.1.3.1 NEM Meetnet Broedvogels

Er vallen diverse deelprojecten onder het Meetnet Broedvogels, elk met een eigen tel- en validatieprotocol. De tellingen zijn meestal een steekproef van de populatie waarbij jaarlijks ongeveer 25-30% van de 11.000 steekproefgebieden (plots) geteld worden. Zeldzame vogels worden landsdekkend of in grote steekproefgebieden geteld. Bijna alle in Nederland voorkomende broedkolonies (plm. 10.000 stuks) worden jaarlijks geteld. Op basis van deze monitoring worden voor alle broedvogels standaardtrends berekend. Dit alles gebeurt onder auspiciën van het CBS. Na de inwinning en invoer (vaak via de app Avimap) controleert Sovon deze op consistentie, volledigheid en betrouwbaarheid van de gegevens alvorens ze door het CBS geanalyseerd worden in het programma TRIM. Dankzij de intensieve monitoring zou ook op provinciaal niveau een betrouwbare trend kunnen worden afgegeven. De gegevens worden meest ingewonnen door vrijwilligers, maar soms zijn ook Rijkswaterstaat, provincies en TBO's betrokken bij de uitvoering.

2.1.3.2 NEM Meetprogramma Watervogels

In het meetprogramma Watervogels worden doortrekkende en overwinterende watervogels in alle belangrijke waterrijke gebieden in Nederland gevolgd. Ganzen en zwanen worden daarnaast ook gevolgd in ganzengebieden (pleisterplaatsen). Het meetnet watervogels richt zich op populatietrends en populatieomvang met een dekkingspercentage van ongeveer 75% van de ca. 5.000 watervogelrijke telgebieden (ca. 30% van Nederland) die Nederland rijk is. De tellingen worden in de winter vrijwel⁴ maandelijks uitgevoerd onder auspiciën van Sovon. Zij zijn ook houder van de inwingegevens. De gegevens worden voornamelijk ingewonnen door vrijwilligers, ingevoerd in AviMap van Sovon (mobiele invoer of webinvoer), gecontroleerd door Sovon en bewerkt door CBS in TRIM. De trends worden gepresenteerd als jaargemiddelde.

2.1.3.3 NEM Meetnet Dagactieve Zoogdieren

Het meetnet Dagactieve Zoogdieren (DAZ) is gericht op het volgen van de populatieontwikkeling van algemeen voorkomende dagactieve zoogdiersoorten. De gegevens worden voor een aantal soorten gebruikt om trends in populatieontwikkeling te bepalen. De telling wordt onder auspiciën van de zoogdierverseniging uitgevoerd. Dagactieve zoogdieren worden tegelijkertijd met broedvogels geteld in een deel van

⁴ Tellingen vinden in regel plaats van september tot april, in enkele gevallen een langere periode

het NEM-meetnet broedvogels door vrijwilligers van Sovon. In het voorjaar worden zo'n 2000 locaties van 50-200 ha groot meermaals bezocht. Voor konijn, haas, ree, vos, eekhoorn en egel resulteren deze tellingen in voldoende betrouwbare provinciale trends in populatie. Met deze tellingen worden alleen levende individuele dieren geteld en niet de sporen. Er wordt geen onderscheid gemaakt naar geslacht en leeftijd. De gegevens worden ingewonnen door meest vrijwilligers, ingevoerd in AviMap van Sovon, gecontroleerd door de Zoogdierverseniging, bewerkt door CBS in TRIM en verder door de zoogdierverseniging doorgestuurd naar de NDFF als verspreidingsinformatie. Het CBS meldt dat deze tellingen alleen voor haas, konijn, ree, vos, eekhoorn en egel resulteren in **voldoende** betrouwbare aantalstrend, voor andere soorten zijn deze gegevens alleen geschikt voor het in kaart brengen van de verspreiding⁵.

2.1.4 *Niet beschikbare trendinformatie*

Van bepaalde diersoorten waarvan de behoefte aan trendinformatie is vastgesteld, is het niet mogelijk om met de huidige programma's de trend in populatiegrootte te bepalen. Dit betreft behalve de Zwarte zwaan⁶ voornamelijk zoogdieren, zoals bever, verschillende muizen, exoten zoals Pallas eekhoorn, Grijze eekhoorn, Siberische grondeekhoorn, muntjak, wasbeer, wasbeerhond, Amerikaanse nerts, beverrat en moeflon, de verwilderde huiskat⁷ en zeldzame zoogdieren zoals de wolf, de wilde kat en de lynx. Voor deze diersoorten is het alleen mogelijk om landelijke verspreidingsgegevens te verkrijgen gebaseerd op toevallige waarnemingen. Ontsnapte exoten zijn over het algemeen een lokaal issue.

2.2 Toegankelijkheid

2.2.1 *FBE/WBE-tellingen*

De resultaten van de WBE-tellingen worden onder coördinatie van de FBE ingewonnen. Meestal is de inwinner (jachthouder of WBE) bronhouder van de gegevens en bepaalt de WBE de verdere verspreiding van de gegevens. In de praktijk betekent dit dat een bewerking van de gegevens op WBE-niveau gepubliceerd wordt in de faunabeheerplannen. Andere organisaties hebben geen toegang tot de ruwe telgegevens, alleen de afgeleide informatie is (op verzoek) beschikbaar. De toegang tot de gegevens is beperkt vanwege veronderstelde privacy risico's en mogelijk misbruik van de verstrekte gegevens.

In vrijwel alle FBE's (uitgezonderd Utrecht, Flevoland en Zuid-Holland) worden de telresultaten in FRS opgeslagen. Dit is een web-based omgeving, onderdeel van het ketengerichte NRS die beheerd wordt door een private partij, Natuurnetwerk BV. In Zuid-Holland gebruiken de FBE en WBE het digitale registratiesysteem Dora met vergelijkbare functies als FRS. In 2013 is er een initiatief van NatuurNetwerk en GAN geweest en zijn voorbereidingen gemaakt om de telgegevens vanuit FRS door te geven naar de NDFF (Nationale Databank Flora en Fauna) maar dit heeft om verschillende redenen geen verder vervolg gekregen.

2.2.2 *NEM-meetnetten*

De voor deze analyse relevante trendtellingen die ten behoeve van de NEM-meetnetten worden ingewonnen worden via een app in de systemen van Sovon geregistreerd. Deze worden vervolgens gevalideerd en geanalyseerd; de resultaten worden naast beleidsrapportages o.a. beschikbaar gesteld in het compendium voor de leefomgeving (<http://www.clo.nl/>). De trendinformatie over vogels wordt vervolgens ook op landelijk, provinciaal en gebiedsniveau op de site van Sovon gepubliceerd.

⁵ Kwaliteitsrapportage NEM over 2016

⁶ Extra sturing vanuit het MEN zou dit wel mogelijk maken

⁷ Van de wasbeer, wasbeerhond, beverrat en verwilderde huiskat wordt in Utrecht de trend vastgesteld op basis van expert judgements.

(<https://www.Sovon.nl/nl/provincies>). De telgegevens worden via het CBS als verspreidingsinformatie beschikbaar gesteld aan de NDFF alwaar ze tegen vergoeding via abonnementen of losse leveringen beschikbaar zijn voor verdere ontsluiting of analyse. De basisgegevens over vogels op telgebiedsniveau zijn niet beschikbaar voor derden.

2.3

Bruikbaarheid

De tellingen die gecoördineerd worden door de FBE's worden niet gevalideerd volgens een landelijk vaststaand validatieprotocol. In 2012 zijn door een brede landelijke werkgroep landelijke telprotocollen vastgesteld (FBE's, TBO's, provincies, jagers, Sovon en zoogdiervereniging). Na decentralisatie is dit verwaterd. In 2015 is door de faunabeheereenheden een werkgroep opgericht om te komen tot landelijke uniforme telprotocollen. Deze werkgroep is opgegaan in dit huidige project. Tot op heden gaan WBE's en FBE's anders om met controle over de juistheid/validatie van de ingevoerde gegevens. Ook in de verwerking van de telgegevens naar trendinformatie is geen landelijke standaard vastgelegd omdat tellingen tot 2017 daarvoor beperkt gebruikt werden.

Ook al wordt de voorjaarstelling vogels in enkele provincies volgens eigen protocol uitgevoerd dan nog is het landelijke beeld dat deze door te weinig FBE's wordt uitgevoerd (en binnen deze FBE's niet door alle WBE's) om betrouwbare gegevens over trend en/of minimale populatie omvang op te leveren. Ook is er een gedeeltelijke overlap met de door Sovon uitgevoerde watervogeltelling.

De burchtentellingen van vos en das zijn niet landelijk geüniformeerd en zijn niet bruikbaar voor het vaststellen van provinciale trends in populaties. Het zijn immers afgeleide data waarbij territoria door kleinere of grotere families kunnen worden bezet.

De gegevens die in het kader van het NEM worden ingewonnen leveren momenteel voldoende betrouwbare landelijke trendinformatie op met uitzondering van de Indische gans die geen NEM-contractsoort is. Het is grotendeels mogelijk om met de huidige telgegevens tot provinciale trends te komen indien de kwaliteitsbeoordeling in de provinciale trends door het CBS en Sovon/ZV verbeterd wordt.

De tabel hieronder geeft een overzicht van de trendtelling die potentieel gegevens kunnen aanleveren voor informatiedoel 1. In bijlage 1 zijn de verschillende tellingen aan diersoort gekoppeld.

Kader	Activiteit	Doel	Dekking	Uniformiteit	Kwaliteit	Geometrische kwaliteit	Toegankelijkheid
FBP	Voorjaarstelling jachtsoorten	Trend in populatie ter onderbouwing faunabeheerplan	Landelijke steekproef	Landelijk protocol, wordt per FBE (of WBE) nog weleens van afgeweken	Geen validatieprotocol, in sommige FBE's wordt gevalideerd, in andere nauwelijks. FRS-en Dora-gegevens zijn herleidbaar tot de bron. ⁸	Ingevoerd per telgebied	Telgegevens alleen toegankelijk voor WBE, FBE en Jagersvereniging. Provincie, Rijk en BIJ12-Faunafonds op verzoek afgeleide informatie
FBP	Voorjaarstelling vogels	Trend in populatie ter onderbouwing	Hoewel bedoeld als landelijke telling wordt deze in 50% van de	Landelijk protocol, wordt per FBE (of WBE) nog weleens van afgeweken	Geen validatieprotocol, in sommige FBE's wordt systematisch ge-	Ingevoerd per telgebied	Telgegevens alleen toegankelijk voor WBE, FBE en Jagersvereniging.

⁸ Telgegevens zijn in Utrecht in FRS niet herleidbaar tot de bron. Wel zijn de brongegevens op te vragen bij de WBE's.

Kader	Activiteit	Doel	Dekking	Uniformiteit	Kwaliteit	Geometrische kwaliteit	Toegankelijkheid
		faunabeheerplan	FBE's niet uitgevoerd		valideerd, in andere nauwelijks. FRS-en Dora-gegevens zijn herleidbaar tot de bron.		Provincie, Rijk en BIJ12-Faunafonds op verzoek afgeleide informatie
FBP	Burchtentelling	Onduidelijk, hoogstens een trend mogelijk.	In 70% van de FBE vindt een vossentelling plaats in 50% een dassentelling	Per FBE grote verschillen in methode en frequentie	Geen uniform tel- of validatieprotocol	Waarschijnlijk ingevoerd per telsector	Telgegevens alleen toegankelijk voor WBE, FBE en Jagersvereniging. Provincie, Rijk en BIJ12-Faunafonds op verzoek afgeleide informatie
NEM	Meetnet Broedvogels	Lokale (natura 2000 gebieden, regio's) en Landelijke trend van alle broedvogels	Steekproef om landelijke trend te berekenen	Vaststaande werkwijze	Uniform tel- en validatieprotocol, modelmatige berekening naar landelijke trend	Telling in steekproefgebieden of locatie kolonie	Telgegevens in NDFF, afgeleide informatie op CLO en Sovon site. Basisdata niet beschikbaar voor Jagersvereniging, FBE en WBE
NEM	Meetprogramma Watervogels	Landelijke trend van doortrekkende en overwinterende watervogels	Grote steekproef om landelijke trend te berekenen	Vaststaande werkwijze	Uniform tel- en validatieprotocol, modelmatige berekening naar landelijke trend	Telling in vaste telgebieden	Telgegevens in NDFF, afgeleide informatie op CLO en Sovon site. Basisdata niet beschikbaar voor Jagersvereniging, FBE en WBE
NEM	Meetnet Dag Actieve Zoogdieren	Landelijke trend van konijn, haas, ree, vos, eekhoorn en egel	Telling in een klein aantal telgebieden om landelijke trend te berekenen	Vaststaande werkwijze	Uniform tel- en validatieprotocol, modelmatige berekening naar landelijke trend	Telling in vaste telgebieden	Telgegevens in NDFF, afgeleide informatie op CLO. Basisdata niet beschikbaar voor Jagersvereniging, FBE en WBE

3 Informatiebehoefte 2: Informatie over aantallen gedode dieren

Er is een wettelijke verplichting dat jachtaktehouders gegevens verstrekken aan de desbetreffende FBE's (via de WBE's) over de aantallen dieren, onderscheiden naar soort, die zij hebben gedood en dat de FBE's zorgdragen voor een overzicht dat is samengesteld op basis van deze gegevens en dit publiceren. Dit betreft ook gedode dieren die op basis van een niet door de FBE afgegeven machtiging zijn gedood. Tevens heeft het BIJ12-Faunafonds sterke behoefte om eenduidig inzage te hebben in de uitgevoerde maatregelen in het kader van ontheffingen, vrijstellingen en opdrachten op basis van provinciale verordeningen.

3.1 Beschikbaarheid

Jachtaktehouders en uitvoerders van opdrachten (die geen jachtaktehouder zijn) zijn per 1 januari 2017 wettelijk verplicht om alle door hen gedode dieren te registreren, gekoppeld aan de daarbij horende toestemming of regime. De responstijd voor registratie van alle gedode dieren in het kader van jacht, ontheffingen, vrijstellingen en opdrachten verschilt per provincie. In sommige provincies geldt een verplichting om binnen 24 uur te registreren. In enkele provincies wordt om de 14 dagen of per kwartaal geregistreerd.⁹ Wettelijk dienen jachtaktehouders alle dieren te registreren die zij doden. Over het algemeen geldt dan dat de handelingen plaatsvinden in het kader van de jacht of een via de FBE lopende ontheffing, vrijstelling of opdracht.

De registratie van andere opdrachten (bijv. in opdracht van waterschap gedode muskusratten, beverratten en molratten) is elders geregistreerd (bijv. bij het waterschap) en niet in het faunabeheerplan opgenomen.

In 10 provincies vindt de registratie van gedode dieren plaats in FRS¹⁰, Zuid-Holland maakt gebruik van Dora, Flevoland heeft een eigen systeem¹¹ voor de registratie.

In de registratiesystemen FRS en Dora wordt ook een relatie gelegd tussen de gedode dieren en de daarbij behorende toestemming.

Voor het melden van afschot grofwild is in FRS een afzonderlijke functionaliteit ingericht omdat dit afschot geregistreerd wordt op basis van een uniek wildmerknnummer in verband met onder andere tracking en tracing t.b.v. voedselveiligheid en ter voorkomen van verkoop van vlees afkomstig van stroperij. In Dora is het ook mogelijk om de herkomst van reeën en damherten (oftewel al het voorkomend grofwild in Zuid-Holland) te achterhalen op basis van loodjes/wildkenmerk.

3.2 Toegankelijkheid

Provincies hebben momenteel geen geautomatiseerde toegang tot de registratiesystemen. Zij worden geïnformeerd door middel van door de FBE geproduceerde, wettelijk verplichte, jaaroverzichten. Vanuit het oogpunt van privacy, misbruik en WOB verzoeken zijn FBE's terughoudend in verdere verspreiding van deze gegevens.

De FBE Zuid-Holland heeft in Dora bewust voor gekozen geen andere partijen toegang te geven tot het systeem. Als BIJ12-Faunafonds, handhaving of DWHC informatie willen kunnen ze deze opvragen bij de jagers, WBE of de FBE. Jagers leveren gegevens aan BIJ12-Faunafonds voor de schademeldingen, FBE levert aan Handhaving en bijvoorbeeld DWHC onder strenge voorwaarden m.b.t. privacy en alleen na een onderbouwde aanvraag. BIJ12-Faunafonds heeft door een koppeling van FRS met SRS (binnen NRS) en FF3000 wel overzicht van de gedode dieren die in FRS geregistreerd staan (10 provincies). Bij een door de FBE gegenereerd overzicht zijn de gedode dieren meestal geaggregeerd tot op FBE-niveau hetgeen voldoet aan de

⁹ In Utrecht wildsoorten en landelijk en provinciale vrijgestelde soorten 1 keer per jaar.

¹⁰ Utrecht hanteert twee methodes van registratie, via FRS of via een eenmalige opvraag van afschot data per WBE van wildsoorten en landelijke en provinciaal vrijgestelde soorten.

¹¹ Systeem is gebaseerd op Excel

vastgestelde informatiebehoefte. Wanneer partijen gedetailleerde toegang van gegevens willen dan dienen zij zich te wenden tot het Landelijk Overleg Faunadata (LOF) (zie bijlage 5) voor zover het koppelingen met FRS betreft. Ondank de wens van het DWHC om gedode dieren op WBE-niveau in te kunnen zien heeft zij per 1-1-2017 haar licentie voor FRS, waarbij zij toegang hadden tot gedode dieren in 10 provincies, opgezegd. Sommige provinciale verordeningen (Utrecht en Zuid-Holland) vragen van de FBE's om overzichten van gerealiseerde afschotgegevens per WBE op te nemen in de faunabeheerplannen.

3.3

Bruikbaarheid

De wettelijke registratie van gedode dieren is nog niet 100%. Uit de bij de FBE's uitgezette enquête komt naar voren dat 1/3 van de respondenten nog onvoldoende voortgang zien met deze nieuwe verplichting. Omdat de maatregel per 1 januari 2017 is ingevoerd, het jachtseizoen van 1 april tot 1 april loopt en omdat jagers vaak in meerdere provincies jagen met sterk wisselende termijnen is een volledig dekking nog niet bereikt.

Aan de in projectonderdeel 1 genoemde wens om de gegevens binnen 24 uur en op "exacte" locatie beschikbaar te hebben kan niet worden voldaan mede omdat dit geen wettelijke grondslag heeft of omdat dit niet is opgenomen in de provinciale verordening (PV). Voor een aantal soorten is de wettelijke of PV-grondslag binnen 24 uur, voor andere soorten is dat binnen twee weken (schadebestrijding), voor weer andere soorten is dat 3 maanden (jacht, populatiebeheer grauwe gans)¹². Omdat afschot op 1 dag op meerdere plekken door meerdere jagers kan plaatsvinden (bijv. drijfjacht) is een exacte locatie van ieder geschoten dier in de praktijk ook weinig zinvol.

Er is een discussie over de bruikbaarheid van historische gegevens over gedode dieren in FRS¹³. Mogelijk zijn er dodingen geregistreerd zonder dat daarbij de relevante grondslag aan gekoppeld is. Hierdoor kunnen alleen gegevens worden opgevraagd als aantal gedode dieren per diersoort en periode.

Van de periode 1990-2012 zijn voor de meeste soorten redelijk betrouwbare gegevens voorhanden op basis van vrijwillige landelijke inwinning (Jagersvereniging, WBE-nieuwsbrief). Dit is gebaseerd op een vrijwillige deelname van 40-60% van de oppervlakte bejaagbaar gebied en op centrale aansturing.

De tabel hieronder geeft een samenvatting van de analyse op de registratie van gedode dieren.

Volledigheid registratie	Dekking voor alle gedode dieren	Alle gedode dieren door uitvoerders worden geregistreerd conform de Wet Natuurbescherming. Dus ook wanneer de toestemming niet is afgegeven door de FBE ¹⁴ .
	Dekking voor alle jachtaktehouders	De volledigheid van de huidige registratie is nog niet vastgesteld.
Tijdigheid	Registratie binnen 24 uur	Registratie voorwaarden moeten voldoen aan de provinciale verordening en zijn per FBE instelbaar. Dat kan ook om de 14 dagen, per kwartaal of jaarlijks zijn.
Toegankelijkheid	Gebruikte registratiesysteem	10 provincies FRS, Zuid-Holland in Dora, Fl. een eigen systeem

¹² Of 12 maanden zoals in de provincie Utrecht.

¹³ Deze discussie speelt in de provincie Utrecht.

¹⁴ Bijvoorbeeld ook bij een provincie-individuele ontheffing.

	Is toegang buiten WBE/FBE mogelijk?	Vanuit de FBE-voortgangsrapportage of op verzoek; BIJ12-Faunafonds heeft koppeling met FRS via SRS
Kwaliteit	Geografisch aanduiding	Op x,y niveau in FRS en Dora. Mogelijke afwijkingen per FBE
	Controle op foutieve invoer	Beperkt aanwezig in FRS (alleen administratieve validatie, handmatig op geschaald niveau WBE en FBE). In Dora drievoudige validatie op jachtveld/telsector voor afschot (jachthouder, WBE en FBE fiattering).
	Relatie met ontheffing, vergunning of opdracht	Ja, sinds 2017 ook voor jacht en vrijstellingen.
	Opbouw historie	In enkele FBE's is in het verleden de, op dat moment facultatieve, relatie met de relevante grondslag niet ingevoerd

4 Informatiebehoefte 3: Informatie ten behoeve van de EU Derogatie-rapportage Faunabeheer

Deze behoefte is vastgesteld om te voldoen aan de wettelijke verplichting tot het jaarlijks indienen van EU-derogatie-rapportages voor diverse onderwerpen, waaronder faunabeheer. De behoefte bestaat onder meer uit een overzicht van het aantal ontheffingen, de aantallen verstoorde en weggenomen/gedode individuen, reden van ontheffing, activiteit, methode en de overweging van alternatieven.

4.1 Beschikbaarheid

De registratie van faunabeheermaatregelen is bij tien FBE's geregeld via FRS. Hierin worden in principe alle vrijstellingen en ontheffingen en bijbehorende machtigingen vastgelegd. Omdat enkele provincies bijvoorbeeld ontheffingen en/of opdrachten verstrekken buiten de FBE om, zijn deze mogelijk niet met bijbehorende maatregelen geregistreerd in de gebruikte systemen. Er geldt voor maatregelen voortvloeiend uit deze individuele ontheffingen een wettelijke rapportageplicht ten aanzien van alle door jagers gedode dieren bij de FBE. Alle maatregelen van de FBE Zuid-Holland worden in het eigen systeem Dora geregistreerd en de FBE Flevoland heeft ook een eigen wijze van registreren (in Excel). In deze twee systemen is het niet mogelijk de ontheffing en/of opdracht als PDF uit het systeem te ontsluiten. Alle ontheffingen en opdrachten zijn wel openbaar beschikbaar op de website van de FBE Zuid-Holland. De overige FBE's registreren in FRS. Hierin worden alle maatregelen geregistreerd waarvoor de FBE de WBE leden machtigen. Onder maatregelen vallen niet alleen het doden van een dier maar ook maatregelen om de populatie (plaatselijk) te beïnvloeden (verjagen, nestverstoring, etc.).

4.2 Toegankelijkheid

De acht provincies die gebruik maken van de FRS-rol en functionaliteit Toezicht hebben de daartoe bevoegde toezichthouders alleen inzage in verleende machtigingen¹⁵. Zij kunnen maatregelen op ontheffings- en machtigingsniveau inzien. De provincies Gelderland en Zeeland maken geen gebruik van deze functionaliteit van FRS. Provincies hebben in FRS geen inzage in gegevens t.b.v. van EU-rapportage en zijn afhankelijk van aanlevering gegevens door FBE's of anderszins (bijvoorbeeld beheergegevens vanuit vliegvelden). De provincies Zuid-Holland en Flevoland hebben geen toegang tot de daar bij de FBE gebruikte systemen en/of werkwijzen maar kunnen deze gegevens bij de FBE opvragen.

4.3 Bruikbaarheid

Afhankelijk van de configuratie van FRS die per FBE afwijkend is ingericht is het grotendeels mogelijk de gevraagde informatie binnen FRS in te voeren.

Alleen gegevens over het effect op de populatie en de overweging voor alternatieve maatregelen kunnen niet geregistreerd worden. In de enquête van de secretarissen van de FBE's is niet op dit detailniveau nagevraagd hoe FRS lokaal is ingericht. Het is hierdoor vooralsnog niet duidelijk in hoeverre de gevraagde informatie eenvoudig is te genereren uit de bij de FBE's gebruikte systemen.

Omdat steeds meer ervaring wordt opgedaan in de provincies met het aanleveren van de door EU gevraagde informatie ten behoeve van de derogatie-rapportage faunabeheer is het de vraag of deze informatiebehoefte nog vanuit het project toekomstige data en informatievoorziening faunabeheer nadere aandacht verdient bij verdere uitwerking. In 2017 (over het jaar 2016) hebben Zes van de 12 provincies de Excel met het EU-format ingevuld waardoor van deze provincies alle benodigde gegevens direct ingevoerd konden worden in de EU-tool. Van de andere zes moesten

¹⁵ Conform Licentieoverzicht FRS volgens Natuurnetwerk, (bijlage 6)

de gegevens nader uitgewerkt worden. Eén provincie heeft alleen de nieuwe ontheffingen opgegeven, waardoor de gegevens van deze provincie niet compleet zijn. Ook stond er soms bij specifieke ontheffingen dat de gegevens over aantallen gedode dieren pas later beschikbaar zouden komen¹⁶.

¹⁶ E_mail Marlies Sanders, WenR, Augustus 2017

5 Informatiebehoefte 4: *Informatie over populatiegrootte van soorten*

Ten behoeve van populatiebeheer is meer informatie nodig dan de wettelijk verplichte trendinformatie. Op provinciaal en op WBE-niveau is behoefte aan inzage in populatiegroottes van overzomerende ganzen, grofwild en burchtbewoners zoals bever, das en vos vastgesteld. Daarbij moet worden opgemerkt dat de omvang van de populaties slechts kan worden benaderd. Het aantal burchten van vossen zegt bijvoorbeeld nog weinig over de exacte aantallen bewoners van die burchten.

5.1 Beschikbaarheid

Voor het benaderen van het populatieniveau per provincie en WBE staan in principe de volgende drie tellingen die onder aansturing van de FBE plaatsvinden tot onze beschikking:

5.1.1 *Zomertelling Ganzen*

De Zomertelling ganzen is de belangrijkste telling van schadesoorten ten behoeve van het faunabeheerplan. Het doel van de telling is een vlakdekkend overzicht te krijgen van het aantal overzomerende ganzen per soort in de afzonderlijke provincies en WBE's op één moment in de zomer. De telling wordt in acht provincies door de FBE en de WBE's in eigen regie uitgevoerd volgens het landelijk vastgesteld telprotocol. In Utrecht vinden de tellingen plaats onder auspiciën van de FBE en worden uitgevoerd door leden van de WBE's, werknemers van de TBO's, agrariërs en medewerkers van provincies aangevuld met andere deskundige vrijwilligers. In drie provincies coördineert Sovon de tellingen in opdracht van de provincie, of voert de telling uit met professionele veldmedewerkers (Fr, Dr en Zl). In Groningen voert Sovon in opdracht van de provincie eens in de drie jaar een integrale telling uit met professionele veldmedewerkers, en jaarlijks een telling in de belangrijkste gebieden. De WBE's voeren daarnaast een gebiedsdekkend telling uit. In Zeeland wordt door Sovon slechts om de twee jaar geteld in verband met capaciteitsproblemen. Het telprotocol van Sovon wijkt in onderdelen af van het landelijk telprotocol zomerganzen 2012.

Het landelijk telprotocol zomerganzen 2012 wordt als volgt uitgevoerd: Op de derde zaterdag van juli worden tussen 9:30 en 16:00 door minimaal twee tellers in vaste telgebieden een vaste, ingetekende route afgelopen met verrekijker en eventueel een telescoop. Er wordt geen onderscheid in geslacht en leeftijd genoteerd en er wordt landelijk op 6 specifieke soorten¹⁷ geteld en een restgroep waaronder bastaarden, soepganzen etc. De provincie Utrecht telt ook knobbelzwanen in de zomer.

5.1.2 *Grofwild*

De grofwildtelling is in elke FBE anders ingericht, veelal omdat de grofwildsoorten niet in alle provincies voorkomen. Damhert, edelhert en wild zwijn worden meestal later in het voorjaar tot juni geteld maar ze kunnen ook in de reguliere voorjaartelling meegenomen worden. Het doel is het zo goed mogelijk verkrijgen van de minimaal aanwezige aantallen van de voorjaarsstand van damhert, edelhert en wild zwijn. Deze "grofwildsoorten" worden sinds vele jaren geteld in hun vastgestelde biotoop, niet op landelijke schaal omdat ze in veel gebieden niet aanwezig zijn. In nulstandgebieden is het betrouwbaar tellen van wild zwijn vanwege het mobiele karakter en verborgen levenswijze nauwelijks mogelijk. Afschot is daarvoor een betere indicator. Op de Veluwe geldt het VVV- telprotocol (Verenging Wildbeheer Veluwe) waarin de populatie van het grofwild in twee tellingen wordt vastgesteld. Voor edel-

¹⁷ Grauwe gans, brandgans, kolgans, Canadese gans, nijlgans, Indische gans

hert is dit begin april vlakdekkend middels een schemertelling kort daarop in grens-zones met het Kroondomein middels een schijnwerpertelling. Voor wild zwijn is dit in mei en juni ook middels een vlakdekkende telling. Beide soorten worden zoveel mogelijk geclassificeerd op geslacht en leeftijdsklasse. In Noord- en Zuid-Holland wordt damhert en ree volgens een eigen protocol geteld en Limburg heeft ook een afwijkend protocol voor wilde zwijnen. In de provincie Utrecht en Flevoland liggen schattingen van ervaren veldwerkers aan de basis voor de trendgegevens. Er vindt een aparte telling plaats voor het ree. Het tellen van wilde zwijnen in nulstandgebieden is vanwege mobiliteit van de soort en zijn verborgen levenswijze ondoenlijk

5.1.2.1 Reeëntelling

Aanvullend op de (grof)wildtelling wordt er ook een reeëntelling uitgevoerd, meestal volgens het landelijk telprotocol van de Vereniging Het Reewild (VHR 2014). Het Ree-telgebied is een vast telgebied, vaak een jachtveld of een deel daarvan. In alle gebieden waar de reewildjacht wordt verhuurd wordt geteld. In gebieden die niet voor de reewildjacht worden verhuurd zoals in een aantal gebieden van TBO's wordt niet geteld waardoor de telling niet landsdekkend is.

Conform protocol gaan de tellers driemaal in twee dagen (avond-ochtend-avond) in de schemering rondom nieuwe maan eind maart/begin april tellen. De telling geschiedt op geslacht en leeftijdsklasse, kalf of adult. -reeëntelling is opgezet als een populatietelling (minimum aanwezige individuen). In de FBE's Groningen, Drenthe en Overijssel worden de telling niet conform protocol uitgevoerd maar slechts eenmalig in plaats van drie achtereenvolgende schemeringen. In het duingebied van Noord- en Zuid-Holland wordt een afwijkende telling voor reeën en damherten gehouden met een protocol dat een sterke gelijkenis heeft met het VHR-telprotocol. Deze laatste heeft als doel een trend in de populatie vast te stellen.

5.1.3 Burchtbewoners

De WBE-telling burchtbewoners (zie par 3.1.1.3) wordt als een trendtelling uitgevoerd. De gegevens zijn te beperkt om hiervan een betrouwbare populatie-inschatting te maken. Door de fragmentatie van dassenverenigingen en de wens om telgegevens (onderling) te delen kan gesteld worden dat de populatiegrootte van dassen in Nederland wel bekend is maar niet is te achterhalen. Doordat het aantal dassen, net als bij vossen, per burcht jaarlijks verschilt geeft de WBE-telling burchtbewoners een indicatie van dichtheid en verspreiding en geen trend in populatie. Incidenteel organiseert de zoogdiervereniging een dassenburchtentelling, die heeft ook het genereren van verspreidingsinformatie ten doel.

5.2 Toegankelijkheid

De telgegevens van de WBE's worden opgeslagen in FRS, in Dora of in een eigen systeem (Flevoland) en worden uit overwegingen van privacy en misbruik niet naar derden ontsloten. De van de tellingen afgeleide populatiegegevens zijn beschikbaar in publicaties van de FBE's.

De gegevens van de zomertelling van ganzen die in opdracht van de provincies Friesland, Drenthe en Zeeland door Sovon wordt uitgevoerd zijn integraal en op gedetailleerd schaalniveau (x,y-coördinaat) beschikbaar voor de provincies; deze delen die gegevens met de FBE's. De basistelgegevens en telgebieden zijn niet beschikbaar voor derden.

De populatiegegevens van dassen kunnen wellicht aanwezig zijn bij de dassenverenigingen maar deze worden niet met derden gedeeld. De verspreidingsgegevens van de Zoogdiervereniging worden gepubliceerd als verspreidingskaarten en globale inschatting van het aantal burchten per provincie, maar de telling is niet landsdekkend. De telgegevens zijn beschikbaar in de NDFF en kunnen tegen vergoeding via abonnementen of losse leveringen geraadpleegd of geanalyseerd worden.

5.3 Bruikbaarheid

Er is discussie over de bruikbaarheid en volledigheid van de hierboven genoemde telgegevens om hiermee de populatiegrootte te kunnen bepalen. Alterra heeft hier in 2013 een tweetal rapporten over geschreven waarna enkele aanpassingen op het protocol van de Jagersvereniging zijn gedaan. Niet alle conclusies uit de Alterra rapporten worden overigens gedeeld door de betrokkenen. De kritiek richt zich op het feit dat het rapport streeft naar de bepaling van de werkelijke populatieomvang terwijl dit sowieso voor vrijwel geen enkele soort kan worden bepaald. Het blijft een benadering waarbij de continuïteit van de telsystematiek belangrijker is dan de volledigheid. Er zijn overigens wel systematische methoden beschikbaar om de populatiegrootte nauwkeuriger te benaderen, waarbij met statistiek recht kan worden gedaan aan de onzekerheden die hierbij een rol spelen. Het is de vraag tot welke andere besluitvorming dit leidt.

5.3.1 Overzomerende ganzen

Voor trendtellingen is het van belang dat elk jaar op eenzelfde manier geteld wordt, het liefst door dezelfde tellers. Hier zit veel dynamiek in. Zo is de zometelling Ganzen in Noord-Holland enkele jaren uitgevoerd in samenwerking door WBE's, TBO's en Sovon onder toezicht van Landschap Noord-Holland (conform de Sovon-aanpak) en in 2017 hebben de WBE het in eigen regie uitgevoerd. Gevolg is dat de huidige telcijfers kunnen afwijken van de eerder vastgestelde trend. Bij de huidige tellingen van overzomerende ganzen is het niet goed mogelijk om de werkelijke aantallen vast te stellen¹⁸, maar ook hier geldt net als bij reewild dat de exacte omvang van de Nederlandse populatie niet in kaart te brengen valt. Dit betekent echter niet dat deze tellingen geen waarde hebben. Het advies van Alterra uit een rapport uit 2013 luidt dan ook: *"Om een trendbreuk te voorkomen moeten de huidige tellingen van Sovon en de WBE voortgezet worden en moet een nauwere samenwerking ertoe leiden dat de wijze van inwinning geleidelijk naar elkaar toegroeien."* Op hoofdlijnen blijken verschillende tellingen vergelijkbare of herleidbare aantallen op te leveren¹⁹. Afgezet tegen de doelstelling van populatiebeheer van overzomerende ganzen zijn geringe verschillen niet relevant.

De niet-uniforme vastlegging van de tellingsresultaten is een struikelblok bij het aggregeren van de data. In vier provincies worden de tellingen digitaal gedaan en direct in de Sovon-database opgenomen (Fr, Gr, Dr, ZL), terwijl in de overige provincies de tellingen analoog uitgevoerd worden en later in een FRS, Dora of Excel vastgelegd worden. Hier vindt verder ook geen statistische nabewerking en validatie meer plaats. Het is momenteel niet eenvoudig om vanuit al deze verspreide gegevens een kwalitatief goed landelijk totaalbeeld te krijgen.

5.3.2 Grofwild

De manier waarop in Nederland het grofwild geteld worden geeft volgens Alterra geen nauwkeurig beeld van de werkelijke omvang en structuur van de populaties wilde hoefdieren²⁰, voorop gesteld dat dit een beleidsdoel zou zijn. Een verbetering zou volgens Alterra kunnen zijn om de telgegevens ruimtelijk te groeperen naar leefgebied in plaats van de huidige gehanteerde administratieve-grenzen. Het tellen van de werkelijke omvang van populaties is overigens voor vrijwel geen enkele soort mogelijk. Ook bij broedvogels en zoogdieren (o.a. Sovon, 2002) worden altijd onder en bovengrenzen gehanteerd. De huidige tellingen geven een trend aan en benaderen ten hoogste het minimumaantal aanwezige dieren. De reeëntellingen conform het VHR-protocol worden niet landsdekkend uitgevoerd.

¹⁸ Alterra rapport 2427, Betrouwbaarheid van aantalsschattingen van schadeveroorzakende watervogels

¹⁹ Hornman Interview NRC 'Gedooigbeleid ganzen is mislukt' 10 maart 2017

²⁰ Alterra rapport 2426, Schadeveroorzakende zoogdieren in Nederland

5.3.3 *Burchtbewoners*

Door het gebrek aan uniformiteit in werkwijzen voor deze tellingen is het uiterst twijfelachtig of er voor burchtbewoners een populatieschatting kan plaatsvinden op provinciaal niveau²¹. Bovendien kunnen burchten sterk uiteenlopende aantallen dieren herbergen.

De tabel hieronder geeft een overzicht van de populatietelling die potentieel gegevens kunnen aanleveren voor informatiedoel 4

Kader	Activiteit	Doel	Dekking	Uniformiteit	Kwaliteit	Geometrische kwaliteit	Toegankelijkheid
FBP	Zomertelling ganzen	Een zo volledig mogelijk overzicht verkrijgen van het aantal ganzen per soort in de afzonderlijke provincies (en daarmee ook trend in populatie).	Landelijk, gebied dekkend	Vaststaand protocol, wordt door Sovon van afgeweken (telgebieden)	Groot verschil in FBE/WBE-validatie onderling en Sovon validatie en populatieberekening	Ingevoerd per telsector (WBE of telgebied (Sovon))	
FBP	Grofwildtelling	Minimale populatie omvang/trend in populatie ter onderbouwing faunabeheerplan	Grofwild wordt niet geteld in nulstandgebieden (waar bijv. wild zwijn wel voor kan komen)	Per FBE gelden hiervoor aparte protocollen	Systematische validatie	Ingevoerd per telsector	Telgegevens alleen toegankelijk voor FBE, Jagersvereniging, VVV en WBE's. Provincie, Rijk en BIJ12-Faunafonds op verzoek afgeleide informatie
FBP	Reeëntelling	Minimale Populatie omvang/trend in populatie ter onderbouwing faunabeheerplan	Alleen in gebieden waar de reewildjacht wordt verhuurd wordt geteld	Wordt regelmatig afgeweken van landelijk protocol, tevens regionaal protocol.	Geen validatieprotocol, in veel WBE's zijn reewildcommissies die valdieren, dubbeltellingen eruit halen. Een vastgesteld protocol ontbreekt hiervoor.	Ingevoerd per telsector	Telgegevens alleen toegankelijk voor FBE, Jagersvereniging, VVV en WBE's. Provincie, Rijk en BIJ12-Faunafonds op verzoek afgeleide informatie

²¹ Het is de vraag of populatiemonitoring van vos noodzakelijk is voor een goed faunabeheer, vaak is verspreidingsinformatie voldoende (Prov. Utrecht). Ook afschotgegevens geven inzicht

6 Informatiebehoefte 5: Informatie over wildaanrijdingen

Alle provincies en FBE's geven aan behoefte te hebben aan informatie over aanrijdingen met wilde hoefdieren. Het liefst zo actueel mogelijk op basis van datum/tijdstip, soort, geslacht, leeftijdsklasse en precieze locatie.

6.1 Beschikbaarheid

Per provincie is de afhandeling en dus registratie van wildaanrijdingen anders of helemaal niet georganiseerd, al of niet met een rol van Stichting Wildaanrijdingen Nederland (SWN). Ook al is deze informatievoorziening bij sommige provincies nog onvoldoende of niet geregeld, dit vraagt een andere aanpak. Immers deze materie is de verantwoordelijkheid van de politie (openbare orde en veiligheid mens en dier) en wegbeheerders (vrije en veilige doorgang van haar wegen), waaronder RWS, ProRail, Provincies (als wegbeheerder) en gemeenten (als wegbeheerder).

Om eenduidige en bruikbare informatie te verkrijgen is het noodzakelijk om landelijk te werken met de Politie (meldkamer) als wettelijk eerst aangesproken partij. Wettelijk gezien geldt voor aanrijdingen met wild een meldplicht (ongeval) bij de meldkamer politie.

De met de politie afgestemde en geborgde methodiek en werkwijze van SWN voor de afhandeling en registratie van wildaanrijdingen en calamiteiten met in het wild levende dieren is hierop ingericht en wordt voorsnog in 4 provincies (Noord-Holland, Noord-Brabant, Gelderland en Overijssel) gehanteerd. In de SWN-methodiek en werkwijze is voorzien in afhandeling onder regie van de meldkamer inclusief toetsing afhandeling door de politie. Dat deze gegevens ook belangrijk en bruikbaar zijn voor FBE en provincie m.b.t. faunabeheer is een secundair belang. De SWN-methodiek voorziet hierin door de verzamelde gegevens in BRS (koppeling meldkamer), met bronvermelding, real time in FRS zichtbaar te maken voor FBE, WBE en Jachthouder.

In FRS is het ook mogelijk om dood gevonden dieren te registreren in rubrieken als doodgereden, verdrinking, ziekte etc. Registratie is alleen mogelijk door personen die toegang hebben tot FRS (jagers).

In FRS is real time, met bronvermelding, zichtbaar welke aantallen het betreft en is dus inzichtelijk welke gegevens gevalideerd zijn door de meldkamer politie (BRS) en welke gegevens aanvullend door jagers (FRS) zijn ingevoerd (geen validatie politie).

In Zuid-Holland zijn duidelijke afspraken gemaakt met WBE's en lokale politie over valwild. Aangezien valwild meer omvat dan alleen wildaanrijdingen is in Zuid-Holland besloten met verschillende valwildteams te werken. Voor de openbare weg en binnen de bebouwde kom (gebieden welke geen jachtvelden zijn) bestaat het team uit Politie en/of BOA's en binnen de WBE-jachtvelden zijn dit jagers. De teamleider heeft de eindverantwoordelijkheid voor de registraties. Elk lid heeft de mogelijkheid zijn/haar afgehandelde valwild direct te rapporteren. Per kwartaal worden de gedane registraties door de teamleider en de WBE gecontroleerd en afgesloten. Doordat alleen door de WBE aangewezen leden van de valwildteams valwild kunnen registreren zijn er geen dubbelmeldingen, (overrapportage is hiermee verleden tijd) en meldingen van jagers en Politie/BOA's worden op dezelfde wijze afgehandeld.

Niet in alle provincies wordt conform bovenstaande werkwijzen gewerkt. In die provincies wordt gerapporteerd via FRS of anders (Flevoland). De in FRS geregistreerde informatie is niet gekoppeld aan de meldkamer van politie, wat niet wil zeggen dat er geen afstemming is met een lokale meldkamer.

6.2 Toegankelijkheid

De Stichting Wildaanrijdingen Nederland streeft ernaar om met haar landelijk stakeholders alle wildaanrijdingen landelijk eenduidig in haar registratieonderdeel in het afgeschermd BOA Registratie Systeem (BRS) te laten registreren. SWN heeft een

eigen functionaliteit in BRS laten ontwikkelen waarin jachtaktehouders niet zijnde BOA-toegang kunnen krijgen. Dit in afstemming met de Nationale Politie. Hierdoor worden de gegevens afgestemd met de meldkamers conform een protocol. Deze gegevens zijn onbetwistbaar en dus objectief, immers gevalideerd door de meldkamer. M.a.w. het ongeval heeft daadwerkelijk plaats gevonden en de (wijze van) afhandeling is bekend.

SWN heeft een exclusieve licentie op dit onderdeel in BRS (functionaliteit wildaanrijdingen en calamiteiten) en stelt deze gegevens, voor zover aanwezig, real time beschikbaar in FRS t.b.v. gebruik FBE, WBE en jachthouder.

Toegang tot dit systeem door de Provincies en BIJ12/ Faunafonds is niet mogelijk.

Wel zijn deze verzamelde gegevens beschikbaar voor provincies en BIJ12.

Landelijk is SWN-deelnemer in het project KREVIN, waaronder convenant STAR. De door haar verzamelde gegevens zijn beschikbaar voor alle deelnemers waaronder IPO en VNG. Gegevens worden ontsloten in het systeem VIA, waar provincies en gemeenten gebruik van maken.

De valwildmeldingen die in Dora gemaakt worden zijn inzichtelijk voor de valwildteamleider, de WBE, en de FBE. In overleg met stakeholders kan zo het beheer gericht worden aangepast op lokale situaties. De FBE heeft inzage in alle gegevens die in Dora worden geregistreerd. Gegevens zijn door derden op te vragen bij de FBE

6.3

Bruikbaarheid.

De aanrijdingenregistratie van SWN in haar onderdeel in BRS is de bron voor de meeste gegevens (4 provincies) van wildaanrijdingen en calamiteiten met in het wild levende (hoef-) dieren, ook al geeft dit nooit een volledig beeld van alle wildaanrijdingen in de betrokken provincies. Immers niet alle wildaanrijdingen worden aangegeven bij de meldkamer, ondanks wettelijke meldplicht. Er zullen altijd doorrijders zijn of mensen die het ongeval niet melden en het dier meenemen.

De SWN-methodiek en registratie biedt meer informatie dan nu door provincies of FBE's is gevraagd. De verzamelde gegevens zijn hierdoor bruikbaar of worden gebruikt voor o.a. onderzoeksdoeleinden die van belang zijn voor dierenwelzijn of faunabeheer. Bijvoorbeeld % niet direct dood, % uit lijden verlost, % plaats aanrijding vs. plaats aangetroffen, % geschikt voor humane consumptie, % biomassa, % destructie, % teruggezet in natuur, % doorgeleid naar opvangcentrum, % inzet overige hulpdiensten etc. Ook worden overige gegevens als conditie en gewichten geregistreerd. Bovenstaande gegevens zijn ook terug te vinden in Dora.

De SWN streeft naar een landelijk compleet beeld en onderneemt initiatieven om daartoe te komen. Op dit moment is SWN-registratie beschikbaar in de provincies Noord-Holland, Noord-Brabant, Gelderland en Overijssel.

7 Informatiebehoefte 6: Landelijk opgetelde informatie over trends, populatiegrootte en aantal gedode dieren

Zowel het ministerie van EZ, Provincies, BIJ12-Faunafonds en FBE's hebben behoefte aan een landelijk opgeteld beeld van tellingen van soorten (zowel van trends als van populatiegrootte) en van het aantal gedode dieren.

7.1 Beschikbaarheid

7.1.1 Landelijke trend van de populatiegrootte

Alle trendtellingen binnen de genoemde NEM-programma's worden uitgevoerd ten behoeve van trends op regionaal, natura2000 of landelijk niveau. Hierdoor zijn voor watervogels, broedvogels en dagactieve zoogdieren betrouwbare landelijk trends aanwezig en beschikbaar. Verder zijn de data van de uitgevoerde populatietellingen van zomerganzen en grofwild als ook de andere FBE/WBE-tellingen beschikbaar voor het uitrekenen van landelijke trends.

7.1.2 Landelijke Populatiegrootte

De populatietellingen²² op FBE-niveau kunnen worden opgeteld tot een landelijk beeld met die kanttekeningen dat niet alle leefgebieden van in het wild levende dieren geteld worden; er zijn gesloten natuurgebieden waarvan de resultaten van faunatellingen niet beschikbaar worden gesteld aan FBE, Provincie of Rijk.

7.1.3 Landelijk Aantal gedode dieren

Het aantal gedode dieren wordt in principe per jachtactehouder, WBE en FBE geregistreerd.²³ Het zou derhalve mogelijk zijn deze gegevens te aggregeren op landelijk niveau mits de gedode dieren door alle jagers in Nederland tijdig ingevoerd worden. Oude reeksen afschotcijfers van 1990 tot 2012 geven een redelijk goed landelijk beeld vanwege landelijke inwinning op vrijwillige basis en landelijke aansturing (WBE-nieuwsbrief, Jagersvereniging). Hier is afschot per provincie en landelijk gegroepeerd en voor sommige soorten ook per WBE.

7.2 Toegankelijkheid

7.2.1 Trends

Trendgegevens, zowel landelijk als per provincie, vanuit de NEM-meetnetten zijn beschikbaar via het Compendium voor de leefomgeving (www.clo.nl) en Sovon (<https://www.sovon.nl/nl/soortinformatie>) waar het vogels betreft en de website www.netwerkecologischemonitoring.nl.

7.2.2 Populatiegrootte

Voor vrijwel alle in onderdeel 1 vastgestelde diersoorten zijn actuele geaggregeerde gegevens te beperkt toegankelijk om een jaarlijks landelijk beeld van populatiegrootte te kunnen geven. De meeste telgegevens zijn opgeslagen in niet breed ontsloten databases zodat het zelfs voor landelijke programma's zoals de jaarlijkse zomertelling ganzen is het moeilijk is om vanuit al die verschillende systemen een landelijk beeld te genereren. Een uitzondering zijn de in het kader van het NEM jaarlijks bepaalde populaties van kolonievogels, zeldzame broedvogels en watervogels. Eens in de 10-15 jaar wordt de Nederlandse populatie bepaald van alle ca. 300 broed- en wintervogelsoorten in het kader van de Sovon atlasprojecten (2002 en 2018).

²² Ter bepaling van minimale populatie omvang.

²³ Zie paragraaf 3.1 voetnoot 10 voor afwijkende vorm van registratie in de provincie Utrecht.

7.2.3 *Gedode dieren*

De registratie van gedode dieren in FRS en Dora is niet toegankelijk²⁴ buiten de FBE's om, behalve in FRS voor 8 provincies die de beschikking hebben over de functionaliteit Toezicht in FRS (zie paragraaf 4.2). Een landelijke optelbaar beeld is alleen mogelijk vanuit de jaarlijkse voortgangsrapportages van de FBE's. In sommige provincies is een kwartaalrapportage mogelijk (o.a. Zuid-Holland). Historische reeksen van 1990 tot 2012 zijn in gedrukte vorm gepubliceerd en op aanvraag digitaal toegankelijk.

7.3 **Bruikbaarheid**

De landelijke NEM-trendgegevens zijn de best gevalideerde gegevens die in Nederland aanwezig zijn. In de populatietellingen grofwild zitten nog enkele hiaten, zeker buiten de bekende leefgebieden en op afgesloten natuurgebieden. Door verschillende werkwijze FBE/WBE en Sovon bij zomertelling ganzen zijn gegevens optelbaar als de verschillen in kwaliteit en ruimtelijker dekking in acht genomen worden. Gegevens over gedode dieren zijn goed optelbaar, mits ze adequaat ingevoerd worden en beschikbaar worden gesteld.²⁵

Onderstaande tabel geeft een overzicht van de landelijk optelbaarheid van de verschillende gegevens.

	Beschikbaar	Toegankelijk	Bruikbaar
Trends in populatie	NEM-meetnetten dagactieve zoogdieren, broedvogels en watervogels; FBE/WBE-tellingen jachtsoorten, zomertelling ganzen	De trendinformatie van de NEM-meetnetten zijn openbaar evenals de trendinformatie van de FBE's. Brongegevens zijn niet beschikbaar.	NEM-meetnetten zijn gevalideerd en statistisch betrouwbaar, Ontbreken landelijk validatieprotocol bij FBE/WBE-tellingen maakt deze minder bruikbaar
Populatiegrootte²⁶	Grofwildtelling, Zomertelling ganzen; NEM-kolonievogels, zeldzame broedvogels en watervogels	Grofwildpopulatie beschikbaar via FBE, brondata niet. Ganzenpopulatie is verspreid aanwezig, moeilijk om landelijk beeld te krijgen, NEM-informatie openbaar	Populatietelling grofwild lijkt niet compleet te zijn. Door verschillende werkwijze FBE/WBE en Sovon bij zomertelling ganzen zijn gegevens niet zonder meer optelbaar.
Gedode dieren	Gedode dieren worden per FBE geregistreerd in eigen systemen (Flevoland, Zuid-Holland) of in FRS ²⁷	Op verzoek kunnen de FBE's geaggregeerde gegevens beschikbaar stellen Historische data 1990 tot 2012 beschikbaar.	Doordat niet alle gedode dieren tijdig geregistreerd worden kunnen de provinciale gegevens niet actueel zijn.

²⁴ Er is eerder onderzocht of en in welke mate provincies behoefte hadden. Die was er, buiten Toezicht, niet.

²⁵ Met uitzondering van provincie Utrecht: zie paragraaf 3.1 voetnoot 11 voor afwijkende vorm van registratie.

²⁶ Minimale populatie omvang voor de FBE/WBE-tellingen.

²⁷ Zie paragraaf 3.1 voetnoot 10 voor afwijkende vorm van registratie in de provincie Utrecht.

8 Informatiebehoefte 7: Ruimtelijke informatie over aan- of afwezigheid van soorten (verspreidingsinformatie)

Behalve populatie- en trendinformatie is in onderdeel 1 van het project de behoefte aan ruimtelijke verspreidingsgegevens vastgesteld. Er is een wens²⁸ voor een vereenvoudigd portaal om ruimtelijke verspreidingsgegevens te raadplegen en een bundeling van de afgeleide informatie.

8.1 Beschikbaarheid

Veel van de gegevens ten behoeve van verspreidingsinformatie zijn al beschikbaar via de bestaande kanalen zoals de NDFF. Afgeleide informatie is beschikbaar via het Compendium voor de Leefomgeving of de websites verspreidingsatlas.nl, Sovon.nl, en Zoogdierverseniging.nl.

Bij veel diersoorten wordt de aanwezigheid het hele jaar door gerapporteerd als ze waargenomen worden.

De gegevens van de FBE/WBE-tellingen zouden ook dienst kunnen doen als bron van verspreidingsinformatie mits hierbij goede locatiegegevens beschikbaar zijn en er een aantoonbare vorm van validatie aanwezig is.

Verder kunnen gegevens als afschot en aanrijdingen een goede bron zijn voor verspreidingsinformatie (wilde zwijnen in Limburg en Brabant, wolf, jakhals)

8.1.1 Structureel verzamelde verspreidingsinformatie

Dit is verspreidingsinformatie die op een gestructureerde manier wordt ingewonnen en gevalideerd in het kader van het NEM. Deze verspreidingsonderzoeken vinden op jaarlijkse basis plaats

8.1.1.1 NEM Verspreidingsonderzoek Muizen

In 2002 is gestart met het project 'Onderzoek naar de verspreiding van muizen en spitsmuizen met behulp van braakbalanalyse' Sindsdien zijn meer dan een miljoen prooien geplozen en gedetermineerd. Dit levert betrouwbare landelijke verspreidingstrends op van 11 soorten (spits) muizen, waaronder de aardmuis, bosmuis en veldmuis. Het onderzoek wordt deels uitgevoerd door actieve leden van Kerkuil werkgroepen, deels door waarnemers van de Zoogdierverseniging.

8.1.1.2 NEM Verspreidingsonderzoek Bever

Nadat de bever rond 1826 in Nederland was uitgestorven, zijn vanaf 1988 tientallen dieren in Nederland uitgezet. Sindsdien heeft de bever zich over een groter gebied verspreid en sinds 2012 is de Zoogdierverseniging belast met de uitvoering van het NEM Verspreidingsonderzoek Bever. De waterschappen in Nederland werken mee aan dit meetnet en leveren jaarlijks een compleet overzicht van de signalering van bevers en beversporen per kilometerhok. De signalering door het waterschap is dermate intensief dat er met zekerheid gesteld kan worden dat zich geen bevers buiten deze kilometerhokken bevinden²⁹.

8.1.2 Periodiek samengestelde verspreidingsinformatie

Voorbeelden hiervan zijn de Sovon vogelatlas en het dassenburchten-verspreidingsonderzoek van de zoogdierverseniging. Deze laatste heeft het laatst in 2015 plaatsgevonden. De vogelatlas is een initiatief van Sovon waarvan de tellingen voor de derde editie recent zijn afgerond. In 2018 zal de derde vogelatlas gepresenteerd worden.

²⁸ Voorstel vaststellen Informatiebehoefte Faunabeheer Provincies en FBE's, 15-05-2017

²⁹ Interview met Vilmar Dijkstra, zoogdierverseniging

8.1.2.1 Sovon vogelatlas

Om de 10-15 jaar stelt Sovon een vogelatlas samen. Voor de meest recente is van 2012 t/m 2016 heel Nederland geteld op winter- en broedvogels. Dit gebeurt per atlasblok (5x5 km), door tellingen in km-hokken of op vaste telpunten. Doel van de vogelatlas is om de verspreiding van alle in Nederland aanwezige wintergasten en broedvogels in kaart te brengen. De Sovon-vogelatlas maakt ook gebruik van gegevens die zijn geregistreerd in waarneming.nl en voor de VogelAtlas beschikbaar zijn gesteld.

8.1.3 Losse waarnemingen

Losse waarnemingen van dieren worden het hele jaar door gemeld via verschillende kanalen. Jagers registreren soms hun losse waarnemingen, meestal in FRS en in Dora. Voor waarnemingen van andere natuurliefhebbers en -professionals zijn er sites zoals telmee.nl en waarneming.nl.

De website telmee.nl is in opdracht van de Stichting Gegevensautoriteit Natuur ontwikkeld door de Stichting VeldOnderzoek Flora en Fauna (VOFF), de oude netwerkorganisatie van PGO's (thans soortenorganisaties verenigd in SoortenNL en Sovon). Beheer en doorontwikkeling gebeurt sinds 1 januari 2014 in opdracht van BIJ12, exploitant van de Nationale Databank Flora en Fauna (NDFF) waar Telmee onderdeel van uit maakt. Tevens worden mobiele applicaties die hierop aansluiten (zoals Avimap bij vogelmeetnetten en ObsMapp en WebObs bij losse waarnemingen) steeds belangrijker. Een steeds groter deel van de waarnemingen van vrijwilligers worden hiermee direct in het veld met een redelijke geografische nauwkeurigheid vastgelegd.

Waarneming.nl is een open platform waarin een actieve community waarnemingen invoert en waarnemingen van anderen valideert. Behalve meldingen van vrijwilligers voeren ook professionals van bureaus, van gemeenten, provincies, boswachters data in. De ingevoerde waarnemingen worden beoordeeld door een grote groep vrijwilligers, ook wel moderator of admin genoemd. De waarnemingen, en zeker de meest zeldzame, worden door een ter zake deskundige beoordeeld. Gegevens uit waarneming.nl worden eerst gevalideerd alvorens ze opgenomen worden in de NDFF. Aangezien Waarneming.nl door de NDFF wordt gezien als een belangrijk invoerportaal worden zij voor 95% betaald uit de financiering van de NDFF. Alle data van Waarneming.nl komen daarmee in principe over naar de NDFF, tenzij een waarnemer deze onder embargo invoert of al zijn/haar data actief níét wil delen met de NDFF.

Ook buiten deze kanalen kunnen er waarnemingen gemeld worden, zo heeft Das en Boom een eigen meldportaal evenals het WIN (Wolven in Nederland) platform.

8.2 Toegankelijkheid

Losse waarnemingen die geregistreerd worden in FRS of bij dassenverenigingen zijn weinig toegankelijk voor derden en in FRS ook gering in aantal. De vogelatlas van Sovon is nog in bewerking. De bewerkte, voorlopige, verspreidingsgegevens staan als "platte" kaartjes op vogelatlas.nl. De onderliggende teldata zijn niet openbaar toegankelijk maar wel beschikbaar voor provinciale toepassingen (leefgebiedkaarten, hotspotkaarten etc.). Ook de verspreidingsatlas (<https://www.verspreidingsatlas.nl/zoogdieren>) geeft van alle zoogdiersoorten de verspreiding in Nederland weer op uurhok en/of kilometerhokniveau. De gegevens hiervoor komen uit de NDFF. Op www.clo.nl staan de verspreidingsgegevens van de NEM-meetnetten. Al deze verspreidingskaartjes zijn "platte" plaatjes van kaarten. De huidige technische mogelijkheden om van deze verspreidingsgegevens eenvoudige interactieve kaarten te maken worden nog niet volledig benut.

De site waarneming.nl is grotendeels openbaar en hier zijn de ingevoerde waarnemingen op een GIS kaart op te zoeken en als tabel beschikbaar.

NDFF

De Nationale Databank Flora en Fauna (NDFF) is een portaal waarbij allerlei tellingen en waarnemingen samenkomen. De NDFF bundelt, uniformeert en valideert natuurgegevens in Nederland en is hiermee de grootste en betrouwbaarste databank voor natuurwaarnemingen van Nederland. In totaal zijn er inmiddels meer dan 120 miljoen waarnemingen van planten en dieren opgeslagen in de NDFF en jaarlijks komen er momenteel 10 miljoen waarnemingen bij. Alle ingevoerde waarnemingen doorlopen een validatieproces en worden hierna beschikbaar gesteld aan de gebruikers van de NDFF (tegen betaling of op basis van een licentie). De voor de toekomstige informatievoorziening faunabeheer gewenste informatie komen uit de verschillende NEM-meetnetten, telmee.nl, waarneming.nl en overige tellingen en waarnemingen die ingevoerd zijn in het NDFF-invoerportaal. Onder meer de flora en faunawaarnemingen van SBB en NM worden vanuit CMSi³⁰ in het invoerportaal geladen. Voor de vier basisfuncties invoer, validatie, opslag en uitvoer zijn tientallen software-onderdelen ontwikkeld die samen in de NDFF één geheel vormen. De gegevens worden aan eenieder verstrekt tegen vergoeding via abonnementen of losse levering.

8.3 Bruikbaarheid

Open platforms zoals waarneming.nl hebben hun waarde voldoende bewezen (Wikipedia, OpenStreetMap etc.) maar de zwakte van waarneming.nl is het feit dat waargenomen dieren mobiel zijn en door meerdere mensen gerapporteerd kunnen worden. Hierdoor ontstaat het gevaar van overrapportage (bijvoorbeeld bij zeldzame soorten). Daarnaast is de status van veel waarnemingen onduidelijk; zo zijn er, ondanks een collegiale toetsing, meer dan 400 meldingen van de wolf op waarneming.nl, maar daarvan zijn slechts 15 waarnemingen gevalideerd als wolf. De 'niet goedgekeurde' waarnemingen blijven echter wel zichtbaar en kunnen bij gebruikers tot verwarring leiden. Het vergt een extra handeling om alleen 'gevalideerde' waarnemingen zichtbaar te maken. Verder wil het niet zeggen dat wanneer er geen waarnemingen van een diersoort op een locatie zijn gemeld ze daar ook niet aanwezig zijn; het kan immers zijn dat daar geen vrijwillige waarnemers actief zijn. Deze waarnemingen geven wel een beeld over de aanwezigheid maar niet over de afwezigheid of hoeveelheid individuele dieren dat daarbij betrokken is.

8.3.1 NEM

De verspreidingsgegevens van muizen en bevers worden structureel ingewonnen en door het CBS statistisch verwerkt en zijn derhalve de meest betrouwbare verspreidingsgegevens in Nederland.

De gegevens van de NEM-vogelmeetnetten broedvogels en watervogels zijn ook geschikt voort het vaststellen van verspreidingsinformatie.

8.3.2 Sovon vogelatlas

De informatie uit de Sovon volgelatlas is bijzonder bruikbaar om de verspreiding van broedvogels en wintergasten in te zien. Door het vele werk dat er gemoeid is met het samenstellen van de vogelatlas is deze informatie slecht eens in de tien-vijftien jaar beschikbaar.

8.3.3 NDFF

DE NDFF is de meest complete databank over flora en faunagegevens in Nederland. Gegevens zijn afkomstig uit vele bronnen, van gestructureerd ingewonnen data uit de NEM-meetnetten (welke door het CBS gevalideerd is) tot de incidentele rapportages uit telmee.nl en waarneming.nl. Alvorens beschikbaar te worden gesteld vanuit het uitvoerportaal van de NDFF worden alle gegevens nog eens gevalideerd om zo betrouwbaar mogelijke verspreidingsgegevens beschikbaar te stellen. De NDFF

³⁰ Conservation Management System international (CMSi) wordt door SBB en NM gebruikt voor terreinbeheer.

bevat alleen gegevens maar geen informatie (bewerkingen zoals kaartbeelden, trends e.d.). Bewerkte data zijn beschikbaar via verspreidingsatlas.nl. De locatie van invoer van losse waarnemingen is vaak niet de locatie van het waargenomen dier, bij directe invoer vanuit het veld komen de waargenomen dieren vooralsnog op paden en wegen terecht.

De tabel hieronder geeft een overzicht van de potentiële data- en informatiebronnen voor verspreidingsinformatie. Buiten deze informatiebronnen geven ook de informatiebronnen genoemd onder informatiebehoeften 1, 2, 4 en 5 (Trendinformatie, Gedode dieren, populatie informatie en wildaanrijdingen) inzicht in de verspreiding van diersoorten.

Kader	Activiteit	Doel	Dekking	Uniformiteit	Kwaliteit	Geometrische kwaliteit	Toegankelijkheid
NEM	Verspreidingsonderzoek Muizen	Verspreidingstrend van 11 soorten muizen	Landelijk, jaarlijks	Goed	Betrouwbaar	Grof, op basis van vliegbe-reik uilen	Verspreidingskaartjes via CLO, en zoogdiervereniging.nl
NEM	Verspreidingsonderzoek Bever	Verspreiding van de sinds 1988 uitgezette bever	Landelijk, jaarlijks	Goed	Betrouwbaar	Verspreiding per kilometerhok	Verspreidingskaartjes via CLO, en zoogdiervereniging.nl
Sovon	Vogelatlas	Verspreiding van winter- en broedvogels	Landelijk, om de 10-15 jaar	Goed	Betrouwbaar	Verspreiding per 250 meter, kilometerhok of uurhok, afhankelijk van soort	Via vogelatlas.nl
WBE	Losse waarnemingen	Aanwezigheid van soorten die niet structureel geteld worden	Landelijk	Grote verschillen, vrijwillige meldingen	Geen melding betekent niet de afwezigheid van soort in gebied. Gering aantal meldingen	Op WBE-niveau	Alleen voor FBE, WBE en Jagersvereniging
	Waarneming.nl	Op een openplatform rapporteren van soortwaarnemingen door brede groep vrijwilligers	Landelijk	Grote verschillen, afhankelijk van rapporteur in het veld	Validatie op invoer; Geen melding betekent niet de afwezigheid van soort in gebied	Op basis van gps-positie van invoer device of in-tekenen op web kaart	Open data
	Telmee.nl	Idem als waarneming.nl; invoer direct in NDFF	Landelijk	Meer validatie dan bij waarneming.nl	Validatie op invoer; Geen melding betekent niet de afwezigheid van soort in gebied	Op basis van gps-positie van invoer device of in-tekenen op web kaart	Ontsluiting via NDFF, dus tegen betaling
Das en boom	Meldkanaal, telefonisch of e-mail	Melden van aanwezigheid van dassen	Landelijk	Goed	Gevalideerd door soortdeskundigen	Op basis van gps-positie	Niet toegankelijk voor derden

Kader	Activiteit	Doel	Dekking	Uniformiteit	Kwaliteit	Geometrische kwaliteit	Toegankelijkheid
Wolven	Meldportal	Melden van aanwezigheid van dassen	Landelijk	Goed	Gevalideerd door soortdeskundigen	Op basis van gps-positie	Niet toegankelijk voor derden
NDFD	Samenvoegen flora en faunadata	Dé bron van verspreidings- en populatie informatie van alle flora en fauna van Nederland.	Landelijk	Geen uniformiteit, meldingen en populatiegrootte zijn gelijktijdig als puntinfo aanwezig; ook vlakinformatie	Validatie op invoer; Geen melding betekent niet de afwezigheid van soort in gebied	Op basis van gps-positie maar ook op zwaartepunt telgebied of telgebied als vlak	Tegen vergoeding via abonnementen of losse levering.

9 *Informatiebehoefte 8: Informatie over (landbouw)schade door in het wild levende dieren van BIJ12 Faunafonds*

Vanuit de werkprocessen van BIJ12-Faunafonds is de informatiebehoefte van de provincies en FBE's vastgesteld om de in de systemen van BIJ12-Faunafonds opgenomen schaderapportages geografisch te ontsluiten ter onderbouwing, uitvoering en evaluatie van de faunabeheerplannen. Deze informatiebehoefte wordt momenteel vooruitlopend op dit project door BIJ12-Faunafonds, in samenwerking met de provincies en FBE's opgepakt.

Het Faunafonds verzamelde vanaf de oprichting in 2002 faunaschade gegevens in het kader van haar wettelijke taak tot het verlenen van tegemoetkomingen in de faunaschade. Deze taak heeft het Faunafonds overgenomen van het Jachtfonds en is per 1 januari 2017 overgegaan naar de provincies. De provincies hebben deze taak gemandateerd aan BIJ12. BIJ12-Faunafonds gebruikt voor deze taak een tweetal applicaties, SRS en FF3000. De eerste is onderdeel van NRS/Natuurnetwerk, FF3000 is een Access applicatie welke in 2018/19 vervangen gaat worden. Hierdoor is er een grote database ontstaan met gegevens over gemelde faunaschade (door particulier of bedrijf) en getaxeerde en uitgekeerde faunaschade. Om beter aan te sluiten op de informatiebehoefte van provincies en faunabeheereenheden (FBE's) is BIJ12-Faunafonds in 2017 gestart met het opstellen van rapportages Dit is van belang voor de ontwikkeling en onderbouwing van het provinciale fauna(schade)beleid.

9.1 **Beschikbaarheid**

Om een tegemoetkomingsprocedure faunaschade goed te doorlopen worden verscheidene gegevens geregistreerd in SRS en FF3000. Via het Landelijk Meldpunt Faunaschade.nl (SRS) worden eerst faunaschademeldingen (particulier en bedrijfsmatig) centraal ontvangen en verwerkt. Zowel de verzoeken voor tegemoetkoming als de meldingen komen binnen via SRS. Verzoekschriften worden, mits ze voldoen aan de voorwaarden, voor 100% getaxeerd. Specifieke schademeldingen waarbij geen verzoekschrift is aangevraagd kunnen op verzoek van de provincie of FBE door BIJ12 worden getoetst. De meldingen zijn realtime beschikbaar voor FBE's die gebruik maken van FRS.

Vervolgens kunnen de schademeldingen in SRS worden doorgezet tot een tegemoetkomingsaanvraag. Deze worden verstuurd naar het BIJ12-Faunafonds en verwerkt in FF3000. Tevens kunnen tegemoetkomingsaanvragen door BIJ12-Faunafonds direct, dus zonder tussenkomst van SRS, in FF3000 ingevoerd worden. Dit gebeurt bijvoorbeeld bij automatische taxatie in ganzenrust- en foerageergebieden in opdracht van bepaalde provincies.

De volgende gegevens worden in FF3000 geregistreerd: status aanvraag, type regeling aanvraag, beschadigd gewas, schadeveroorzakende diersoorten (max. 3 diersoorten verdeeld in percentages), beschadigde hectares, oppervlakte van de percelen in de aanvraag, gemiddelde perceel locatie of polygoon van opgegeven schadepercelen, aanvang schade datum, meldingsdatum, datum taxatieopdracht, datum binnenkomst taxatierapport, NAW-gegevens, relatienummer, dossiernummer, betreft biologische teelt, betreft ganzen foerageer- of rustgebied, getaxeerde schade, uitgekeerde schade, betalingsbriefdatum, uitbetalingsdatum. De huidige gegevens zijn geografisch gekoppeld aan de bedrijfslocatie. Het is de wens van BIJ12-Faunafonds om deze gegevens op perceelniveau te registreren.

De registraties in SRS en FF3000 geven geen volledig beeld van de totale faunaschade in Nederland.

9.2 Toegankelijkheid

Actuele gegevens over faunaschademeldingen (zonder tegemoetkoming) zijn via SRS-FRS beschikbaar voor FBE's. Gegevens over tegemoetkomingen worden beheerd door BIJ12-Faunafonds en zijn momenteel beschikbaar voor de provincies en FBE's via Pleio. Maandelijks wordt hier een nieuwe 'datadump' geplaatst. Derden kunnen schadecijfers opvragen bij BIJ12-Faunafonds.

9.3 Bruikbaarheid

Er is momenteel nog geen sprake van een geografische ontsluiting van de getaxeerde schadegegevens en de alfanumerieke gegevens geven alleen een beeld van die faunaschade waarvoor een tegemoetkomingsaanvraag is gedaan. Verder zou, door de vele variabelen, ook interpretatie van de beschikbare gegevens een risico kunnen zijn. Aandachtspunt is de actualiteit van de gegevens. Tussen de aanvang van de schade en uiteindelijke eindtaxatie kort voor de oogst kunnen maanden verschil zitten. Daarna dient een taxatierapport nog administratief verwerkt te worden in FF3000. De maandelijkse update van de gegevens op Pleio is ook een vertragende factor in de beschikbaarstelling van de getaxeerde en uitgekeerde schadebedragen als gevolg van een tegemoetkomingsaanvraag.

In de nabije toekomst zullen de door FBE's gevraagde faunaschadegegevens zichtbaar worden in FRS, mits dit conform de BIJ12-voorwaarden en mogelijkheden kan. Een FBE-werkgroep van de FRS technische gebruikers groep is gevraagd om dit te concretiseren en voor te leggen aan BIJ12-Faunafonds. De hierboven genoemde geregistreerde schade is beperkt tot schade waarvoor een tegemoetkoming is verleend. Berekeningen van CLM³¹ laten zien dat er mogelijk een factor 4-5 verschil zit tussen uitgekeerde schade en werkelijke schade. Deze schade wordt overigens uitgedrukt in euro's en daarmee kan een relatie tussen de omvang van de schade (in kilogram droge stof) en de omvang van de populatie niet worden gelegd.

Niet inbegrepen in de schadecijfers zijn de kosten van verjaging als preventieve (wettelijke) maatregel. Schade aan andere wettelijke belangen waarvoor het faunabeheerplan ontheffingen afgeeft zoals bosbouwschade, biodiversiteit, verkeers- en vliegveiligheid of dierenwelzijn en schade in bebouwd gebied en bij particulieren wordt niet geregistreerd. Door beheer van populaties wordt daarnaast ook schade voorkomen. Deze is niet inzichtelijk. Naast schade is er soms ook sprake van overlast waarvan het de vraag is of deze ook inzichtelijk te maken is.

³¹ *Kosten en baten voor de landbouw van schadesoorten J.A. Guldemond H.J. den Hollander E.A.P. van Well D.D.J. Keuper in opdracht van het Faunafonds CLM Onderzoek en Advies Culemborg, 2013 CLM 813- 2013*

10 *Informatiebehoefte 9: Informatie over ontheffingen, vrijstellingen en opdrachten en de bijbehorende maatregelen*

Vanuit BIJ12-Faunafonds is de behoefte vastgesteld aan informatie van de FBE's en provincies over ontheffingen, vrijstellingen en opdrachten en de bijbehorende maatregelen om een aanvraag voor een tegemoetkoming in de faunaschade goed te kunnen beoordelen. Doel is om te beoordelen of de binnen de ontheffingen, vrijstellingen en opdrachten toegestane maatregelen zijn uitgevoerd.

10.1 **Beschikbaarheid**

De FBE's registreren de voor hen relevante ontheffingen, vrijstellingen en opdrachten in hun systemen FRS of Dora. De registratie van de uitgevoerde faunabeheermaatregelen en de resultaten daarvan wordt gedaan door de, vaak door de FBE's gemachtigde, uitvoerders van de maatregelen. In de systemen zijn de rapportages van uitgevoerde maatregelen direct gekoppeld aan de ontheffingen, vrijstellingen en opdrachten. Bij de provincie Flevoland is dit niet het geval. Niet alle ontheffingen en maatregelen worden geregistreerd in FRS, omdat enkele provincies bijvoorbeeld individuele ontheffingen en/of opdrachten verstrekken buiten de FBE om. De uitgevoerde maatregelen voor deze toestemmingen worden derhalve niet geregistreerd in FRS of Dora. Wettelijk geldt er per 1 jan 2017 een verplichting tot registratie van alle gedode dieren bij de FBE.

10.2 **Toegankelijkheid**

De meeste informatie bevindt zich in FRS en Dora. BIJ12-Faunafonds heeft via SRS inzage in de maatregelen en acties die in FRS zijn ingevoerd. Dit inzicht is nodig voor een goede afhandeling van tegemoetkomingsaanvragen in de faunaschade. Het gaat hierbij enkel om geanonimiseerde maatregelen in of in de nabijheid van de gemelde (door de aanvrager ingetekende) schadepercelen. De gegevens van de FBE's in de provincies Flevoland en Zuid-Holland zijn absent in dit systeem en er ontbreken gegevens over ontheffingen en opdrachten die buiten de FBE's worden uitgegeven. Toegang van BIJ12-Faunafonds tot deze gegevens is niet mogelijk. Gegevens zijn wel bij de FBE op te vragen.

10.3 **Bruikbaarheid**

De gegevens over getroffen maatregelen zijn van alle provincies bruikbaar met de kanttekening dat voor twee provincies er geen geautomatiseerde toegang is voor BIJ12-Faunafonds tot de aan ontheffingen, vergunningen en opdrachten gekoppelde maatregelen. Bovendien zijn de maatregelen die niet via een FBE worden uitgevoerd niet beschikbaar voor BIJ12-Faunafonds.

11 Huidige- data en informatievoorziening faunabeheer in de MDIAR Keten.

De informatiebehoeften op het gebied van faunabeheer zijn op hoofdlijnen als volgt te karakteriseren:

- Informatie over aanwezigheid van in het wild levende dieren:
  - Verspreidingsinformatie;
  - Trendinformatie;
  - Populatiegrootte;
- Informatie over wildaanrijdingen;
- Informatie over aantallen gedode dieren;
- Informatie over faunaschade;
- Informatie over ontheffingen, vrijstellingen en opdrachten ter voorkoming van faunaschade en voor de instandhouding van een duurzame populatie;
- Informatie over uitgevoerde maatregelen ter voorkoming van faunaschade en voor de instandhouding van een duurzame populatie.

In figuur 1 is de procesketen voor de monitoring van de aanwezigheid van in het wild levende dieren geschetst. De onderliggende procesketens ten behoeve van de overige data- en informatiebehoeften zijn wegens de beperkte tijd in het project niet verder uitgewerkt. Onderdelen hiervan zijn wel in de MDIAR-schema (figuur 2) opgenomen.

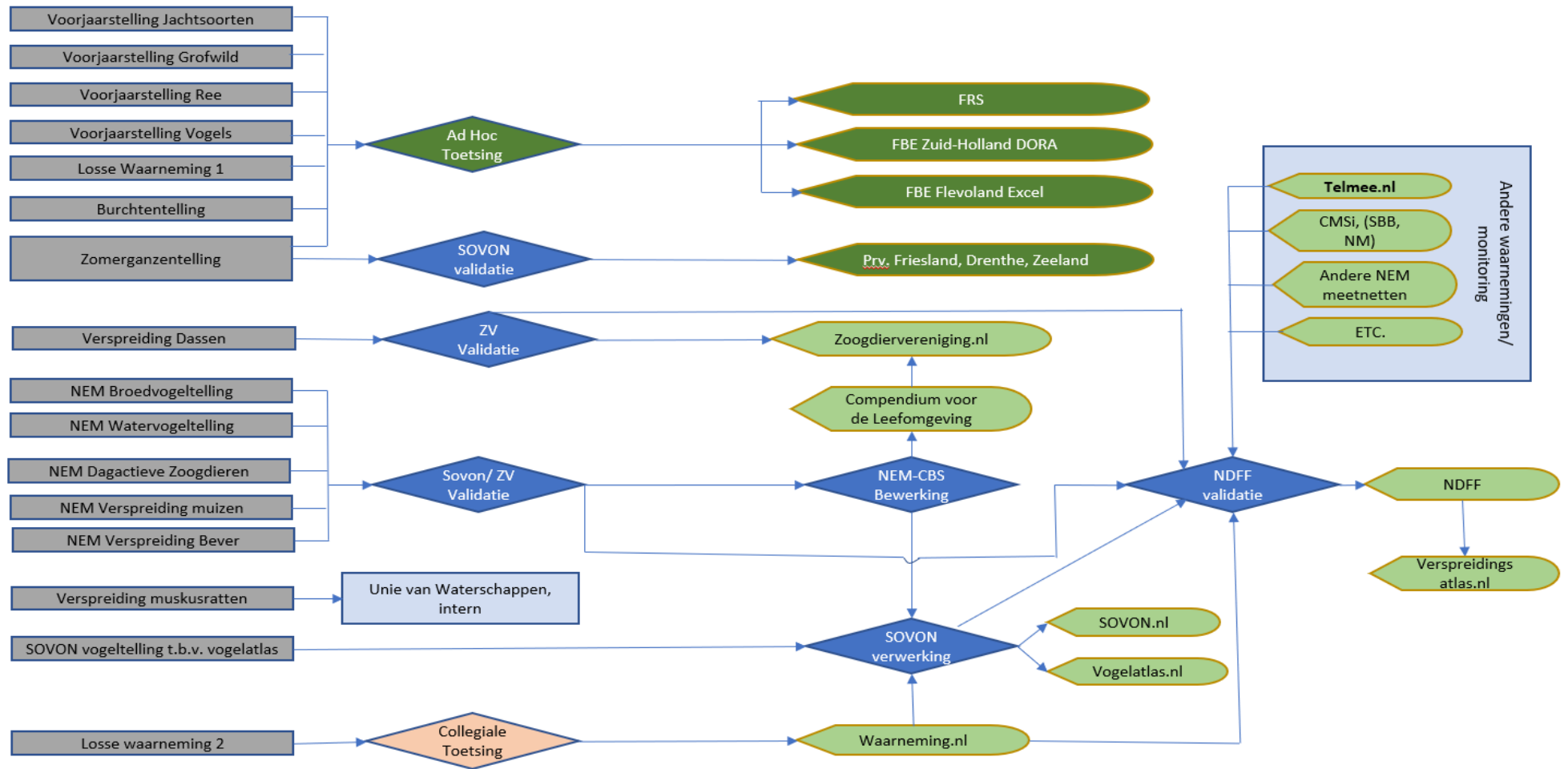
Wat opvalt in de procesketen monitoring is dat er twee processtromen zijn die vooralsnog niet samenkomen omdat de inwinnende organisaties verschillende doelen veronderstellen. De eerste monitoringsstroom wordt voornamelijk onderhouden door FBE's en WBE's waarbij toegang tot de data en informatie voorbehouden is aan de bronhouders (WBE) en FBE. Ook in de provincie Utrecht, waarbij de tellingen in een bredere samenstelling worden uitgevoerd blijven de ingevoerde gegevens alleen voor FBE en WBE toegankelijk. Alleen de rapportages worden in een breder verband gedeeld.

Aan de andere kant van het spectrum staan de monitoringsprocesstromen die door Sovon en Zoogdierverseniging, al of niet in opdracht van de overheid, uitgevoerd worden. Ook hier is de toegang tot data voor een deel beperkt tot de bronhouders en opdrachtgevers maar de informatie en de rapportages zijn wel veel breder ontsloten via voor iedereen toegankelijke websites. De telgegevens die Sovon en de soortenverenigingen delen met de NDFF zijn voor eenieder toegankelijk tegen vergoeding via abonnementen of losse leveringen. Waarnemingen door vrijwilligers via waarneming.nl en telmee.nl kunnen door de invoerder ook geblokkeerd worden voor verdere verspreiding.

De zomertelling ganzen wijkt met name op het monitoring deel af van wat hierboven beschreven is. Deze telling wordt landelijk uitgevoerd óf door de WBE's óf door Sovon en in Groningen wordt deze overlappend uitgevoerd.

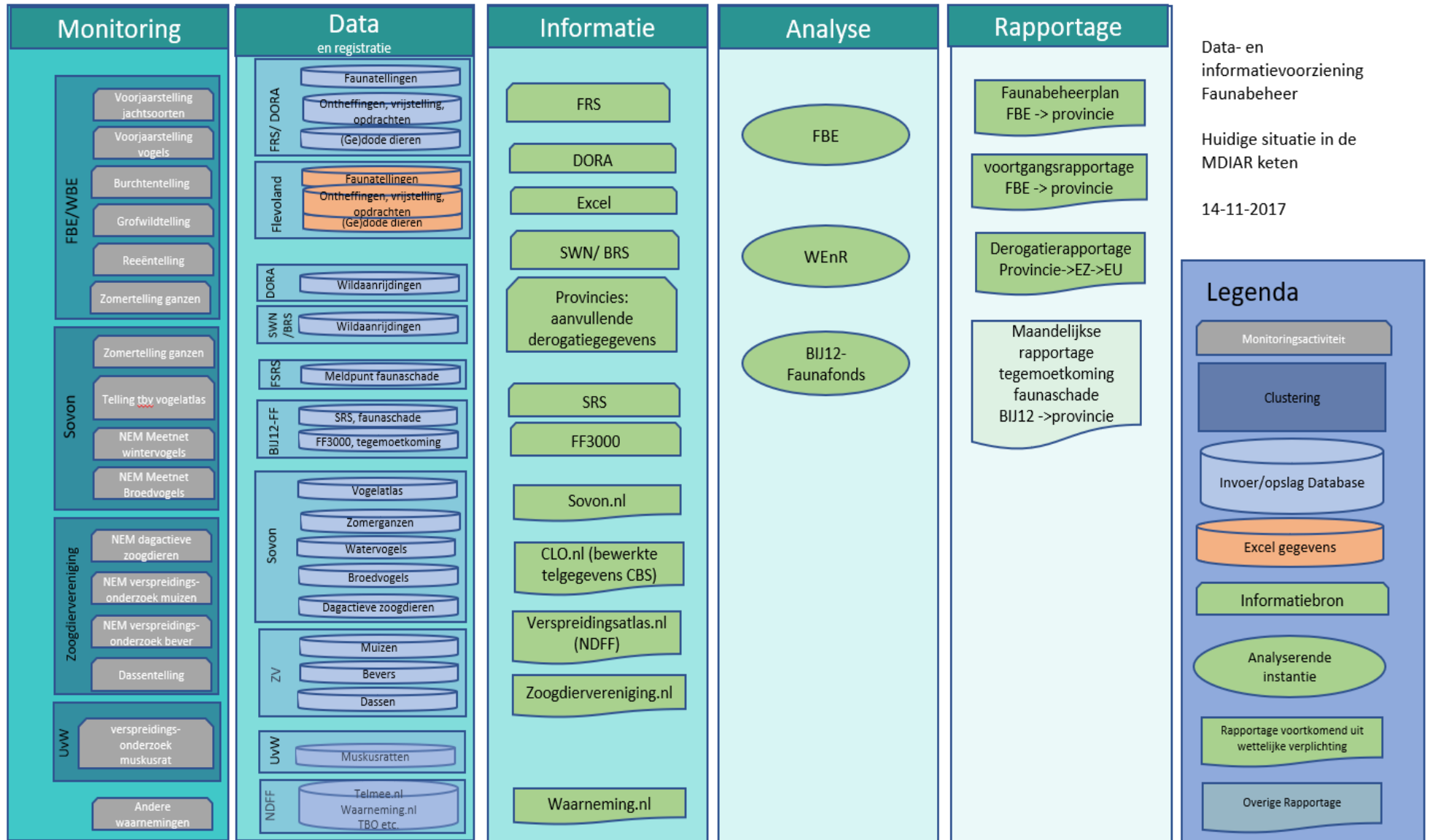
Figuur 1, Procesketen Monitoring Soorten

Procesketen monitoring, huidige situatie

Ad Hoc toetsing	Geen gestandaardiseerde controle op grote telfouten	NEM-CBS-bewerking	Modelmatige verwerking van telgegevens naar statistisch verantwoorde populatietrends
Sovon validatie	Gestructureerde controle op telfouten en trendbreuken	Sovon verwerking	Verwerking gegevens naar statistisch verantwoorde populatietrends, verspreiding en dichtheid.
Collegiale toetsing	Controle door medewaarnemers op waarschijnlijkheid van melding	NDFF Validatie	Professionele controle op waarschijnlijkheid van melding en filtering dubbelmeldingen

Figuur 2, De huidige data- en informatievoorziening in de MDIAR keten. NB Analyse betreft hier analyse vanuit een wettelijke taak.

11.1 Monitoring

Onderstaande tabel geeft een overzicht van de in Nederland uitgevoerde monitoringsactiviteiten.

	Doel	Opdrachtgever	Bronhouder	Frequentie	Dekking	Kwaliteit
Voorjaargestelling jachtsoorten	Trend	FBE (soms provincie)	WBE	Jaarlijks	Landelijke steekproef	Lokale variatie in kwaliteit, geen validatieprotocol
Voorjaargestelling vogels	Trend	FBE	WBE	Jaarlijks	Te weinig WBE's voeren de telling uit	Geen goede dekking, geen validatieprotocol
(Vossen)Burchtelling	Trend	FBE	WBE	Variërend per FBE van jaarlijks tot om de 5 jaar	Te weinig WBE's voeren de telling uit	Geen goede dekking, geen validatieprotocol
Grofwildtelling	Trend	FBE	WBE	Jaarlijks	Vrijwel landelijk uitgezonderd wild zwijn in nulstandgebieden	Geen validatieprotocol, wel validatie
Reewildtellingen	Minimale populatie omvang	FBE	WBE	Jaarlijks	Vrijwel landelijk in jachtgebieden	Geen validatieprotocol, wel validatie twee telprotocollen
Zomertelling ganzen	Minimale populatie omvang	Provincie	WBE	Jaarlijks	In 10 provincies	Geen validatieprotocol
Zomertelling ganzen	Populatiegrootte	Provincie	Sovon	Jaarlijks	In 2 provincies, steekproefgebied, In Groningen om de 3 jaar integraal	Door tegenstrijdige informatie is niet vast te stellen of deze gegevens op te tellen zijn met de WBE-gegevens
Telling t.b.v. vogelatlas	Verspreiding en populatiegegevens	Sovon	Sovon	Om de 10-15 jaar	Landelijk	Betrouwbaar
Meetnet broedvogels	Trend	NEM	Sovon	Jaarlijks	Landelijke steekproefgebieden, voor enkele vogels landsdekkend	Betrouwbaar
Meetnet watervogels	Trend	NEM	Sovon	Jaarlijks	Steekproef in waterrijke gebieden.	Betrouwbaar
Dagactieve zoogdieren	Trend	NEM	ZDV	Jaarlijks	Landelijke steekproefgebieden	Betrouwbaar voor enkele soorten

	Doel	Opdrachtgever	Bronhouder	Frequentie	Dekking	Kwaliteit
Verspreidingsonderzoek muisen	Verspreiding	NEM	ZDV	Doorlopend	Landelijk	Betrouwbaar
Verspreidingsonderzoek bever	Verspreiding	NEM	ZDV, Waterschappen	Doorlopend	Landelijk	Betrouwbaar
Dassentelling	Trend	NEM	ZDV, WBE, Das en Boom	Incidenteel, WBE tweejaarlijks, D&B jaardoor	Landelijk, dekking WBE-telling 50%	Onbekend
Losse waarnemingen	Verspreiding	NDFP, Stichting Natuurinformatie	Rapporteur	Doorlopend	Landelijk	Geen "harde nullen"
Losse waarnemingen	Verspreiding	FBE	WBE	Doorlopend	Landelijk	Geen "harde nullen"

11.1.1 Kosten van monitoring

Het is niet mogelijk om deze gegevens in dit korte tijdsbestek betrouwbaar te publiceren omdat er nog veel gegevens ontbreken, met name over de uren die de vele vrijwilligers in de tellingen steken. In totaal zullen er vele duizenden vrijwilligersuren in de telling zitten. Hiernaast worden bij NEM onderzoeken en andere tellingen van soortenorganisaties gebruik gemaakt van professionele aansturing van de tellers. Bij de Jagersvereniging blijkt uit een enquête in 2014 dat jagers globaal 100 Fte besteden aan monitoring zoals hierboven aangegeven.³²

11.2 Data en registratie

De voor het faunabeheer in Nederland benodigde registraties en data worden opgeslagen op verspreide locaties en zijn niet voor iedereen toegankelijk om redenen van privacy en misbruik. In de onderstaande tabel wordt een en ander met betrekking tot faunadata uiteengezet.

Databron	Dataopslag	Toegang tot data
WBE Faunatellingen	FRS, Dora, Excel	Alleen FBE en WBE
Ontheffingen, vergunningen en opdrachten	FRS (SRS), Dora, Excel	FRS: FBE en WBE, SRS: BIJ12-Faunafonds Dora: FBE en WBE
Gedode dieren	FRS (SRS), Dora, Excel ³³	FBE, WBE, BIJ12-Faunafonds
Wildaanrijdingen	SWN via BRS, (4 provincies) Dora (1 provincie)	SWN geeft dat door aan VIA, provinciale (en gemeentelijke) wegbeheerders hebben hier toegang tot. In Dora alleen invoerder, FBE en WBE
Dood gevonden dieren	FRS (10 provincies) en Dora (1 provincie)	FBE, WBE, jachthouder
Meldpunt faunaschade	SRS (12 provincies) en zichtbaar in FRS (10 provincies)	BIJ12-faunafonds, FBE en WBE

³² Waarde van de jacht Tijd en geld besteed door jagers aan maatschappelijke diensten: D.D.J. Keuper J.A. Guldemond April 2014, CLM, publicatienummer CLM-848

³³ Zie paragraaf 3.1 voetnoot 10 voor afwijkende vorm van registratie in de provincie Utrecht.

Databron	Dataopslag	Toegang tot data
Faunaschade	SRS	BIJ12-Faunafonds
Schade-uitkeringen	FF3000	Bij12-Faunafonds, Provincies d.m.v. PLEIO dump
Sovon/NEM-vogelstellingen	Sovon	Sovon, Zoogdiervereniging, CBS. Derden via NDFF
Sovon vogelatlas tellingen	Sovon	Sovon
ZD NEM tellingen	Zoogdiervereniging	Zoogdiervereniging, CBS
ZD dassentelling	Zoogdiervereniging	Zoogdiervereniging
CBS-bewerking NEM	CBS	CBS, CLO, NDFF
TBO-data	CMSi/NDFF	TBO's, selectie in NDFF
Waarneming.nl	Waarneming.nl/NDFF	Iedereen, niet downloadable, NDFF
NDFF	NDFF	Tegen vergoeding via abonnementen of losse levering.

11.3 Informatie

In deze studie en analyse is het gebruik van de van de tellingen afgeleide informatie zijdelings aan de orde gekomen. Onderstaande tabel geeft een overzicht van welke groepen gebruik maken van welke informatie en voor welk doel.

Systeem	Informatie	Toegankelijk voor	Doel
FRS	Tellingen	Licentiehouders FRS in 10 provincies	Faunabeheerplan
FRS	Toestemming/ maatregel	Licentiehouders FRS in 10 provincies BIJ12-Faunafonds	Voortgangsrapportage Schadeclaimassessment
FRS	Gedode dieren	Licentiehouders FRS in 10 provincies BIJ12-Faunafonds	Voortgangsrapportage Track & Trace vlees (NVWA) Schadeclaimassessment
FRS	Meldpunt faunaschade	Iedereen	Een totaalbeeld te krijgen van faunaschade in Nederland
Dora	Tellingen	WBE, FBE in 1 provincie	Faunabeheerplan
Dora	Toestemming/ maatregel	WBE, FBE in 1 provincie	Voortgangsrapportage
Dora	Gedode dieren	WBE, FBE in 1 provincie	Voortgangsrapportage Beheerplannen
Excel	Tellingen	WBE, FBE in 1 provincie	Faunabeheerplan
Excel	Toestemming/ maatregel	WBE, FBE in 1 provincie	Voortgangsrapportage
Excel	Gedode dieren	WBE, FBE in 1 provincie	Voortgangsrapportage
SWN/BRS	Wildaanrijdingen	WBE, FBE in 4 provincies Jachtaktehouders, BOA's, Politie, Provincies via systeem VIA	Eenduidige registratie van wildaanrijdingen. Assessment voor verkeersmaatregelen
Provincies	Aanvullende derogatiegegevens	Geselecteerde provincie-medewerkers	Monitoring faunabeheer, aanleveren info aan EU
SRS	Faunaschadeclaims	FBE, Grondgebruiker, BIJ12-Faunafonds	Registratie van faunaschadeclaims
FF3000	Registratie van beoordeling en uitkering van faunaschadeclaims	BIJ12_Faunafonds, Provincies via dump in PLEO	(Inzage in en) Beoordeling en uitkering van schadeclaims
NEM	Trend- en verspreidingsinformatie van soorten	CBS, CLO.nl, NDFF, Sovon, Zoogdierveniging	Trendberekeningen, Monitoren van effecten van natuurbeleid

Sovon.nl	Populatie-, trend- en verspreidingsinformatie van vogels	Sovon	Trendberekeningen, Monitoren van effecten van vogelbescherming en natuurbeleid en signalen voor nieuwe maatregelen.
CLO.nl	Trend- en verspreidingsinformatie van NEM-programma's	Iedereen	Monitoren van de leefomgeving.
Zoogdiervereniging.nl	Populatie-, trend- en verspreidingsinformatie van zoogdieren	Zoogdiervereniging	Trendberekeningen, Monitoren van effecten van natuurbeleid en signalen voor nieuwe maatregelen t.b.v. zoogdierbescherming.
NDFF	Populatie en verspreidingsgegevens van alle in Nederland voorkomende flora en fauna	Tegen vergoeding via abonnementen of losse levering.	In beeld brengen wat er bekend is over de verspreiding van planten- en diersoorten in Nederland.
Waarneming.nl	Waarnemingen van in Nederland voorkomende flora en fauna	Iedereen	Opslag en deling via internet van natuurwaarnemingen voor iedereen

Natuurregistratie, het systeem van Natuurnetwerk waarin onder meer FRS, SRS, WRS en het gekoppelde SWN zijn opgenomen heeft een geavanceerde inrichting voor lees- en of schrijfrechten op het systeem. Deze zijn voor verschillende gebruikersgroepen anders ingericht. In bijlage 5 staat een opsomming van de verschillende lees- en schrijfrechten van FRS.

11.4 Analyse en rapportage

Er is een breed spectrum aan organisaties betrokken bij de analyse van alle data- en informatie ten behoeve van het faunabeheer in Nederland. Onderstaande tabel geeft een overzicht van deze organisaties, welke brondata zij gebruiken voor welk doel en hoe de resultaten van de analyse gerapporteerd worden.

	Brondata	Doel	Rapportage
FBE	Tellingen	Trendmonitoring soorten	Faunabeheerplan
FBE	Toestemmingen/ maatregelen	Effectiviteit faunabeheer	Faunabeheerplan Voortgangsrapportage
WEnR	Toestemmingen/ maatregelen door provincie aangeleverd	Samenstellen derogatierapportage	Derogatierapportage
BIJ12-Faunafonds	Toestemmingen/ maatregelen, Faunaschademelding	Uitkering faunaschade, effectiviteit faunabeheer	Dump naar Pleio, Diverse rapportages en beleidstukken

12 Constateringen

12.1 Beschikbaarheid

12.1.1 Faunamonitoring

Van vrijwel alle diersoorten die genoemd zijn in onderdeel 1 van het project Toekomstige Data- en Informatievoorziening Faunabeheer zijn min of meer systematisch ingewonnen telgegevens aanwezig in Nederland. In de bijlagen 1 t/m 3 worden van de diersoorten waarvan in onderdeel 1 van het project de informatiebehoefte is vastgesteld de relevante telling en gebruikerspotentie weergegeven.

De faunamonitoring in Nederland wordt in grote lijnen door twee partijen uitgevoerd:

- Jagers verenigd in de WBE's, al of niet in hechte samenwerking met de FBE (jachtsoorten, schadesoorten, reewild, grofwild, burchten). Deze tellingen worden meest uitgevoerd conform een door de jagersvereniging opgesteld telprotocol, sturing op naleving van dit protocol is zwak;
- Sovon en Zoogdierverseniging, al of niet in het kader van NEM-meetnetten. (Broedvogels, Watervogels, Dagactieve zoogdieren, muizen, bevers, dassen, etc.). Ook hier liggen telprotocollen ten grondslag aan de tellingen, sturing op naleving is sterk bij deze organisaties door centrale regie.

In dit rapport zijn alleen de tellingen opgenomen die een landelijk beeld kunnen geven van de populatie, de trend hierin of de verspreiding. Tellingen die slechts in een of enkele provincies worden uitgevoerd zijn niet nader onderzocht.

12.1.1.1 Populatietelling

In Nederland wordt slechts één jaarlijkse landsdekkend populatietelling uitgevoerd, namelijk de Zomertelling Ganzen. Doel van deze telling is de vrijwel gehele populatie van de in Nederland overzomerende ganzen zo goed mogelijk in beeld te krijgen. In het grootste deel van Nederland wordt deze uitgevoerd door de WBE's, al of niet met een rol voor de FBE. In enkele provincies (Zeeland, Groningen en Friesland, wordt deze uitgevoerd door Sovon (deels in samenwerking met de WBE's, FRL). Er is een landelijk telprotocol maar deze wordt om verschillende redenen niet geheel nageleefd. Doordat de FBE/WBE-tellingen vaak worden uitgevoerd door jagers in hun jachtveld worden ganzen die zich buiten de jachtvelden bevinden niet meegeteld (bijv. Flevoland). Anderzijds voert Sovon de telling in enkele provincies niet gebiedsdekkend uit (Groningen) of niet elk jaar (Zeeland, Groningen). Tevens voert Sovon de telling in enkele gevallen niet op één dag uit maar op enkele dagen rondom de landelijke teldag.

Overige voor dit project relevante populatietellingen worden uitgevoerd door de FBE's/WBE's. Dit betreft tellingen van reewild en grofwild (damhert, edelhert, wild zwijn). Deze tellingen worden uitgevoerd in gebieden waar de jacht verpacht is en leveren een minimumaantal aanwezige dieren op. In de nulstandgebieden wordt niet geteld. Afschotcijfers en gegevens over wildaanrijdingen geven hier een indicatie van de verspreiding aan.

Andere door FBE/WBE uitgevoerde populatietellingen worden of in een enkele FBE of in verspreide WBE's uitgevoerd en leveren hierdoor geen bruikbare gegevens op voor dit project.

12.1.1.2 *Tellingen t.b.v. trendinformatie*

De voorjaarstelling jachtsoorten is een steekproeftelling uitgevoerd door de FBE/WBE en wordt op landelijke schaal zoveel mogelijk conform een landelijk protocol uitgevoerd.

In het kader van de NEM-meetnetten Broedvogels, Watervogels en Dagactieve zoogdieren zijn er van veel voor dit project relevante diersoorten voldoende betrouwbare trendgegevens beschikbaar (zie bijlage 1). Deze tellingen worden (soms maandelijks) door Sovon uitgevoerd in grote steekproefgebieden.

Tellingen van das en vos (buiten het NEM-meetnet Dagactieve zoogdieren) worden met verschillende protocollen uitgevoerd en leveren voorsnog geen betrouwbare informatie op voor dit project.

12.1.1.3 *Verspreidingsinformatie*

In het kader van het NEM wordt de verspreiding van muizen en bevers bijgehouden door de Zoogdierverseniging, voor wat betreft de bever in samenwerking met de Waterschappen.

De Unie van Waterschappen beschikt over uitgebreide verspreidingsgegevens van muskusrat, beverrat en bever. Deze verspreidingsgegevens kenmerken zich doordat er met grote zekerheid gesteld kan worden dat deze soorten niet voorkomen in de voor hen relevante nulstandgebieden.

Verder worden er losse waarnemingen ingevoerd door professionals en vrijwilligers in portalen als telmee.nl en waarneming.nl.

12.1.2 *Aantallen gedode dieren en andere maatregelen*

Alle in het kader van de jacht, ontheffingen, vrijstellingen en opdrachten gedode dieren moeten per 1-1-2017 geregistreerd worden bij de FBE en gekoppeld worden aan hun grondslag. Er is nog onvoldoende zicht op voortgang in de per 1-1-2017 verplichte registratie van alle gedode dieren. Doordat er per FBE verschillende termijnen worden gehanteerd voor de melding van de doding (variërend van maximaal 24 uur na doding tot kwartaalregistratie) kan het zijn dat hierin nog een achterstand is die moet worden ingehaald. Behalve dodingen worden ook andere maatregelen geregistreerd zoals verjaging, nestverstoring etc.

12.1.3 *Informatie t.b.v. EU-derogatie rapportage Faunabeheer*

Deze informatie is grotendeels beschikbaar bij de FBE's omdat de registratie van gedode dieren gekoppeld dient te zijn aan een ontheffing, vrijstelling of opdracht. Niet alle door de EU gevraagde gegevens zijn opgenomen in de systemen van de FBE's.

12.1.4 *Informatie over wildaanrijdingen*

De registratie van wildaanrijdingen is momenteel nog verspreid maar in ontwikkeling. In een vijftal provincies is er afstemming tussen de meldkamer van de politie met de gegevens van BOA's en jachtaktehouders. In de overige provincies worden de gegevens over wildaanrijdingen decentraal ingevoerd in verschillende systemen. De Stichting Wildaanrijdingen Nederland ijvert zich om onder regie van de meldkamers politie alle provincies gebruik te laten maken van haar methode om de invoer te centraliseren zoals dat momenteel in vier provincies het geval is.

12.1.5 *Informatie over (landbouw)schade door in het wild levende dieren van BIJ12-Faunafonds*

Faunaschade wordt gemeld in een tweetal portalen. Er is een meldportaal faunaschade (SRS) waarbij grondgebruikers een aanvraag kunnen doen voor tegemoetko-

ming van deze schade door BIJ12-Faunafonds. Hiernaast is er een meldportaal faunaschade waarbij gedupeerden hun schade kunnen melden indien er geen vooruitzicht op compensatie is.

NB Alleen de geregistreerde schade is zichtbaar en niet de werkelijke schade.

Schade aan andere wettelijke belangen dan land- en tuinbouw wordt, uitgezonderd valwild, beperkt geregistreerd maar is mede een basis voor ontheffingen.

12.2 Toegankelijkheid

De meeste gegevens die worden gebruikt door de FBE's en WBE's worden ingevoerd in de door hen gebruikte systemen en zijn in principe niet toegankelijk voor derden vanwege privacy, mogelijk verkeerd gebruik of misinterpretaties. Enkele provincies (Toezicht) hebben toegang tot een zeer beperkt deel van de in het meest gebruikte systeem aanwezige gegevens.

In tien FBE's worden tel- en beheergegevens geregistreerd in FRS. BIJ12 en acht provincies hebben daar deels toegang toe (zie bijlage 6).

De FBE Zuid-Holland heeft een eigen digitaal registratiesysteem genaamd Dora. De FBE Flevoland registreert deze zaken in een aantal Excel files. De provincie, noch BIJ12-Faunafonds hebben toegang tot deze gegevens.

12.2.1 Faunamonitoring

De toegang tot de brongegevens van de faunatellingen is beperkt tot de tellende organisatie, dat is de FBE/WBE of Sovon en de zoogdiervereniging. Om redenen van privacy schendingen en mogelijk verkeerd gebruik of misinterpretatie van de gegevens is men zeer terughoudend om brondata te delen. Overigens willen beide partijen wel toegang hebben tot de brondata van de andere partij. Dit betreft zowel data ingewonnen ten behoeve van populatieschattingen als van data ingewonnen ten behoeve van trendinformatie.

De (licht) bewerkte gegevens zijn wel beschikbaar voor derden via publicaties of websites.

De Unie van Waterschappen stelt op verzoek haar nauwkeurige gegevens over muskusrat en beverrat beschikbaar.

12.2.1.1 Verspreidingsgegevens

Verspreidingsgegevens die zijn ingevoerd in waarneming.nl zijn voor iedereen openbaar toegankelijk via de site waarneming.nl. Vanuit waarneming.nl komen deze gegevens aangevuld met verspreidingsgegevens uit vele andere bronnen en met de in het kader van het NEM ingewonnen gegevens beschikbaar in de NDFF. Deze gegevens zijn voor iedereen toegankelijk tegen vergoeding via abonnementen of losse leveringen. Afgeleide informatie vanuit de NDFF is beschikbaar als verspreidingskaartjes op verspreidingsatlas.nl.

De gegevens van de FBE/WBE-tellingen, gedode dieren en losse waarnemingen ingevoerd door jachtaktehouders of WBE zijn niet toegankelijk.

12.2.2 Ontheffingen, vrijstellingen en opdrachten met gekoppelde maatregelen en gedode dieren

BIJ12-Faunafonds heeft via een koppeling van FRS met SRS toegang tot deze informatie voor 10 provincies. De informatie is aanwezig bij de FBE's van Zuid-Holland en Flevoland is op verzoek leverbaar.

Geen enkele provincie heeft toegang tot gegevens m.b.t. derogaties en zijn voor de derogatierapportages afhankelijk van op verzoek aangeleverde gegevens van FBE's, RUD's of anderszins (bijvoorbeeld vanuit vliegvelden).

12.2.3 Wildaanrijdingen

Gegevens over wildaanrijdingen zijn via SWN voor vier provincies toegankelijk middels het systeem VIA, waar provincies en gemeenten gebruik van maken. Voor de overige provincies worden gegevens op verzoek verstrekt.

12.2.4 Faunaschade BIJ12-Faunafonds

Gegevens over door BIJ12-Faunafonds uitgekeerde faunaschade is momenteel beschikbaar voor provincies als maandelijks datadump in Pleio. In de nabije toekomst zullen de door FBE's gevraagde faunaschade gegevens zichtbaar worden in FRS, mits dit conform de BIJ12-voorwaarden en mogelijkheden kan.

De schademeldingen die in het meldpunt faunaschade gedaan worden, zijn niet toegankelijk buiten de FBE.

12.3 Bruikbaarheid

12.3.1 Kwaliteit uitvoering van de tellingen

De kwaliteit en bruikbaarheid van de teldata wordt negatief beïnvloed doordat er op verschillende niveaus wordt afgeweken van landelijke telprotocollen. De steekproefgebieden voor enkele trendtellingen zijn mogelijk nog niet voldoende representatief om betrouwbare trends per provincie voor de betreffende dieren te kunnen berekenen. Voor sommige diersoorten is het bovendien de vraag of de telperiode en -tijdstip representatief zijn.

Doordat alleen bewerkte gegevens toegankelijk zijn voor derden is de bruikbaarheid minder groot dan dat de data in potentie in zich hebben. Een deel van de geografische nauwkeurigheid van de gegevens kan door bewerking verloren gaan. In veel gevallen worden de aantallen of trends per provincie gepubliceerd en verspreiding per uurhok. Deze gegevensbewerking dient volgens de geïnterviewde materiedeskundigen vooraf bepaalde doelen waardoor de telgegevens niet toegankelijk zijn voor gegevensbewerking voor andere doelen.

Van de verspreidingsgegevens, met uitzondering van de muskusrat, bever, beverrat en de vogelatlas, kan meestal niet met zekerheid gezegd worden of de diersoort niet voorkomt in gebieden waar hij niet gerapporteerd wordt.

12.3.2 Validatie van de ingevoerde telgegevens

De validatie op invoer van de WBE/FBE-tellingen varieert wegens het ontbreken van een landelijk validatieprotocol.

De invoer van telgegevens door de Zoogdierverseniging en Sovon ondergaan een vastgesteld validatie op invoer.

12.3.3 Statistische validatie

De door FBE/WBE gebruikte systemen kennen géén statistische validatie, ook niet indien de telling is uitgevoerd in een steekproefgebied zoals de jachtsoorten. Interpretatie van de telgegevens varieert per FBE.

De gegevens die voor de NEM-meetnetten gebruikt worden ondergaan een door het CBS (en deels ook door Sovon en/of de Zoogdierverseniging) uitgevoerde statistische bewerking.

Bij verspreidingsgegevens ondergaan deze een lichte tot zware (NDFF) toetsing alvorens zij opgenomen worden.

12.3.4 Ontheffingen, vrijstellingen en opdrachten met gekoppelde maatregelen en gedode

dieren

Historisch zijn niet alle gegevens ingevoerd en zijn niet alle dodingen gekoppeld aan de bijbehorende grondslag. Per 1-1-2017 geldt hiervoor een wettelijke verplichting en de registratie wordt beter maar is nog niet optimaal.

Niet alle uitgevoerde maatregelen zijn al geregistreerd bij de FBE's. Er is te veel fluctuatie in de gehanteerde termijnen en niet alle buiten de FBE uitgegeven opdrachten staan in de FBE-systemen geregistreerd.

12.3.5 Wildaanrijdingen

Registratie van wildaanrijdingen is in vijf provincies centraal ingericht, vier middels SWN en één middels Dora. In de overige provincies is de registratie nog verspreid over verschillende systemen waardoor bij aggregatie dubbeltellingen vaak voorkomen.

12.3.6 Faunaschade BIJ12-Faunafonds

De gecontroleerde gegevens over faunaschade hebben betrekking op die schade die in aanmerking komt voor een tegemoetkoming door BIJ12-Faunafonds. Dit geeft geen beeld van de totale schade omdat niet alle schade tegemoetgekomen kan worden. Ook is er verschil tussen geregistreerde en uitgekeerde schade enerzijds en werkelijke schade anderzijds.

De schademeldingen die in het meldpunt faunaschade gedaan zijn worden niet per definitie gecontroleerd.

Bijlage 1: Beschikbare trends in populatiegrootte per soort

Hieronder zijn alleen die trend tellingen opgenomen die structureel (bij voorkeur jaarlijks) in het gehele land met een vergelijkbare systematiek worden uitgevoerd. Tellingen ten behoeve van het vaststellen van populatiegrootte zijn hier niet in opgenomen. Deze staan in bijlage 2.

	WBE Ree	WBE Grofwild	WBE Jacht- soorten	WBE Burch- ten	NEM DAZ,	NEM Broedvogel	NEM Water- vogel	Trend beschikbaar
Aardmuis								Nee
Amerikaanse nerts								Nee
Bever								Nee
Beverrat								Nee
Boerengans							Ja	NEM na aanpas- sing
Bosmuis								Nee
Brandgans						Ja	Ja	NEM na aanpas- sing
Canadese gans						Ja	Ja	NEM na aanpas- sing
Damhert		Ja						WBE-telling
Das				Nee				Nee
Edelhert		Ja						WBE-telling
Ekster						Ja		NEM na aanpas- sing
Fazant			Ja			Ja		NEM na aanpas- sing, WBE-telling
Gaai						Ja		NEM na aanpas- sing
Grauwe gans						Ja	Ja	NEM na aanpas- sing
Grijze eekhoorn								Nee
Haas			Ja		Ja, be- halve in Fl.			NEM, deels, WBE- telling
Holenduif						Ja		NEM na aanpas- sing
Houtduif			Ja			Ja		NEM na aanpas- sing, WBE-telling
Huiskraai						Ja		NEM na aanpas- sing
Huismus						Ja		NEM na aanpas- sing
Indische gans							Ja	NEM na aanpas- sing
Kauw						Ja		NEM na aanpas- sing
Kleine mantel- meeuw						Ja		NEM na aanpas- sing
Kleine rietgans							Ja	NEM na aanpas- sing
Knobbelzwaan						Ja	Ja	NEM na aanpas- sing
Kokmeeuw						Ja	Ja	NEM na aanpas- sing
Kolgans						Ja	Ja	NEM na aanpas- sing
Konijn			Ja		Ja, be- halve in Gr, Ze en Ut			NEM, deels, WBE- telling
Lynx								Nee

	WBE Ree	WBE Grofwild	WBE Jacht- soorten	WBE Burch- ten	NEM DAZ,	NEM Broedvogel	NEM Water- vogel	Trend beschikbaar
Marterhond (= Wasbeerhond)								Nee
Meerkoet						Ja	Ja	NEM na aanpas- sing
Moeflon								Nee
Muntjak								Nee
Muskusrat								Waterschap
Nijlgans						Ja	Ja	NEM na aanpas- sing
Pallas' eekhoorn								Nee
Ree	Ja				Ja, be- halve in Ze en Ut			NEM, deels, WBE- telling
Rietgans								
Ringmus						Ja		NEM na aanpas- sing
Roek						Ja		NEM na aanpas- sing
Rosse stekelstaart						Ja		NEM na aanpas- sing
Rotgans							Ja	NEM na aanpas- sing
Siberische grond- eekhoorn								Nee
Smient						Ja	Ja	NEM na aanpas- sing
Spreeuw						Ja		NEM na aanpas- sing
Veldmuis								Nee
Verwilderde (huis)kat								Nee
Verwilderde duif						Ja		NEM na aanpas- sing
Vos				Ja	Alleen in Fr,Dr,Gl,N h,Zh			NEM, deels
Wasbeer								Nee
Wild zwijn		Ja						WBE-telling
Wilde eend			Ja			Ja		NEM na aanpas- sing, WBE-telling
Wilde kat								Nee
Woelrat (= Mol- muis)								Nee
Wolf								Nee
Zilvermeeuw						Ja	Ja	NEM na aanpas- sing
Zwarte kraai						Ja		NEM na aanpas- sing
Zwarte zwaan								Nee

Bijlage 2: Beschikbare informatie over populatiegrootte³⁴ per soort

Soort	Conclusie
Bever	Populatie alleen mogelijk als nieuwe ruime schatting (ZV) Trend waarschijnlijk wel mogelijk
Boerengans	Populatiegrootte kan worden bepaald o.b.v. de NEM-vogelmeetnetten en zomerganzentelling WBE en Sovon
Brandgans	Populatiegrootte kan worden bepaald o.b.v. de NEM-vogelmeetnetten en zomerganzentelling WBE en Sovon
Canadese gans	Populatiegrootte van Grote Canadese Gans kan worden bepaald o.b.v. de NEM-vogelmeetnetten en de zomerganzentelling WBE en Sovon
Damhart	Populatie alleen mogelijk als nieuwe ruime schatting
Das	Populatie alleen mogelijk als nieuwe ruime schatting (ZV) o.b.v. telling burchten
Edelhert	Populatie is een redelijk goede benadering
Grauwe gans	Populatiegrootte kan worden bepaald o.b.v. de NEM-vogelmeetnetten en zomerganzentelling WBE en Sovon
Indische gans	Populatiegrootte kan worden bepaald o.b.v. de NEM-vogelmeetnetten en de zomerganzentelling WBE en Sovon
Kolgans	Populatie mogelijk als nieuwe schatting (SOVON), Trend mogelijk uit broeden watervogeltelling en de zomerganzentelling WBE en Sovon
Moeflon	Populatie is klein. Er zijn 970 meldingen in NDFF de afgelopen 10 jaar
Nijlgans	Populatiegrootte kan worden bepaald o.b.v. de NEM-vogelmeetnetten en zomerganzentelling WBE en Sovon
Ree	Populatie alleen mogelijk als nieuwe ruime schatting, trend vanuit VHR-protocoltelling en NZH-duintelling
Vos	Populatie alleen mogelijk als nieuwe ruime schatting (ZV), burchtentelling geeft globale trend
Wild zwijn	Populatie alleen mogelijk als nieuwe ruime schatting en verschilt jaarlijks veel a.g.v. mast eik en beuk.

³⁴ Of over minimale populatie omvang.

Bijlage 3: Analyse van de beschikbare informatie over monitoring of tellingen per soort

	Opmerking SO/PGO	Opmerking FBE	Conclusie
Aardmuis	Monitoring is niet onmogelijk, maar wel lastig en moeilijk		Alleen verspreidingstrends
Amerikaanse nerts	Geen monitoring, continue ontsnappingen van nertsenfarms		Trend niet mogelijk, doorlopende instroom door ontsnappingen
Bever		Bij signalering wordt dit jaardoor gemeld	Populatie alleen mogelijk als nieuwe ruime schatting (ZV) Trend waarschijnlijk wel mogelijk
Beverrat	Via de Unie van Waterschappen is veel info te achterhalen over aantal vangsten en vangstlocaties	Bij signalering wordt dit jaardoor gemeld	Populatie alleen mogelijk als nieuwe ruime schatting (ZV) Trend waarschijnlijk wel mogelijk
Boerengans	In de meeste publicaties aangeduid als Soepgans. Wordt gevolgd met het Meetnet Broedvogels en het Meetnet Watervogels (NEM)	Protocol dient voor populatietelling, voorjaars-telling door 25% niet uitgevoerd	NEM-trends goed (CBS 2017) Populatiegrootte kan worden bepaald o.b.v. Zomerganzentelling en Meetnet Watervogels (NEM)
Bosmuis	Monitoring is niet onmogelijk, maar wel lastig en moeilijk		Alleen verspreidingstrends
Brandgans	Als 'zomergans' gevolgd met het Meetnet broedvogels (NEM) en de zomerganzen-telling, als 'wintergans' gevolgd met het Meetnet Watervogels en Meetnet Slaapplaatsen (NEM)	Protocol dient voor populatietelling, voorjaars-telling door 25% niet uitgevoerd	NEM-trend brv en n-brv goed (CBS 2017) Populatiegrootte mogelijk o.b.v. Zomerganzentelling en vogelmeetnetten NEM
Canadaanse gans	De Grote Canadese Gans (zoals die officieel heet) wordt als 'zomergans' gevolgd met het Meetnet broedvogels (NEM) en de telling van zomerganzen, als 'wintergans' met het Meetnet Watervogels en meetnet Slaapplaatsen (NEM)	Protocol dient voor populatietelling, voorjaars-telling door 25% niet uitgevoerd	NEM-trend brv en n-brv goed (CBS 2017) Populatiegrootte mogelijk o.b.v. zomerganzentelling en vogelmeetnetten NEM
Damhert	Grofwild, kent een hele eigen dynamiek van tellingen en protocollen	Grofwildtelling wordt te beperkt uitgevoerd, alleen NH, ZH, GL en ZE	Populatie alleen mogelijk als nieuwe ruime schatting
Das	Dassenbeschermingswereld is zeer versnipperd. D&B geeft principieel burchten niet door aan de NDFF. Sommige prov. Werkgroepen weer wel. Ook doelsoort ANWB. Systematische burchten-inventarisatie is mogelijk.	Bij signalering wordt dit jaardoor gemeld	Populatie alleen mogelijk als nieuwe ruime schatting (ZV) o.b.v. telling burchten
Edelhert	Grofwild, kent een hele eigen dynamiek van tellingen en protocollen	Grofwildtelling wordt te beperkt uitgevoerd, alleen GL	Populatie alleen mogelijk als nieuwe ruime schatting
Ekster	Wordt gemonitord via het Meetnet Broedvogels (NEM) en Meetnet Wintervogels/PTT (NEM/ANLb)		NEM-trend vrv en n-brv goed (CBS 2017), provinciale trends mogelijk. Populatiegrootte kan worden bepaald o.b.v. vogelmeetnetten NEM en Vogelatlas
Fazant	Wordt gemonitord via het Meetnet Broedvogels (NEM) en Meetnet Wintervogels/PTT (NEM/ANLb)	Jachtsoorten worden geteld, alleen Li en FL niet	Trend uit WBE Voorjaarstelling. NEM-trends goed (CBS 2017), provinciale trends mogelijk. Po-

	Opmerking SO/PGO	Opmerking FBE	Conclusie
			populatiegrootte kan worden bepaald o.b.v. vogelmeetnetten NEM en Vogelatlas
Gaai	Wordt gemonitord via het Meetnet Broedvogels (NEM) en Meetnet Wintervogels/PTT (NEM/ANLb)		NEM-trends goed (CBS 2017), provinciale trends mogelijk. Populatiegrootte kan worden bepaald o.b.v. vogelmeetnetten NEM en Vogelatlas
Grauwe gans	Als 'zomergans' gemonitord met het Meetnet broedvogels (NEM) en de zomerganzentelling, als 'wintergans' gevolgd met het Meetnet Watervogels en Meetnet Slaapplaatsen (NEM)		NEM-trends goed (CBS 2017), provinciale trends mogelijk. Populatiegrootte kan worden bepaald o.b.v. vogelmeetnetten NEM
Grijze eekhoorn	Tot op heden slechts incidentele meldingen	Bij signalering wordt dit jaar door gemeld	Er zijn incidentele meldingen, 7 registraties in 10 jaar
Haas		Jachtsoorten worden geteld, alleen Li en FL niet	Trend mogelijk uit wildtelling en DAZ-netwerk
Holenduif	Wordt gemonitord via het Meetnet Broedvogels (NEM) en Meetnet Wintervogels/PTT (NEM/ANLb)		NEM-trends goed (CBS 2017), provinciale trends mogelijk. Populatiegrootte kan worden bepaald o.b.v. vogelmeetnetten NEM en Vogelatlas
Houtduif	Wordt gemonitord via het Meetnet Broedvogels (NEM) en Meetnet Wintervogels/PTT (NEM/ANLb)	Jachtsoorten worden geteld, alleen Li en FL niet	Trend mogelijk uit wildtelling. NEM-trends goed (CBS 2017), provinciale trends mogelijk. Populatiegrootte kan worden bepaald o.b.v. vogelmeetnetten NEM en Vogelatlas
Huis kraai	Staat op de nominatie om 'contractsoort NEM' te worden en wordt daarmee gericht gevolgd via het Meetnet Broedvogels (NEM)		NEM-trend goed (CBS 2017) Trend en populatiegrootte o.b.v. NEM-vogelmeetnetten mogelijk
Huismus	Wordt gemonitord via het Meetnet Broedvogels, onderdelen BMP en MUS (NEM) en Meetnet Wintervogels/PTT (NEM/ANLb)		NEM-trends goed (CBS 2017), provinciale trends mogelijk. Populatiegrootte kan worden bepaald o.b.v. vogelmeetnetten NEM en Vogelatlas
Indische gans	Geen NEM contractsoort, maar wordt als 'meeliftsoort' gemonitord via het Meetnet Broedvogels en Meetnet Watervogels (NEM)	Protocol dient voor populatietelling, voorjaars-telling door 25% niet uitgevoerd	NEM-trends goed (CBS 2017), provinciale trends mogelijk. Populatiegrootte kan worden bepaald o.b.v. vogelmeetnetten NEM
Kauw	Wordt gemonitord via het Meetnet Broedvogels, onderdelen BMP en MUS (NEM) en Meetnet Wintervogels/PTT (NEM/ANLb)		NEM-trends goed (CBS 2017), provinciale trends mogelijk. Populatiegrootte kan worden bepaald o.b.v. vogelmeetnetten NEM en Vogelatlas
Kleine mantelmeeuw	Wordt gevolgd via het Meetnet Broedvogels en meetnet Watervogels (NEM)		NEM-trends goed (CBS 2017), provinciale trends mogelijk. Populatiegrootte kan worden bepaald o.b.v. vogelmeetnetten NEM
Kleine rietgans	Wordt gevolgd via het Meetnet Broedvogels en meetnet Watervogels (NEM)		NEM-trends goed (CBS 2017), provinciale trends mogelijk. Populatiegrootte kan worden bepaald o.b.v. vogelmeetnetten NEM

	Opmerking SO/PGO	Opmerking FBE	Conclusie
Knobbelzwaan	Wordt gevolgd via het Meetnet Broedvogels en Meetnet Watervogels (NEM)	Protocol dient voor populatietelling, voorjaars-telling door 25% niet uitgevoerd, knobbelzwanen alleen in ZH	NEM-trends goed (CBS 2017), provinciale trends mogelijk. Populatiegrootte kan worden bepaald o.b.v. vogelmeetnetten NEM
Kokmeeuw	Wordt gevolgd via het Meetnet Broedvogels en meetnet Watervogels en meetnet Slaapplaatsen (NEM)		NEM-trends goed (CBS 2017), provinciale trends mogelijk. Populatiegrootte kan worden bepaald o.b.v. vogelmeetnetten NEM
Kolgans	Wordt gevolgd via het Meetnet Broedvogels, maar zeldzaam als broedvogel, en meetnet Watervogels en Slaapplaatsen (NEM)	Protocol dient voor populatietelling, voorjaars-telling door 25% niet uitgevoerd	NEM-trends goed (CBS 2017), provinciale trends mogelijk. Populatiegrootte kan worden bepaald o.b.v. vogelmeetnetten NEM
Konijn		Jachtsoorten worden geteld, alleen Li en FL niet	Trend mogelijk uit wildtelling en DAZ
Lynx	Zeer zeldzame soort, elke melding wordt momenteel nagevraagd. Nu maximaal zwerfver in NL.		Geen enkele melding in NSFF laatste 10 jaar
Marterhond (= Wasbeerhond)	Tot op heden slechts incidentele meldingen	Bij signalering wordt dit jaar door gemeld	Er zijn 114 meldingen in NDFF in de laatste 10 jaar
Meerkoet	Wordt gevolgd via het Meetnet Broedvogels en Meetnet Watervogels (NEM)	Meerkoet in 50% van de provincies geteld	NEM-trends goed (CBS 2017), provinciale trends mogelijk. Populatiegrootte kan worden bepaald o.b.v. vogelmeetnetten NEM
Moeflon	Grofwild, kent een hele eigen dynamiek van tellingen en protocollen		Populatie en verspreiding zijn zeer beperkt. Er zijn 970 meldingen in NDFF de afgelopen 10 jaar
Muntje	Tot op heden slechts incidentele meldingen	Bij signalering wordt dit jaar door gemeld	Populatie en verspreiding zijn zeer beperkt Er zijn 20 meldingen in NDFF de afgelopen 10 jaar
Muskusrat	Via de Unie van Waterschappen is veel info te achterhalen over aantal vangsten en vangstlocaties (Dolf Moerkens)	Bij signalering wordt dit jaar door gemeld	Verdere info nodig vanuit waterschappen
Nijlgans	Wordt gemonitord via het Meetnet Broedvogels (NEM), zomerganzentelling en Meetnet Watervogels en Meetnet Slaapplaatsen (NEM)	Protocol dient voor populatietelling, voorjaars-telling door 25% niet uitgevoerd	NEM-trends goed (CBS 2017), provinciale trends mogelijk. Populatiegrootte kan worden bepaald o.b.v. vogelmeetnetten NEM en zomerganzentelling.
Pallas' eekhoorn	Zoogdiervereniging reageert op meldingen (vinger aan de pols), geen structurele monitoring		Zeer lokaal, rondom Weert 440 meldingen in NDFF
Ree	Grofwild, kent een hele eigen dynamiek van tellingen en protocollen	Ree telling wordt alleen Ut, NB, Li en FL niet uitgevoerd	Populatie alleen mogelijk als nieuwe ruime schatting, trend vanuit VHR-telling en NZH-duintelling
Toendra-rietgans	Wordt gemonitord met het Meetnet Watervogels en Meetnet slaapplaatsen (NEM)		NEM-trends goed (CBS 2017), provinciale trends mogelijk. Populatiegrootte kan worden bepaald o.b.v. vogelmeetnetten NEM

	Opmerking SO/PGO	Opmerking FBE	Conclusie
Ringmus	Wordt gemonitord via het Meetnet Broedvogels, onderdelen BMP en MUS (NEM) en Meetnet Wintervogels/PTT (NEM/ANLb)		NEM-trends goed (CBS 2017), provinciale trends mogelijk. Populatiegrootte kan worden bepaald o.b.v. vogelmeetnetten NEM en Vogelatlas
Roek	Wordt gemonitord via het Meetnet Broedvogels (jaarlijks vrijwel alle kolonies in NL) en Meetnet Wintervogels/PTT (NEM/ANLb)		NEM-trends goed (CBS 2017), provinciale trends mogelijk. Populatiegrootte kan worden bepaald o.b.v. vogelmeetnetten NEM
Rosse stekelstaart	Wordt gevolgd via het Meetnet Watervogels, periodiek met aanvullende tellingen voor integraal beeld (NEM)		NEM-trends goed (CBS 2017). Populatiegrootte kan worden bepaald o.b.v. vogelmeetnetten NEM
Rotgans	Wordt gemonitord via het meetnet Watervogels (NEM)		NEM-trends goed (CBS 2017), provinciale trends mogelijk. Populatiegrootte kan worden bepaald o.b.v. vogelmeetnetten NEM
Siberische grond-eekhoorn	2 populaties, Weert en Tilburg, geen structurele monitoring		Populatie en verspreiding zijn zeer beperkt. 525 meldingen in NDFF, vnl. in Weert en Tilburg
Smient	Wordt gevolgd via het Meetnet Broedvogels en het meetnet Watervogels (NEM)		NEM-trends goed (CBS 2017), provinciale trends mogelijk. Populatiegrootte kan worden bepaald o.b.v. vogelmeetnetten NEM
Soepeend	De (talrijke) Soepeend of gedomesticeerde Wilde Eend wordt gemonitord met het Meetnet Broedvogels en het Meetnet Watervogels (NEM)		NEM-trends goed (CBS 2017), provinciale trends mogelijk. Populatiegrootte kan worden bepaald o.b.v. vogelmeetnetten NEM
Spreeuw	Wordt gemonitord via het Meetnet Broedvogels, onderdelen BMP en MUS (NEM) en Meetnet Wintervogels/PTT (NEM/ANLb)		NEM-trends goed (CBS 2017), provinciale trends mogelijk. Populatiegrootte kan worden bepaald o.b.v. vogelmeetnetten NEM en Vogelatlas
Veldmuis	A&W heeft monitoringsvoorstel gemaakt n.a.v. plaag Friesland. Tot op heden niets mee gebeurd		Verspreidingstrend mogelijk uit braakbalonderzoek
Verwilderde (huis)kat			Geen trendgegevens beschikbaar
Stadsduif (Verwilderde duif)	Formeel Stadsduif genoemd. Wordt gemonitord via het Meetnet Broedvogels, onderdelen BMP en MUS (NEM) en Meetnet Wintervogels/PTT (NEM/ANLb)		NEM-trends goed (CBS 2017), provinciale trends mogelijk. Populatiegrootte kan worden bepaald o.b.v. vogelmeetnetten NEM en Vogelatlas
Vos		Bij signalering wordt dit jaardoor gemeld, in Ze en FL om de twee jaar belopen burchten	Populatie alleen mogelijk als nieuwe ruime schatting (ZV), burchtentelling geeft trend
Wasbeer	Tot op heden slechts incidentele meldingen	Bij signalering wordt dit jaardoor gemeld	

	Opmerking SO/PGO	Opmerking FBE	Conclusie
Wild zwijn	Grofwild, kent een hele eigen dynamiek van tellingen en protocollen	Grofwildtelling wordt te beperkt uitgevoerd, alleen GL en LI	Populatie alleen mogelijk als nieuwe ruime schatting
Wilde eend	Wordt gemonitord via het meetnet Broedvogels en het meetnet Watervogels (NEM)	Wordt in ov, FL en Li niet uitgevoerd	NEM-trends goed (CBS 2017), provinciale trends mogelijk. Populatiegrootte kan worden bepaald o.b.v. vogelmeetnetten NEM
Wilde kat	Zeer zeldzame soort, elke melding wordt momenteel nagevraagd. Nu maximaal zwerver in NL.		Populatie en verspreiding zijn zeer beperkt 10 meldingen in NDFF de afgelopen 10 jaar
Woelrat (= Molmuis)	Monitoring is niet onmogelijk, maar wel lastig en moeilijk		Moeilijk te monitoren, indicatief uit braakbalonderzoek
Wolf	Zeer zeldzame soort, elke melding wordt momenteel nagevraagd door WIN (Wolven In-Nederland). Nu maximaal zwerver in NL.		Populatie en verspreiding zijn zeer beperkt 34 meldingen in NDFF de afgelopen 10 jaar
Zilvermeeuw	Wordt gemonitord via het meetnet Broedvogels en het meetnet Watervogels (NEM)		NEM-trends goed (CBS 2017), provinciale trends mogelijk. Populatiegrootte kan worden bepaald o.b.v. vogelmeetnetten NEM
Zwarte kraai	Wordt gemonitord via het Meetnet Broedvogels en Meetnet Wintervogels/PTT (NEM/ANLb)		NEM-trends goed (CBS 2017), provinciale trends mogelijk. Populatiegrootte kan worden bepaald o.b.v. vogelmeetnetten NEM en Vogelatlas
Zwarte zwaan	Wordt gemonitord via het meetnet Broedvogels en het meetnet Watervogels (NEM), maar soort is zeldzaam.		NEM-trend niet beoordeeld

Bijlage 4: Resultaten enquête FBE's

Algemeen	Ja	Nee	Deels	Toelichting
Zijn er correcties en/of aanvullingen voor uw FBE op het overzicht tellingen?	33%	67%	0%	
Zijn de vier genoemde tellingen bij u bekend?	75%	17%	8%	Flevoland: midwinter telling wordt niet uitgevoerd in Flevoland Utrecht: alleen door FBE worden georganiseerd: de voorjaarstelling, reeëntelling en ganzentelling Limburg: Midwinter doen wij niet vanuit de FBE
Zijn er nog aanvullende tellingen buiten de 4 genoemde tellingen	50%	33%	17%	Gelderland: Ja aangepast in rood in het overzicht tellingen Zuid Holland: Misschien wel waard aan te geven dat Zuid-Holland twee type Ree-tellingen heeft. Eén algemene en één speciaal voor het Damhertenplangebied. De eerste gaat volgens het Jagersvereniging protocol, tweede gaat volgens damhert-reetelling protocol. Zeeland: damhert in de Kop van Schouwen en de Manteling van Walcheren Noord Brabant: Limburg: Dassenburchten inventarisatie, Vossenburchten inventarisatie
Vossen	70%	30%	0%	Groningen: Burchtentelling vos en das op de even jaren Drenthe: Burchtentelling vos en das op de even jaren Overijssel: Burchtentelling vos en das op de even jaren Gelderland: zie excel bouwen en koloniën Flevoland: Vossenbouwen worden in de winterperiode geïnventariseerd Zuid Holland: eens per twee jaar (even jaren) vossenburcht inventarisatie volgens Jagersvereniging protocol Zeeland: telling met kunstlicht (eenmaal in nov.,dec.,jan. en feb.) Limburg: Om de vijf jaar belopen vossburchten en kraamburchten
Dassen	50%	50%	0%	Groningen: Burchtentelling vos en das op de even jaren Drenthe: Burchtentelling vos en das op de even jaren Overijssel: Burchtentelling vos en das op de even jaren Gelderland: zie excel bouwen en koloniën Limburg: eenmalig in voorjaar 2016
Roek	44%	56%	0%	Gelderland: zie excel bouwen en koloniën Zuid Holland: Jaarlijks volgens Jagersvereniging protocol
Anders (binnen de lijst van soorten informatiebehoefte)	40%	60%	0%	Limburg: : Bever inventarisatie

Worden de bijgevoegde protocollen gebruikt	Ja	Nee	Deels	Toelichting
Voorjaargestelling v.w.b. wildsoorten per telgebied	91%	9%	0%	Flevoland: SBB, NMM en Flevo Landschap Zuid Holland: Er is 1 protocol voor de voorjaargestelling. Deze is door de Jagersvereniging voor het laatst aangepast in 2016 en dat is het bijgevoegde telprotocol. Van alle dieren die daarin staan tellen wij alleen de meerkoet niet. Zoals eerder aangegeven tellen alle WBE's hun reeën volgens dat protocol. Alleen in het plangebied Damhart wordt gebruik gemaakt van een apart telprotocol. Het onderdeel Ree is bijna helemaal gelijk aan het protocol van de Jagersvereniging.: Limburg: KNJV instructie wildsoorten trendtelling toegevoegd aan eigen protocol
Voorjaargestelling v.w.b. ganzen en knobbelzwaan per telsector	55%	45%	0%	Gelderland: Kan evt vervallen. Ganzentelling in de zomer geeft een beter beeld. Knobbelzwaan kan trendtelling worden Limburg: Eigen gelijkend protocol gebaseerd op KNJV protocol: FBE Limburg organiseert de telling al 10 jaar zelf
Voorjaargestelling v.w.b. kraaiachtigen, blauwe reiger en aalscholver per telsector	73%	27%	0%	Friesland: keuze aan WBE Gelderland: Zou kunnen volstaan met trendgegevens omdat absolute telgegevens niet betrouwbaar zijn. Utrecht: per wbe Zuid Holland: zie hierboven Limburg: Eigen gelijkend protocol gebaseerd op KNJV protocol: FBE Limburg organiseert de telling al 10 jaar zelf
Voorjaargestelling v.w.b. reewild per telsector	42%	42%	17%	Friesland: keuze aan WBE Gelderland: Ja Flevoland: Eigen registratiesysteem FBE Flevoland Utrecht: niet van toepassing in Utrecht, tijdens de voorjaargestelling wordt gevraagd naar expert judgements Zeeland: in niet alle regio's komt ree veelvuldig voor Limburg: Eigen gelijkend protocol gebaseerd op KNJV protocol: FBE Limburg organiseert de telling al 10 jaar zelf
Voorjaargestelling v.w.b. grote hoefdieren per telsector (damhart, Edelhart, wild zwijn)	38%	38%	25%	N-Holland: ja VHR/eigen protocol i.s.m. FBE ZH Zuid Holland: zie hierboven, wij hebben geen edelhert en zwijn. Dam+Ree heeft in plangebied een aparte telling. Dam+ree in rest vd provincie gaat volgens Jagersvereniging protocol Zeeland: alleen Walcheren en Schouwen Limburg: Eigen gelijkend protocol gebaseerd op KNJV protocol: FBE Limburg organiseert de telling al 10 jaar zelf
Voorjaargestelling v.w.b. verspreiding zoogdieren	44%	56%	0%	Gelderland: Aanwezig /niet aanwezig Utrecht: protocol FBE Zuid Holland: zie hierboven Limburg: \Jaarrond waarnemingen worden nagevraagd en de voorjaargestelling (wasbeer, muntjak, wasbeerhond e.d.)
Telprotocol reewild VHR	58%	17%	25%	Zuid Holland: zie hierboven Limburg: geen MNA, wel 3 telrondes, dus kan wel uit de telgegevens berekend worden, wij werken er bewust niet mee, we doen een beheertelling (Ontheffing tot aan Raad van State hiermee overeind gehouden).
Zomertelling Ganzen	67%	17%	17%	N-Holland: ja KNJV Friesland: Sovon Flevoland: Jachtvelden gedefinieerd door SFF Utrecht: niet van toepassing Zuid Holland: Wij gebruiken de laatste versie van de Jagersvereniging

Worden de bijgevoegde protocollen gebruikt	Ja	Nee	Deels	Toelichting
Midwintertelling	0%	80%	20%	Friesland: Sovon Flevoland: Faunacoördinator SFF en secretaris FBE Utrecht: alleen de protocollen opgesteld door de FBE en in samenspraak opgesteld met het projectteam Faunatellingen Zuid Holland: Wij hebben afgelopen jaar het Jagersvereniging protocol uit 2013 aangepast. Noord Brabant: voor het laatst uitgevoerd in 2015
Worden er nog andere protocollen gebruikt? Bijv. grofwildtelling	50%	50%	0%	Drenthe: reewildtelling Gelderland: Voor de veluwe wordt sinds jaar en dag hetzelfde telprotocol aangehouden Flevoland: eigendom van SFF/FBE
waarom worden er andere protocollen gebruikt?				N-Holland: ja voor damhert eigen ervaring m.b.t. berekeningswijze Friesland: aansluiting bij Sovon Drenthe: op voorschrift van de provincie Zuid Holland: Omdat het een unieke telling is die alleen van toepassing is in het plangebied tussen Den Haag en IJmuiden Zeeland: bijzondere omstandigheden Noord Brabant: Limburg: Leefgebiedstelling via aanzit op lokvoerplaatsen in Leefgebied Wild zwijn de Meinweg

Wat zijn de ervaringen met de bijgevoegde protocollen	Ja	Nee	Deels	Toelichting
Zijn ze uitvoerbaar ?	55%	0%	45%	Groningen: Kritiek op telprotocol VHR ivm met slechts één keer rondrijden in groot telgebied Overijssel: Veel kritiek op telprotocol VHR ivm met slechts één keer rondrijden in groot telgebied Zuid Holland: Als FBE weinig moeite mee, WBE's hebben altijd aandachtspunten maar die heb ik (nog) niet in detail Limburg: MNA van VHR wordt bij ons niet gebruikt
Zijn de gevraagde soorten goed te tellen binnen het protocol?	50%	20%	30%	N-Holland: nee, niet alles soortenlaten zich 'tellen' Friesland: tellen kan altijd, de vraag is of je daarmee een zuivere schatter of anderszins een goede benadering krijgt van het getal dat je wilt weten Overijssel: nee wat betreft telprotocol VHR
Zijn de instructies voldoende duidelijk ?	83%	0%	17%	Utrecht: Blijft bij het werken met vrijwilligers (die niet primair intrinsiek geïnteresseerd zijn in tellingen) een lastig punt! Zuid Holland: Als FBE weinig moeite mee, WBE's hebben altijd aandachtspunten maar die heb ik (nog) niet in detail
Worden de instructies in alle WBE's goed opgevolgd ?	50%	42%	8%	Zuid Holland: 9 van de 10 keer wel. Er zijn altijd WBE's en/of Tellers die om wat voor reden ook afwijken van het protocol Zeeland: geen aanleiding om aan te nemen dat dat niet zo is
Is het voldoende duidelijk wat het/de bedoelde telgebied/telsector inhoudt?	91%	9%	0%	

<p>Wie definieert de omvang van het telgebied/ de telsector</p>			<p>N-Holland: de WBE/FBE Friesland: WBE Groningen: de WBE Drenthe: de WBE Overijssel: de WBE Gelderland: De WBE die heeft het beste overzicht Flevoland: FBE, SFF voor haar jachthouders en de WBE Flevoland voor aangesloten jagers Utrecht: door het Projectteam Faunatellingen Zuid Holland: De WBE Zeeland: WBE/hoerdiercommissie voor damhert Noord Brabant: WBE Limburg: De wildbeheereenheid</p>
<p>Is er controle op de naleving van de telprotocollen</p>			<p>N-Holland: ja validatie op web niveau, op FBE niveau Drenthe: beperkt Gelderland: Onvoldoende, de FBE gaat hier wel meer toezicht op houden Flevoland: Voor de SFF Utrecht: Toelichting Zuid Holland: De WBE is verantwoordelijk voor een correcte uitvoering van de telling. Wij grijpen in als wij erachter komen als het protocol niet wordt nageleefd. Zeeland: is verantwoordelijkheid WBE Noord Brabant: Moet tellers geloven op hun woord. Steekproefsgewijs controleren zou een optie kunnen zijn. Limburg: niet actief</p>

Organisatie tellingen	FBE	WBE	An- ders	Toelichting
<p>Wie is aanspreekpunt voor de tellingen</p>	33%	50%	17%	<p>N-Holland: telcoördinator beo's provinciaal en per web en bij fbe projectleider Gelderland: Op basis van de verordening De FBE stelt het protocol vast en de WBE's voeren uit. Flevoland: in samenwerking met de Stichting Faunabeheer Flevoland Utrecht: Formeel de FBE in casu het Projectteam Faunatellingen; feitelijk de secretaris van het Gewest als eerste aanspreekpunt voor WBE's Zuid Holland: Ligt eraan op welk niveau. FBE vraagt namens de provincie aan de WBE's om te tellen. Voor WBE's zijn wij dus aanspreekpunt. Een TBO of teller heeft contact te zoeken met de WBE want de WBE coördineert de telling in haar werkgebied Limburg: FBE stelt telplan en datum vast, WBE coördineert lokale uitvoering</p>
<p>Wie is coördinator tellingen</p>	27%	47%	27%	<p>N-Holland: verschilt dus per telling Gelderland: De WBE coördinator in afstemming met de FBE Flevoland: fauna coördinator SFF Utrecht: FBE in casu het Projectteam Faunatellingen; hierin zijn alle aan de tellingen deelnemende partijen vertegenwoordigd. Deze partijen zijn zelf verantwoordelijk voor het zorgdragen van adequate bemensing Zuid Holland: FBE "geeft opdracht" namens de provincie en levert het registratiesysteem en draagt zorg voor de analyse. De WBE zorgt ervoor dat haar gebied correct en dekkend wordt geteld. Zeeland: Voor damhert hoefdiercommissie Limburg: FBE stelt telplan en datum vast, WBE coördineert lokale uitvoering</p>

Wie werft vrijwilligers	8%	77%	15%	N-Holland: WBE. TBO's Friesland: Sovon Utrecht: Projectteam Faunatellingen
Wie borgt de uitvoering van de telinstructies	25%	44%	31%	N-Holland: WBE en FBEE Friesland: Sovon Flevoland: faunabeheerders SFF Utrecht: Dat kan indien het projectteam Faunatelling zodanig besluit
Wordt er afgeweken van "landelijke" teldagen?	17%	17%	67%	N-Holland: nauwelijks, alleen voor ree Friesland: soms, maar afwijking klein Groningen: ja, indien gemotiveerd. Overijssel: ja, indien gemotiveerd. Gelderland: Met het reewild wil dit wel eens voorkomen. Flevoland: Indien nodig wordt er van landelijke teldagen afgeweken Utrecht: Indien van toepassing gebeurt dat door besluitvorming in het projectteam faunatellingen Zuid Holland: Helaas gebeurt dat jaarlijks wel ergens en keer. Dit gebeurt steeds minder want het wordt steeds duidelijker dat het protocol er voor goede reden is Zeeland: ja ivm hoog- en laag water; op de grote wateren wordt gebruik gemaakt van gegevens van RWS Limburg: Nee, Ree verspreid mrt-apr ivm verschil in dekkingsontwikkeling tussen Noord en Zuid Limburg
Wie schakelt externe hulp in, en waarvoor (bijv. Sovon)				N-Holland: opstellen telrapport zomerganzen wordt extern uitbesteedt Friesland: Provincie Gelderland: Nee geen hulp van buiten Flevoland: SBB, NM en Flevo Landschap Zuid Holland: Zomertelling rapport wordt geschreven door "externen" namelijk CLM. De WBE werft tellers waaronder mogelijk externen Zeeland: Sovon zomertelling ganzen (SOVOM maakt vervolgens gebruik van gegevens van de TBO's en RWS) Noord Brabant: FBE verstuurt mailing aan betrokken partijen voor deelname en koppelt evt belangstellende door naar wbe Limburg: Bijvoorbeeld voor Telling bevers

Registratie telgegevens	Ja	Nee	Deels	Toelichting
Worden de gegevens direct per WBE ingevoerd in FRS?	45%	36%	18%	N-Holland: ja Friesland: niet bij tellingen Sovon Gelderland: Mag sneller Zuid Holland: Maar wel in Dora Zeeland: Zld is nog maar sinds kort aangesloten op FRS
Indien nee, wat is hierop de afwijking (centrale invoer door FBE, andere registratiemedium, etc.)				Friesland: telgebieden Sovon niet bekend in FRS Gelderland: Geen afwijking WBE's zijn te traag. Flevoland: Eigen registratiesysteem FBE Flevoland Utrecht: door het Projectteam Faunatellingen Zuid Holland: Wij gebruiken Dora Noord Brabant: Ongeveer 30% WBE's voert gegevens te laat in
Wordt er nog een administratieve controle/validatie uitgevoerd op de gegevens voordat ze ingevoerd worden? (compleetheid, datum invoer, etc.)	100%	0%	0%	N-Holland: ja Friesland: Door WBE Gelderland: Ja middels steekproef Utrecht: door het Projectteam Faunatellingen Zuid Holland: Alleen gefiatteerde cijfers worden gebruikt. Na invoer dient de WBE iedere sector na te lopen om deze te fatteren

Wordt er nog een inhoudelijke controle/validatie uitgevoerd op de gegevens voordat ze ingevoerd worden? (Trendbreuk, onwaarschijnlijkheden, etc.)				N-Holland: ja Friesland: achteraf door FBE, indien aan de orde Gelderland: Bij sommige tellingen wel (Zomerganzen, ree en grofwild) Zuid Holland: De WBE controleert op dubbelstellingen, schrijffouten, etc.
Volgen deze controles nog een standaard protocol ?	8%	92%	0%	N-Holland: nee, gezond verstand Friesland: persoonsafhankelijk Utrecht: in GIS door de provincie
Worden de telgebieden geografisch vastgelegd ? Hoe?	92%	8%	0%	N-Holland: ja per telgebied en per web en voor hele provincie Friesland: of dat nuttig is, hangt ervan af of je de telling ziet als een schatting van het gemiddelde in een groter gebied of als (enige) schatter van het telgebied. Groningen: op wbe niveau Drenthe: op wbe niveau Overijssel: op wbe niveau Gelderland: In FRS Flevoland: Jachtvelden gedefinieerd door SFF Utrecht: door het Projectteam Faunatellingen Zuid Holland: d.m.v. een van te voren vastgelegde telsector in het registratiesysteem Noord Brabant: in FRS ingetekend Limburg: In FRS
Is de toegang tot de telgegevens vastgelegd (wie mag wat inzien, muteren)	58%	42%	0%	N-Holland: ja via FRS geregeld, NB: wel behoefte aan nieuwe rol voor provinciaal telcoördinator! Gelderland: FBE en WBE hebben toegang. De WBE valideert Flevoland: Faunacoördinator SFF en secretaris FBE Utrecht: cijfers op WBE niveau worden openbaar gepubliceerd; verzoeken om datagebruik worden besproken in het Projectteam Faunatellingen Noord Brabant: WBE voert in FBE vat samen en evalueert Limburg: FBE secretaris (alles via FRS), WBE secretaris en/of telcoördinator WBE (alleen eigen WBE via FRS)
Zijn er afspraken over eigendom en gebruik van gegevens ergens vastgelegd? (Zo ja, Graag bijvoegen)				N-Holland: ja landelijk in licentieovereenkomst(en) FRS Gelderland: Ja conform richtlijn overeenkomst met Natuurnetwerk. Flevoland: eigendom van SFF/FBE Zuid Holland: Kan ik helaas niet bijvoegen Zeeland: licentievoorwaarden FRS Noord Brabant: Gebruiksovereenkomst FRS Limburg: Nee, men is verplicht deze aan te leveren aan de FBE, waarna het eigendoms- en gebruiksrecht bij de FBE berust.

Kwaliteit telgegevens	Ja	Nee	Deels	Toelichting
Is er een kwaliteitsborging in de registratie zelf aanwezig?	100%	0%	0%	N-Holland: min of meer verschilt per telling Flevoland: manueel, invoeren gebeurd door SFF/FBE medewerker Zuid Holland: Wat verstaan jullie onder Kwaliteitsborging? Limburg: Expertise van de WBE secretris / telcordinator die hun gebied kennen; Op provinciaal niveau worden de trends per diersoort en gebied beoordeeld
Worden er betrouwbaarheidsintervallen bepaald?	67%	33%	0%	N-Holland: niet echt, ja indien er formele rapportages op volgen Friesland: kan (principieel) niet vanwege ontbreken van conceptueel statistisch model Gelderland: Feeling met de cijfers Limburg: Weet niet wat hiermee bedoeld wordt

<p>Worden er statistische berekeningen uitgevoerd op de telgegevens?</p>	33%	42%	25%	<p>N-Holland: soms Friesland: kan (principeel) niet vanwege ontbreken van conceptueel statistisch model Gelderland: ja, niet altijd maar kan Flevoland: reeënpopulatie Utrecht: maar kan altijd beter Zuid Holland: Is voor lang niet iedere telling relevant. Zeker niet als je nagaat dat er met faunatellingen erg veel externe factoren meespelen die de betrouwbaarheid van de gegevens niet ten goede komen.</p>
<p>Is de FBE tevreden over de dekking van de huidige gegevens?</p>	80%	20%	0%	<p>N-Holland: ja provincie dekkend en/of regionaal daar waar soorten voorkomen Friesland: niet te beantwoorden vraag vanwege ontbreken van conceptueel statistisch model Gelderland: Kan beter, op dit moment nog niet tevreden Utrecht: maar kan altijd beter Noord Brabant: Deze 4 vragen zijn voor mij op dit moment moeilijk te beantwoorden, hierover graag later terugkoppeling met Hilde Kooijmans</p>
<p>Is de FBE tevreden over de volledigheid van de huidige gegevens?</p>	80%	20%	0%	<p>N-Holland: wisselt in verleden. maar nu ja Friesland: niet te beantwoorden vraag vanwege ontbreken van conceptueel statistisch model Gelderland: Kan beter, op dit moment nog niet tevreden Utrecht: maar kan altijd beter</p>
<p>Is de FBE tevreden over de kwaliteit van de huidige gegevens?</p>	70%	20%	10%	<p>Friesland: niet te beantwoorden vraag vanwege ontbreken van conceptueel statistisch model Gelderland: Kan beter, op dit moment nog niet tevreden Utrecht: vooralsnog geen referentiemateriaal dus niet goed te beoordelen</p>
<p>Is de FBE tevreden over de betrouwbaarheid van de huidige gegevens?</p>				<p>N-Holland: ik denk van wel ... je kunt niet bij elke teller er naast staan, dus dat zal voorde betrouwbaarheid gevolgen hebben. Friesland: niet te beantwoorden vraag vanwege ontbreken van conceptueel statistisch model Gelderland: Kan beter, op dit moment nog niet tevreden Zuid Holland: Wij krijgen een steeds beter beeld van de getelde diersoorten in de provincie. WBE's werken steeds nauwkeuriger en de cijfers worden daarmee steeds betrouwbaarder.</p>

Verwerking telgegevens	Ja	Nee	Deels	Toelichting
Wordt er FBE informatie afgeleid van de teldata?	45%	27%	27%	N-Holland: ja in fbp, jaarverslag, input voor onderzoeken e.d. Utrecht: trendgegevens, populatie omvang Zuid Holland: Het is mij niet duidelijk wat jullie met deze vraag willen. Wij gebruiken de uitkomst van de tellingen in de onderbouwing van beheerplannen en ontheffingen.
Welke informatie?				N-Holland: telcijfers en eigen analyses Friesland: vergelijking tussen gebieden of jaren Gelderland: Ontwikkelingen van populatie in relatie met de handelingen die zijn uitgevoerd. Flevoland: Vastellen groei / krimp reewildpopulatie Utrecht: FBE en provincie Zeeland: ontwikkeling van populatieomvang Noord Brabant: aantallen groei, aantal maatregelen, welke maatregelen Limburg: Populatie ontwikkeling trens, verplaatsing en migratie (bijvoorbeeld Wild zwijn); effect populatiebeheer Grauwe gans etc.
Door wie?				N-Holland: diversen... Friesland: FBE Gelderland: Technische medewerkers van de FBE geven hier invulling aan. Flevoland: SFF Utrecht: Publicatie en Netwerkbijeenkomst Zeeland: FBE,WBE Noord Brabant: FBE Limburg: FBE
Vindt er terugkoppeling naar de tellers plaats?	83%	0%	17%	N-Holland: ja zou ik zelfs als verplicht achten vanwege motivatie én vanwege kennis waar tellers ook weer mee verder kunnen Groningen: d.m.v. een totaal overzicht Drenthe: d.m.v. een totaal overzicht Overijssel: d.m.v. een totaal overzicht Gelderland: In veel gevallen wel, maar niet ten aanzien van alle dieren. Communicatie vindt plaats via nieuwsbrieven Zuid Holland: d.m.v. telrapporten Limburg: Provinciale totaaloverzicht wordt naar alle WBE's gestuurd
Is het voldoende duidelijk voor welke doelen bepaalde informatie wel/niet te gebruiken is?	75%	25%	0%	Friesland: bij niet-statistici onvoldoende besef dat telgegevens slechts schatters zijn en niet de werkelijkheid Utrecht: Alleen met de partijen vertegenwoordigd in het Projectteam Faunatellingen Zuid Holland: Voor de FBE wel ja Limburg: Overal voor wat past binnen de werkdoelen van de FBE Limburg, cijfers worden ook geleverd aan de provincie (populatie trends, wegbeheer en veiligheid e.d.)
Zijn er afspraken over de communicatie van de gegevens naar andere partijen dan FBE en provincie?				N-Holland: ja meestal wel Friesland: geen afspraken maar wijst zich in de praktijk vanzelf Gelderland: Wanneer de cijfers door de FBE zijn vastgesteld komen deze in rapportages en jaarverslagen. Deze worden gepubliceerd op de website. Zij zijn dan in principe te gebruiken. Interpretatie door derde blijft gevaarlijk Noord Brabant: In principe worden alle vastgestelde rapportages gepubliceerd op onze website Limburg: Telgegevens worden jaarlijks gepubliceerd in onze verplichte jaarrapportage; tellen is een verplichting in onze exploitatiesubsidieverlening van de provincie. Telgegevens zijn bij ons dus altijd beschikbaar voor iedereen.

Knelpunten bij faunatellingen	Ja	Nee	Deels	Toelichting
Ervaart de FBE knelpunten v.w.b. de uitvoering van de voorjaarstelling	17%	58%	25%	N-Holland: ja een beetje, wel telcijfers maar nu nog geen analyse/rapportage Gelderland: Niet alle WBE's doen even actief mee. Utrecht: Exact volgen van procedure in telinstructie blijkt lastig Zuid Holland: De FBE niet, WBE heeft altijd wat praktische punten. Vooral het gebruik van kleine trendtelsectoren blijkt lastig en het roekenprotocol is moeilijk uit te voeren volgens een aantal. Wij krijgen ook jaarlijks de vraag waarom we hazen en konijnen overdag tellen. Deze kunnen beter 's nachts met kunstlicht geteld worden Zeeland: deze vraag zou gesteld moeten worden aan de WBE Noord Brabant: Niet alle WBE's zijn gemotiveerd om te tellen.
Ervaart de FBE knelpunten v.w.b. de uitvoering van de zomertelling	30%	60%	10%	Friesland: gebeurt door Sovon Gelderland: Bijna alle WBE's doen goed mee. Grofwild FBE's hebben wat moeite. Ook daar worden ganzen geteld. Flevoland: Met de komst van de WBE Flevoland is er verschil van inzicht wie de telling coördineert Zuid Holland: Het blijkt jaarlijks erg lastig om alle gebieden op dezelfde dag en hetzelfde tijdstip te tellen. In het bijzonder zijn gebieden van TBO's vaak lastig omdat zij zelf niet kunnen/willen tellen op een zaterdagochtend. Verder geeft de zomervakantie ook wat punten en klagen WBE's erover dat de dag in het jaar verkeerd is gekozen omdat de brandganzen nu moeilijk te tellen zijn als de gewassen hoog staan.
Ervaart de FBE knelpunten v.w.b. de uitvoering van de midwintertelling	0%	100%	0%	Friesland: gebeurt door Sovon
Ervaart de FBE knelpunten v.w.b. de uitvoering van overige tellingen	50%	50%	0%	N-Holland: nee volgt altijd telrapport Groningen: telprotocol VHR Drenthe: reewildtelling sluit niet aan bij landelijk (VHR) telmethode Overijssel: telprotocol VHR Gelderland: Overige tellingen kunnen nog wat beter geregistreerd worden, maar cijfers zijn goed beschikbaar. Flevoland: De WBE Flevoland vindt dat zij de reewildtelling moeten uitvoeren ipv de SFF
Is er behoefte aan een wijziging van de protocollen , welke	30%	40%	30%	N-Holland: nee/ja bij voorkeur landelijk overal hetzelfde! Friesland: niet afzonderlijk te beantwoorden; het gaat om een consistent pakket van tellen en dataverwerking Groningen: telprotocol VHR Drenthe: reewildtelling Overijssel: telprotocol VHR Utrecht: Voor FBE geldt hoe meer tellingen hoe beter (bijv. schijnwerper telling voor haas en ree) echter er moet balans worden gevonden tussen wens en belastbaarheid vrijwilligers Zuid Holland: Grote wijzigingen niet, jaarlijks evalueren en op basis daarvan (kleine) aanpassingen doen lijkt mij het beste. Wel moeten wij in ZH de jachtsoorten op WBE-niveau tellen.
Is er behoefte aan een wijziging van het aantal tellingen , welke	20%	70%	10%	Friesland: niet afzonderlijk te beantwoorden; het gaat om een consistent pakket van tellen en dataverwerking Gelderland: De voorjaartelling beperken tot een trendtelling Wild en verspreiding zoogdieren. Vogeltellingen (kraaiachtigen en ganzen) mogen wat mij betreft vervallen. De ganztelling in de zomer geeft een veel beter beeld. Sovon zou de trendgegevens van de kraaiachtigen kunnen invullen. Zuid Holland: Mogelijk een avondtelling van dieren die 's nachts beter te tellen zijn

Knelpunten bij faunatellingen	Ja	Nee	Deels	Toelichting
				Noord Brabant: Midwintertelling wordt al een aantal jaren niet meer uitgevoerd.
Is er behoefte aan een wijziging van de organisatie van de tellingen, welke?	11%	89%	0%	Friesland: niet afzonderlijk te beantwoorden; het gaat om een consistent pakket van tellen en dataverwerking Flevoland: De FBE heeft hier initiatief in genomen Noord Brabant: ook hierover graag later terugkoppeling met Hilde Kooijmans
Zijn er uitgevoerde telling waarvan de resultaten onbetrouwbaar zijn en dus beter geschikt kunnen worden?	22%	67%	11%	Friesland: hangt ervan af of je de telling als werkelijkheid gebruikt of als schatter van een (statistische) populatieparameter Utrecht: Betrouwbaarheid van ree- en ganzentelling kan m.i. worden vergroot door toepassing populatiemodellen Zuid Holland: Roek
Heeft u nog andere aanbevelingen voor verbeteringen ?				N-Holland: aandacht is nodig voor moment van de zomertelling, in NH worden ruivangsten uitgevoerd met een streefstand die weten we dan te laat omdat telling na vangacties plaatsvinden. Friesland: eerst bedenken wat je wilt weten, dan geschikt conceptueel statistisch model opstellen en dan pas een telprotocol; dat is mogelijk al gedaan maar mij onbekend Groningen: alleen diersoorten tellen die voorkomen in faunabeheerplannen Drenthe: alleen diersoorten tellen die voorkomen in faunabeheerplannen en zoveel mogelijk min één telling Overijssel: alleen diersoorten tellen die voorkomen in faunabeheerplannen Zuid Holland: Jaarlijks met FBE's en WBE's de tellingen evalueren en aanpassen daar waar nodig.

Gedode dieren	Ja	Nee	Deels	Toelichting
Worden alle gedode dieren geregistreerd?	67%	33%	0%	N-Holland: Daar gaan wij wel vanuit, maar het is aan degene die doodt dit ook door te geven Friesland: Voorzover m.b.t. jacht of de betreffende ontheffing of vrijstelling Groningen: ree, das en vos zijn meest voorkomende Drenthe: ree, das en vos zijn meest voorkomende Overijssel: ree, das en vos zijn meest voorkomende Gelderland: Voorzover gemeld uiteraard Utrecht: Elke 14 dagen Noord Brabant: Alle dieren die op basis van jacht, ontheffingen, vrijstellingen en opdrachten gedood worden zijn registratieplichtig. Wat niet geregistreerd wordt is buitenwettelijk gedood. Limburg: sinds 1 jan 2017 wettelijke verplichting

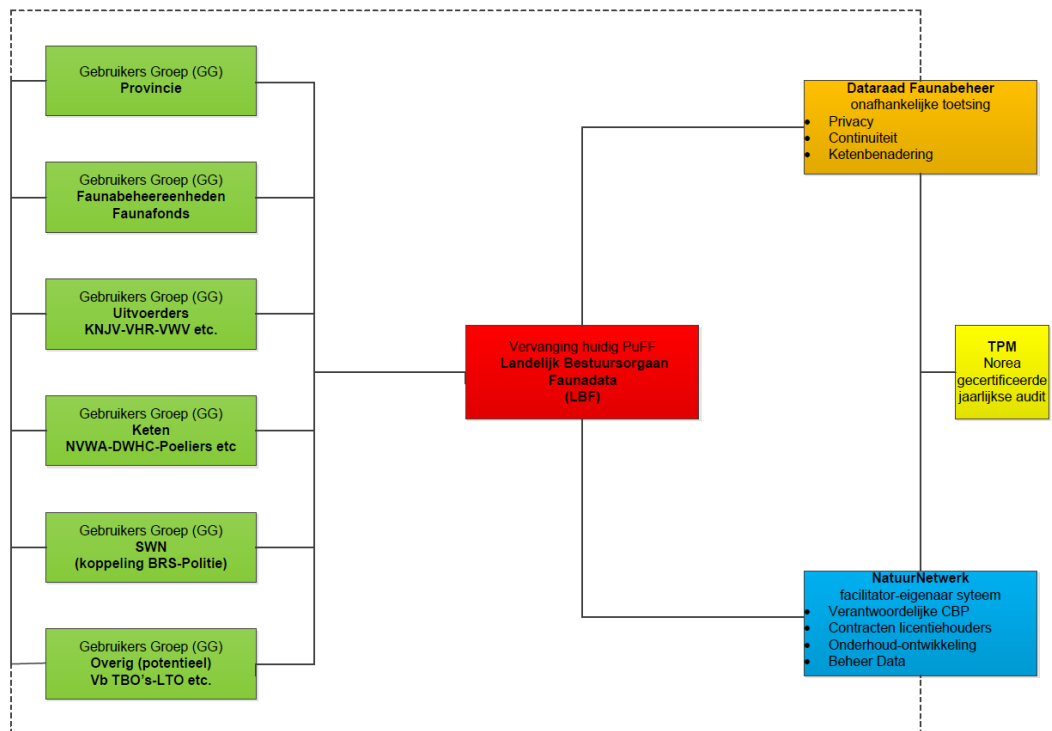
Gedode dieren	Ja	Nee	Deels	Toelichting
Worden de gedode dieren binnen 24 uur geregistreerd?	27%	55%	18%	N-Holland: In NH geldt een termijn van binnen één maand na afschot rapporteren Gelderland: Verschillende tijdsinspanningen Utrecht: Alleen bij grote hoefdieren Zuid Holland: Wij vragen de jagers dit zo snel mogelijk te doen en kwartaal af te sluiten. In ZH is geen verplichting om binnen 24 uur te registreren tenzij dit staat aangegeven in beheerplan of ontheffing. Noord Brabant: Voor een aantal soorten / wettelijke grondslag is dat binnen 24 uur, voor andere soorten is dat binnen twee weken (schadebestrijding), voor weer andere soorten is dat 3 maanden (jacht, populatiebeheer grauwe gans).
Worden er meer gegevens geregistreerd dan soort, locatie en tijdstip?	67%	17%	17%	N-Holland: Dit is het geval bij grofwildbeheer Gelderland: Voor de grote hoefdieren wel, overige dieren niet Flevoland: Geschatte leeftijd Zuid Holland: Datum, WBE + Jachtveld (onderdeel van locatie), uitvoerder, ontheffing/vrijstelling/aanwijzing/opdrachtnummer, geslacht, gewicht, leeftijdscategorie, schadegewas. Dit is niet voor ieder diersoort hetzelfde Noord Brabant: Per wettelijke grondslag / soort verschillend. Bij wild zwijn worden bijvoorbeeld ook gewicht en omstandigheden geregistreerd. Limburg: wisselt per machtiging of vrijstelling
Worden de gedode dieren in FRS geregistreerd? Waarin dan?	58%	42%	0%	N-Holland: In FRS! ?Begrijp je vraag niet. Per jachtsoort, per vrijstellingsoort, per ontheffing of opdracht heeft men de mogelijkheid te rapporteren. Flevoland: Eigen systeem Utrecht: Mits aangemeld in het systeem – zorgpunt! Zuid Holland: Dora Zeeland: Opm. Bij de regeling valwild wordt vwb ree en damhert ook leeftijd, gewicht en andere bijzonderheden gemeld
Vindt registratie alleen plaats door jachtaktehouders ?	42%	25%	33%	Gelderland: Men moet een rol in FRS hebben om te kunnen melden Flevoland: Indien gemeld aan de FBE dan worden deze geregistreerd Zuid Holland: Dora Noord Brabant: Het lijkt me dat ook jachthouders zonder jachtakte afschot in hun jachtveld kunnen registreren. Maar dat weet ik niet 100% zeker. Limburg: Meestal wel, incidenteel grondgebruikers (bijv. vangkooi Kauw)

Gedode dieren	Ja	Nee	Deels	Toelichting
<p>Worden met deze registratie enige gedode dieren over het hoofd gezien? (bijv. rattenvangers, ganzenvangers)</p>	45%	36%	18%	<p>N-Holland: Niet altijd verplichting tot registreren wél tot uitvoeren mits dit vereist is volgens vrijstelling of ontheffing,, kan vrijwillig, maar verplicht indien met tegemoetkoming schade vraagt.</p> <p>Friesland: zeker, maar niet substantieel/relevant</p> <p>Groningen: die worden niet over het hoofd gezien maar we (fbe) doen er niets mee</p> <p>Drenthe: die worden niet over het hoofd gezien maar we (fbe) doen er niets mee</p> <p>Overijssel: die worden niet over het hoofd gezien maar we (fbe) doen er niets mee</p> <p>Gelderland: Wordt niet consequent gedaan</p> <p>Zuid Holland: Maar een niet jachtaktehouder mag in de meeste gevallen geen dieren doden. Fretteurs, valkeniers e.d. kunnen wel gewoon hun gevangen/gedode dieren rapporteren zolang ze zijn gekoppeld aan een gebied in een WBE.</p> <p>Noord Brabant: Met name bij schadebestrijding worden ook preventieve maatregelen geregistreerd. In andere gevallen ook andere zaken. Zoals op voer brengen in het geval van de inzet van de vangkooi wild zwijn. In principe worden in het kader van ontheffingen alle handelingen geregistreerd.</p> <p>Limburg: Wij gaan die dit jaar actief benaderen, inclusief fretteurs en valkeniers</p>
<p>Is er in de registratie een relatie te leggen naar ontheffingen, vrijstellingen of opdrachten?</p>				<p>N-Holland: Ja zeker, zie hierboven, moet ook wel wat bevoegd gezag wil weten wat er per onderdeel plaatsvindt.</p> <p>Gelderland: Ook voor 1 januari was men verplicht te rapporteren op basis van de ontheffing en aanwijzing.</p> <p>Zuid Holland: Ei/nest bewerking, valwild en eventueel ook waargenomen (bijzondere) dieren kunnen worden gerapporteerd. Ei/nest-bewerking & valwild is ook verplicht</p> <p>Noord Brabant: Alles wordt op een wettelijke grondslag geregistreerd. Dit levert soms wel wat onduidelijkheid (en handmatige verwerking van de gegevens) op.</p>

ontheffingen, vrijstellingen en opdrachten (OVO)	Ja	Nee	Deels	Toelichting
Worden ontheffingen door de Provincie afgegeven? Door wie anders?	100%	0%	0%	
Worden vrijstellingen door de Provincie afgegeven? Door wie anders?	82%	9%	9%	N-Holland: provincie en EZ/Rijk Zuid Holland: ook de minister, landelijke vrijstelling Zeeland: Ministerie
Worden opdrachten door de Provincie afgegeven? Door wie anders?	91%	0%	9%	
Worden OVO's geregistreerd in FRS ? Waarin dan?	70%	20%	10%	Flevoland: Website provincie Zuid Holland: Dora
Worden alle OVO's hierin geregistreerd?	60%	40%	0%	Groningen: de (muskus)rattenvangers registreren niet in FRS / politie registreert niet in FRS Drenthe: de (muskus)rattenvangers, provinciale handhavers en politie registreren niet in FRS Overijssel: de (muskus)rattenvangers registreren niet in FRS / politie registreert niet in FRS
Loopt het proces van OVO verlening altijd via de FBE ?	70%	30%	0%	Drenthe: veel ontheffingen worden door provincie rechtstreeks aan grondgebruiker verstrekt. Gelderland: Loketfunctie en verplichte registratie door jacht(akte)houders Limburg: m.u.v. Luchthaven MAA & Muskusrattenvangers aanwijzing/opdracht
Worden de OVO's alleen aan WBE's verleend?	0%	100%	0%	Groningen: ook aan grondgebruikers Drenthe: ook aan grondgebruikers Overijssel: ook aan grondgebruikers Gelderland: In bepaalde gevallen ook rechtstreeks aan de uitvoerder Zuid Holland: In sommige gevallen worden ontheffingen aan individuen afgegeven. Limburg: Algemene Machtigingen wél, maar er zijn ook veel ook perceelsgebonden machtigingen aan combinatie boer / jager, en gebiedsgebonden machtigingen (Tracé Prorail over meerdere WBE's)
Bevat de registratie: soort, tijdsinterval, locatie, belang, activiteit, aantal, methode ?				Zuid Holland: Soort, tijd, locatie, gewas, methode, aantal wel. Belang staat in de ontheffing omschreven en hoeft dus ook niet nogmaals in een (afschot)registratie genoemd te worden. Als er gebruik wordt gemaakt van kunstlicht of dempers wordt dat wel aangegeven in de registratie.

Overige opmerkingen, aanvullingen en suggesties	Ja	Nee	Deels	Toelichting
Heeft u nog een aanvulling op de hierboven gestelde vragen?	11%	89%	0%	<p>Friesland: Mogelijk is er beter nagedacht over statistische verwerking van gegevens maar deze is mij dan onbekend</p> <p>Zeeland: voor tellingen zijn we volledig afhankelijk van vrijwilligers die daarvoor zelf kosten voor moeten maken. Als er een budget beschikbaar zou zijn dan kunnen tellingen professioneler worden uitgevoerd. Verder dient te worden opgemerkt dat tellingen nooit volledig kunnen worden uitgevoerd omdat de TBO's doorgaans geen toestemming verlenen aan de vrijwilligers van de WBE's om hun terreinen te betreden. De Telgegevens van terreinen van de TBO's zijn derhalve niet voorhanden, met uitzondering van de telling van de zomerganzen</p>

Bijlage 5: Opzet en structuur LOF

In bovenstaand schema is de beoogde nieuwe overlegstructuur en beslisboom FRS©/NRS© weergegeven. Uitgangspunt is het structureren en verder optimaliseren en professionaliseren van de huidige overlegstructuur (PuFF en TGG) in FRS©/NRS© in relatie tot de huidige ontwikkelingen en realisatie van één landelijk digitaal systeem, waarbij administratieve lastenverlichting, transparantie, privacy, bestuurlijke borging en efficiency in uitvoering worden beoogd.

De ervaringen met de FRS© TGG hebben zichtbaar gemaakt dat door implementatie van de TGG manager©, er een verschuiving heeft plaatsgevonden van technische naar inhoudelijke zaken. Resumé: de TGG sessies gaan meer over inhoudelijke dan technische zaken. Onbewust is hierdoor een situatie ontstaan die door de werkgroep is gebruikt om de nieuwe structuur vorm te geven.

In bijgaand voorstel staan de gebruikers d.m.v. secties centraal n.l. secties:

1. Bevoegd Gezag (Provincie), Beleid, toezicht en vergunningverlening.
2. Planmatige coördinatie en registratie (FBE & Faunafonds)
3. Uitvoering (KNJV-VHR-VWV evt. NOJG)
4. Wettelijk kader, exportdata BRS© naar FRS© (SWN-Politie-wegbeheerders)

5. Keten 1: wetenschap, onderzoek, volksgezondheid en traceerbaarheid (NVWA-DWHC-Poeliers etc.)
6. Keten 2 (potentieel): Grondeigenaren en gebruikers (>100.000Ha); (SBB-NM-12L-LTO)

De secties 1, 2 & 3 liggen vast. Sectie 4 betreft de landelijke export van data-ontsluiting vanuit BRS® naar FRS® op basis van landelijke afspraken (Politie) en wettelijk kader. Sectie 5 is een dynamische kolom waar ketenpartijen aan toegevoegd kunnen worden. Sectie 6 ziet op grondeigenaren en grondgebruikers. Deze hebben, indien van toepassing, alleen recht van inzicht op hun eigen gronden (geen data-export naar derden mogelijk). Eventueel kan een sectie worden toegevoegd, echter alleen dan wanneer dit akkoord is bevonden door licentiehouders NRS®/FRS®/ in de beoogde nieuwe structuur. Het is aan de secties om onderling zaken af te stemmen. In de nieuwe situatie gaan auteurs er vanuit dat er een zelfregulerende situatie zal ontstaan, waarbij de secties elkaar zullen opzoeken en zullen aftasten. Mocht dit uitblijven, dan kan worden overwogen om een moderator aan te stellen om dit alsnog te realiseren. Bij onduidelijkheden en of eventuele conflicten kan dit worden voorgelegd aan het hierna te noemen Landelijk Bestuursoverleg Faunadata (LBF) en of Dataraad Faunabeheer.

Dataraad Faunabeheer:

De Dataraad Faunabeheer heeft tot doel om een drietal zaken te toetsen en te borgen n.l.:

- Bewaken, borgen en in standhouden van de privacy van alle gebruikers;
- Bewaken, borgen en in standhouden van de continuïteit van het digitale systeem;
- Bewaken, borgen en in standhouden van de ketengerichte gedachte.

De Dataraad Faunabeheer is samengesteld uit vertegenwoordigers van de secties 1, 2, 3 en 4 (Beleid, Coördinatie, Uitvoering en wettelijk kader) Iedere sectie levert een lid en een plaatsvervangend lid. De Dataraad Faunabeheer zal worden geleid door een onafhankelijk aan te stellen voorzitter, bij voorkeur uit de sector wetenschap. Indien nodig of gewenst kan de Dataraad een externe ICT juridisch deskundige consulteren. De Dataraad zal dientengevolge bestaan uit 5 personen. Advies is om een functieprofiel op te stellen voor de kandidaten Dataraad Faunabeheer.

Landelijk Bestuurdersoverleg Faunadata (LBF):

Dit overleg is de 'vervanger' van het huidige PuFF. Doel van dit orgaan is om een slagvaardiger beleid te voeren m.b.t. het landelijke digitale natuurregistratiesysteem. Compact, inhoudelijk en kennis van zaken. Daartoe dient zij veel aandacht te besteden aan de interactie tussen de secties en borging daarvan. Tevens zal dit overleg de bestuurlijke borging zijn, waaraan het tot op heden heeft ontbroken. Het advies is om een onafhankelijk voorzitter met secretariële ondersteuning aan te stellen. In aanmerking nemende dat FRS© van origine, als belangrijkste onderdeel van NRS®, een FBE-WBE-Jachthouder systeem is, is het goed om aan dit principe vast te blijven houden. Kandidaten dienen bestuurlijke personen te zijn die voldoende inhoudelijk en technisch te zijn ingevoerd en dus beschikken over voldoende achtergrond kennis. Kandidaten worden vanuit de secties voorgedragen en gekozen. Bestuurders kunnen zich kandidaat stellen, mits voldoende kennis van zaken. Voorgedragen personen namens sectie 2 moeten FBE gelieerd zijn, maar mogen niet de secties 3 of 6 vertegenwoordigen. Het secretariaat dient te worden ingevuld door

een FBE adjunct-secretaris. Het advies is om een functieprofiel op te stellen voor gedagiden LBF. Het is aan het nieuw te vormen overleg om indien gewenst een Huis-houdelijk Reglement op te stellen.

Alhoewel er geen stemrecht is binnen het LBF en er dus sprake dient te zijn van consensus, gelijk de huidige situatie PuFF, is voorzien in de volgende samenstelling:

- Een onafhankelijk ervaren voorzitter (bij voorkeur met politieke achtergrond en netwerk Den Haag),
- Secretariaat,
- Namens sectie 1: 1 afgevaardigde (bij voorkeur 'zwaar', vb Gedeputeerde namens IPO),
- Namens sectie 2: 2 afgevaardigden namens FBE en FF, waarvan tenminste 1 bestuurder
- Namens sectie 3: 2 afgevaardigden namens uitvoering, waarvan tenminste 1 bestuurder
- Namens sectie 4: 1 afgevaardigde,
- Namens sectie 5: 1 afgevaardigde,
- Namens sectie 6: 1 afgevaardigde.

Het totaal aan leden LBF zal dus maximaal uit negen leden bestaan. Het staat de secties vrij om statisch of roulerend vorm te geven aan invulling LBF. Voorzitter en secretariaat zullen permanent invulling geven aan het LBF.

NatuurNetwerk:

NatuurNetwerk (NN) is ontwikkelaar en bouwer van NRS© en FRS© en verricht aanzienlijke werkzaamheden om de database en haar systeem te onderhouden. Conform het databankrecht heeft zij de juridische zeggenschap over de data. NN heeft deze zeggenschap reeds per 1-1-13 verlegd aan haar licentiehouders. Teneinde ieder mogelijk misverstand hieromtrent te voorkomen is dit door het Faunafonds getoetst en akkoord bevonden door Pels Rijcken & Drooglever Fortuijn, het kantoor dat ook de landsadvocaat mag leveren. Haar bevindingen zijn, conform afspraak, verwerkt in de licenties 2014.

In bijgaand schema is NN weergegeven als facilitator en eigenaar van het systeem en dus bewust buiten de bestuurlijke beslisboom gepositioneerd. Toch vervuld NN een sleutelrol in het schema, immers; NN is verantwoordelijk voor de inschrijving CBP, NN verzorgt de contracten met licentiehouders, NN is verantwoordelijk voor de ontwikkeling en het onderhoud, NN is verantwoordelijk voor het beheer van alle data. NN heeft tevens met het Faunafonds de Norea certificering mogelijk gemaakt. Dit als extra (bestuurlijke) borging.

Schema:

In het schema is bovenstaande weergegeven.

Aan de linkerzijde ziet u de secties. Zowel links als rechts zijn de verbindingen zichtbaar, waarmee het beoogde (noodzakelijke) onderlinge overleg is weergegeven.

Rechts van de secties ziet u het LBF. Deze borgt niet alleen het onderlinge overleg tussen de secties. Zij filtert tevens de opdrachten en wensen/eisen uit de secties en stemt dit af met de Dataraad. Tevens geeft zij opdracht aan NN voor uit te voeren werkzaamheden.

De Dataraad ziet rechtstreeks toe op NN en ziet ook toe of de auditering heeft plaatsgevonden. Daarnaast heeft zij een direct overleg met de LBF, evenals NN.

Mocht er onverhoopt stagnatie ontstaan, dan is hierin voorzien door de stippellijn, waardoor rechtstreeks contact tussen een sectie en Dataraad en/of NN mogelijk is.

Bijlage 6: Lees- en schrijfrechten van FRS

Overzichten	Rollen FRS	Landelijk overzicht (KNJV)	Secretaris van FBE	FBE bestuurslid	Grofwild coördinator	Secretaris van WBE	WBE bestuurslid	Provincie toezicht	Jachthouder	Gem. jachthouder	Jachtveld administratie	Combinant	WBE lid	WBE deelnemer	Teller	Jachtaktehouder	Freteerder	Bestrijder	Valkenier	Legselreductie
	gebonden aan WBE	-	-	-	FBE	x	x	FBE	x	x	x	x	x	x	x	-	-	-	-	-
	TAN code	x	x	x	x	x	x	x	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Data export	Geanonimiseerde data export op FBE/WBE/kilometerhok niveau	x	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Statistieken grofwild	(FBE, Regio, WBE of jachtveld) statistieken	-	x	x	x	x	x	-	x	x	-	x	-	-	-	-	-	-	-	-
Bestandsvermindering	(FBE, Regio, WBE of jachtveld) overzicht bestandsvermindering grofwild	-	x	x	x	x	x	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Uitgevoerde maatregelen	-	-	x	-	-	x	x	-	x	x	-	x	-	-	-	-	-	-	-	-
FBE afschottotalen	-	-	x	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
WBE afschottotalen	-	-	x	-	-	x	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Faunaschade meldingen	-	-	x	-	x	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Machtiging aanvragen	-	-	x	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kaart fauna	afschot, wildaanrijdingen, dood gevonden	-	x	x	x	x	x	x	x	x	-	x	-	-	-	-	-	-	-	-
Kaart faunaschade	schade punten en gebieden	-	x	-	x	-	-	x	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kaart p. geb. machtigingen	PG machtigingen als punt of gebied	-	x	-	-	x	-	x	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

Overzichten	Rollen FRS	Landelijk overzicht (KNIV)	Secretaris van FBE	FBE bestuurslid	Grofwild coördinator	Secretaris van WBE	WBE bestuurslid	Provincie toezicht	Jachthouder	Gem. jachthouder	Jachtveld administratie	Combinant	WBE lid	WBE deelnemer	Teller	Jachttakehouder	Freteerder	Bestrijder	Valkenier	Legselreductie
Kaart gebieden	WBE's en telgebieden	-	-	-	x	+ jachtvel- den	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Data export	-	-	x	-	x	x	-	-	x	x	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Tellingen	Kaart tellingen, Tellingen totalen	-	x	-	-	x	-	-	x	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
GPM geregistreerden	Vrijwilligers DWHC monstername	-	x	x	x	x	-	-	x	x	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Afschot totalen	-	-	-	-	-	-	-	-	x	x	-	x	-	-	-	-	-	-	-	-

Beheer	Rollen FRS	Landelijk overzicht	Secretaris van FBE	FBE bestuurslid	Grofwild coordina-	Secretaris van WBE	WBE bestuurslid	Provincie toezicht	Jachthouder	Gem. jachthouder	Jachtveld admi-	Combinant	WBE lid	WBE deelnemer	Teller	Jachttakehouder	Freteerder	Bestrijder	Valkenier	Legselreductie
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	gebonden aan WBE	-	-	-	FBE	x	x	FBE	x	x	x	x	x	x	x	-	-	-	-	-
-	TAN code	x	x	x	x	x	x	x	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
WBE gebiedswijzigingen	Bemiddeling WBE gebiedswijzigingen	x	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Wildmerk toewijzingen	Verdeling wildmerken over jachtveldnummers	-	-	-	x	x	WSA	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Tellingen	Telgebieden, telplekken, telplannen, tellingen bewerken, tellingen uitwerken	-	x	-	x	x	WSA	-	WSA	WSA	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

Beheer	Rollen FRS	Landelijk overzicht	Secretaris van FBE	FBE bestuurslid	Grofwild coordina-	Secretaris van WBE	WBE bestuurslid	Provincie toezicht	Jachthouder	Gem. jachthouder	Jachtveld admi-	Combinant	WBE lid	WBE deelnemer	Teller	Jachtaktehouder	Fretteerder	Bestrijder	Valkenier	Legselreductie
Gebiedsgeb. Machtigingen	Overzicht uitgegeven machtigingen	-	-	-	x	x	x	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
WM batch toewijzen	Wildmerken in gebruik nemen	-	x	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
WM toewijzing FBE	Wildmerk verdeling over de FBE	-	x	x	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
WM toewijzing WBE	Wildmerk verdeling over de WBE	-	x	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Jachtvelden	Overzicht jachthouders	-	x	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Aanmelden gebruiker	Beheer FBE bestuursleden en uitvoerders overig	-	x	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Personen beheer	Overzicht gebruikers binnen FBE	-	x	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ontheffingen	Grofwild-, algemene-, perceel en gebiedsgebonden ontheffingen	-	x	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Opmaak machtigingen	Briefhoofd e.d.	-	x	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Algemene machtigingen	Formulieren- en uitgegeven machtigingen	-	x	-	-	x	-	x	x	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Grofwild machtigingen	Formulier machtigingen	-	x	-	-	x	WSA	x	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Perceelsgeb. Machtigingen	Formulier machtigingen, machtiging verzoeken, uitgegeven machtigingen	-	x	-	-	x	-	x	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Gebiedsgeb. Machtigingen	Formulier machtigingen, uitgegeven machtigingen	-	x	-	-	x	-	x	x	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Instellingen	FBE instellingen	-	x	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Beheer WBE	Overzicht rechten en WBE grenswijzigingen	-	-	-	-	x	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Beheer Jachtvelden	Jachtvelden aanmaken, tekenen, verwijderen	-	-	-	-	x	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Aanmelden gebruiker	Nieuwe gebruikers aanmelden	-	-	-	-	x	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Personen beheer	Rollen en functies van gebruikers beheren	-	-	-	-	x	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Voorwaarden jachthouder	WBE voorwaarden grofwild jachthouder	-	-	-	-	x	WSA	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

Beheer	Rollen FRS	Jachtveld	Legselreductie	Valkenier	Bestrijder	Fretteerder	Jachtaktehouder	Teller	WBE deelnemer	WBE lid	Combinant	Jachtveld adm-	Gem. jachthouder	Jachthouder	Provincie toezicht	WBE bestuurslid	Secretaris van WBE	Grofwild coordina-	FBE bestuurslid	Secretaris van FBE	Landelijk overzicht	
		Naam en tekening jachtveld	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	X	-	-	-	-	-	-	-	-
Mijn documenten	Rollen FRS	Algemeen	Legselreductie	Valkenier	Bestrijder	Fretteerder	Jachtaktehouder	Teller	WBE deelnemer	WBE lid	Combinant	Jachtveld adm-	Gem. jachthouder	Jachthouder	Provincie toezicht	WBE bestuurslid	Secretaris van WBE	Grofwild coördinator	FBE bestuurslid	Secretaris van FBE	Landelijk overzicht	
		Beschikbare eigen ontheffingen en machtigingen	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	-	X	X	X	X	X	X	X
		gebonden aan WBE	-	-	-	-	-	X	X	X	X	X	-	X	-	X	X	X	-	-	-	-
		TAN code	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	X	X	X	X	X	X	X
		-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mijn gegevens	Rollen FRS	Algemeen	Legselreductie	Valkenier	Bestrijder	Fretteerder	Jachtaktehouder	Teller	WBE deelnemer	WBE lid	Combinant	Jachtveld adm-	Gem. jachthouder	Jachthouder	Provincie toezicht	WBE bestuurslid	Secretaris van WBE	Grofwild coordina-	FBE bestuurslid	Secretaris van FBE	Landelijk overzicht	
		Beschikbare eigen ontheffingen en machtigingen	-	-	-	-	-	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
		gebonden aan WBE	-	-	-	-	-	X	X	X	X	X	X	X	FBE	X	X	X	FBE	-	-	-
		TAN code	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	X	X	X	X	X	X	X	X
		-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

Mijn gegevens	Rollen FRS	Landelijk overzicht	Secretaris van FBE	FBE bestuurslid	Grofwild coordina-	Secretaris van WBE	WBE bestuurslid	Provincie toezicht	Jachthouder	Gem. jachthouder	Jachtveld admi-	Combinant	WBE lid	WBE deelnemer	Teller	Jachtaktehouder	Fretteerder	Bestrijder	Valkenier	Legselreductie
Persoonlijke instellingen	NAW gegevens, documenten, FBE's, Kaartvoorkeuren	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
Wachtwoord wijzigen	-	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
Mijn gebruikers	Gebruikers uitnodigen, overzicht	-	X	X	-	X	-	-	X	X	-	X	X	-	-	X	X	X	X	X
Mijn gebieden	Shape's beheren en uploaden																			

Gegevens uit FRS zichtbaar in ketengerichte subsystemen als DWHC en WRS (NVWA-Poeliers):

Geanonimiseerde gegevens	
Persoonsgegevens van derden zichtbaar	
Alle eigen gegevens zichtbaar	

Bijlage 7: Meest gestelde vragen provincies over het Fauna Registratie Systeem

Inleiding:

Op verzoek van provincies is aan BIJ12 verzocht om de meest gestelde vragen bij provincies over FRS in beeld te brengen en deze kort te beantwoorden. Met onderstaand is invulling gegeven aan dit verzoek.

Wat is het Fauna Registratie Systeem (FRS)?

Het FRS is een belangrijk onderdeel van het Natuur Registratie Systeem (NRS). Het NRS kent ook andere onderdelen (subsystemen) o.a. voor faunaschade, voor voedselveiligheid en wetenschap en onderzoek. De belangrijkste onderdelen (subsystemen) van NRS zijn FRS en het Fauna Schade Registratie Systeem (SRS).

Het FRS is sinds 2005 uitgegroeid tot het landelijke web based registratiesysteem voor het registreren van maatregelen en activiteiten in het kader van faunabeheer. De maatregelen koppelt het systeem aan de wettelijke grondslag voor jacht, vrijstelling (landelijk of provinciaal), schadebestrijding of populatiebeheer. FRS koppelt de voorwaarden grondslag aan de rapportageverplichting van maatregelen door uitvoerders. FRS voorziet ook in overige nuttige en handige functionaliteit voor praktische uitvoering faunabeheer, dit kan zijn omdat wet en regelgeving dit vereist (bijv. tellingen) of omdat het gemak van gebruikers van FRS (bijv. tracering m.b.t. voedselveiligheid) daarmee is gediend.

Faunaschade:

Grondgebruikers maken in alle 12 provincies gebruik van het Fauna Schade Registratie Systeem (SRS) voor het melden van faunaschade, invoeren van getroffen maatregelen ter voorkoming van faunaschade (preventieve maatregelen) en indienen verzoekschrift tegemoetkoming faunaschade FRS wisselt gegevens uit met het SRS voor de activiteiten en maatregelen van uitvoerders en grondgebruikers om faunaschade te voorkomen en of te bestrijden. Door deze koppeling bouwen zij gezamenlijk aan 1 digitaal dossier. BIJ12-Faunafonds heeft door deze koppeling inzage in deze dossiers ter beoordeling van verdere afhandeling.

Waarom is FRS een onderdeel van NRS?

Oorspronkelijk uitgangspunt is het ketengericht gebruik kunnen maken van door gebruikers op één plek ingevoerde gegevens (data-sharing). De systemen wisselen gegevens uit van gebruikers op basis van een wettelijke grondslag (need to know) of omdat gebruikers dit zelf willen (nice to know). Hierdoor is het mogelijk om de gehele faunaketen op een voor gebruikersvriendelijke manier te bedienen. Vanwege complexe wettelijke regelgeving en vereisten m.b.t. privacy, borging en veiligheid voor een ketengericht registratiesysteem is de vereiste inschrijving bij de Autoriteit Privacy door de provider gedaan onder het NRS, waardoor gebruikers bij vragen bij één loket terecht kunnen i.p.v. allerlei individuele systemen.

Waarom FRS?

FRS kent unieke gebruikers die verschillende rollen kunnen hebben. Dit ligt vast in het document 'Lees- en schrijfrechten FRS'. Met 1 inlog kunnen FRS gebruikers het systeem gebruiken voor al hun activiteiten ook wanneer die in meerdere provincies plaatsvinden. De rol is weer gekoppeld aan verantwoording of taak van de betreffende gebruiker. Hierdoor zijn gegevens altijd herleidbaar tot de bron.

Een ander wezenlijk punt is de FRS koppeling grondslag en rapportageverplichting. Indien rapportage niet tijdig conform grondslag is gedaan voorziet het FRS in waarschuwingen en uiteindelijk schorsing van de grondslag (machtiging op basis van de ontheffing). Het laatste is instelbaar per provincie.

Wie heeft het eigendom over FRS?

Het NRS, waaronder dus FRS en SRS, is in eigendom van software leverancier NatuurNetwerk B.V.

te Vaassen. NatuurNetwerk is in 2005 begonnen met het opzetten van het ketengerichte systeem. In eigen beheer ontwikkelen, bouwen en beheren zij complexe systemen en applicaties waaronder het voor verantwoordelijke instanties verwerken en beheren van opsporingsinformatie en bestuurlijke afdoening of strafrechtelijke vervolg.

Alle benodigde techniek (hard- en software) en voorzieningen zijn in eigendom van NatuurNetwerk.

Is NatuurNetwerk monopolist?

In zekere zin wel, want er is geen alternatieve aanbieder die gelijkwaardige functionaliteit en of een ketengericht systeem levert. Het huidige ketengerichte systeem is overigens ontstaan op verzoek van de licentiehouders en gebruikers zelf. NatuurNetwerk heeft dit mogelijk gemaakt.

Toch is er geen sprake van een commercieel monopolie. Daartoe heeft NatuurNetwerk voorzieningen getroffen met haar licentiehouders. Ondanks dat, kan de schijn ontstaan dat er sprake is van een afhankelijkheid van NatuurNetwerk. De provider zelf heeft altijd aangegeven dat dit niet wenselijk is, omdat er dan nooit sprake kan zijn van een ketengericht systeem dat landelijk kan worden gebruikt. Door licentiehouders en NatuurNetwerk is voorzien in een besturingsmodel (zie bijlage 5) zoals contractueel vastgelegd in de overeengekomen licenties.

Hoe is het geregeld met de regie op het ketengerichte systeem NRS en FRS?

Binnen NRS en dus ook FRS is voorzien in een besturingsmodel (zie bijlage 5).

Licentiehouders zijn ingedeeld in secties, te weten sectie 1 Bevoegd Gezag (Ministerie, Provincies), sectie 2 Planmatige regie en coördinatie (FBE's en Faunafonds), Sectie 3 Planmatige uitvoering (Jagersvereniging, VVW), Sectie 4 Blauw (Politie, SWN), Sectie 5 Wetenschap, Onderzoek, Voedselveiligheid (NVWA), Sectie 6 Grondgebruikers (LTO, Kroondomein, Terrein Beherende Organisaties). De secties vaardigen 1 of meerdere personen bestuurlijk af aan het Landelijk Overleg Faunagegevens (LOF) onder voorzitterschap van een onafhankelijk voorzitter voor bestuurlijke afstemming. Het besturingsmodel voorziet verder in een door het LOF te raadplegen Dataraad die toeziet op privacy, continuïteit en ketengerichtheid.

Wie is eigenaar van de verzamelde data?

De wet spreekt in digitale verzameling niet over eigendom maar over zeggenschap over gegevens. Medio 2013 heeft Pels-Rijcken & Drooglever-Fortuijn (landsadvocaat) in opdracht van het toenmalige Faunafonds de huidige licentiemodellen voor FRS opgesteld. Voor FRS betekent dit onder andere dat NatuurNetwerk vanuit haar verantwoordelijkheid NRS heeft ingeschreven bij de AP. De zeggenschap over de gegevens is door NatuurNetwerk in de licenties verlegd naar licentiehouders verenigd in het Landelijk Overleg Faunagegevens (LOF). LOF geeft NatuurNetwerk aan hoe de gegevens binnen de keten gebruikt mogen worden. Dit gebruik moet in overeenstemming zijn met de gebruikersovereenkomst die iedere gebruiker bij eerste inlog FRS voor akkoord moet aanvinken. Het verstrekken van gegevens aan derden door NatuurNetwerk of gebruikers van FRS is niet toegestaan buiten de doeleinden van de gebruikersovereenkomst.

Het gebruik voor andere doeleinden en doorleveren van gegevens naar derden, niet zijnde licentiehouders, is uitsluitend mogelijk na toestemming van de licentiehouders en NatuurNetwerk.

Kan NatuurNetwerk iets doen met de data?

Nee, zie ook uitleg voorgaande punt.

Uitzondering hierop is wanneer NatuurNetwerk inzage in gegevens moet verstrekken aan daartoe bevoegde instanties in het kader van onderzoek strafbare feiten (bijvoorbeeld stroperij). Dit zal zij alleen doen wanneer gegevens door die instantie en opsporingsambtenaar op bevel schriftelijk worden gevorderd en zal altijd ten kantore van NatuurNetwerk plaatsvinden. Dit wordt tevens vastgelegd voor de auditeur.

Wie gebruiken FRS?

Hier onderscheiden we licentiehouders en gebruikers.

Licentiehouders FRS zijn momenteel 10 FBE's, 8 provincies, Jagersvereniging, Vereniging Wildbeheer Veluwe (VVW), Kooikersvereniging en Stichting Wildaanrijdingen Nederland (SWN).

Via de licentiehouders FRS maken dagelijks tienduizenden gebruikers gebruik van FRS.

Is FRS landelijk beschikbaar?

Ja, FRS is in 10 provincies bij de FBE's volledig in gebruik en in 2 provincies beschikbaar voor het

melden van maatregelen jacht en vrijstelling. Het SRS voor melden en indienen verzoek tegemoetkoming faunaschade is in 12 provincies operationeel. FRS en SRS wisselen gegevens uit door de koppeling uitvoerder en grondgebruiker, waardoor dubbel werk is voorkomen.

Wat zijn de rollen en rechten in FRS?

Alle gebruikers van FRS zijn uniek en hebben 1 of meerdere rollen op basis van verantwoordelijkheid of een taak. Ook kunnen gebruikers in meerdere geografische delen uitvoering geven aan maatregelen. FRS kent vele rollen zoals FBE secretaris, WBE secretaris, Jachthouder, Jachtaktehouder, Telcoördinator, Teller, Nestbehandelaar, Toezichthouder etc.

Aan elke rol zijn verschillende bevoegdheden gekoppeld. Inzage in gegevens en of gebruik daarvan is afhankelijk van de rol die een gebruiker op dat moment heeft. Indien de rol toegang geeft tot gegevens van derden en of persoonsgegevens dan is sprake van extra beveiliging op de inlog en wordt dit in FRS gelogd. Hierdoor is niet alleen de privacy geborgd, maar wordt ook voorkomen dat niet bevoegde personen gegevens uit FRS kunnen inzien en of gebruiken. Rollen in FRS zijn strikt persoonlijk en kunnen niet worden overgedragen.

Kunnen provincies bij de gegevens in FRS?

Ja, FRS voorziet in een rol voor provincies. Momenteel maken 8 provincies gebruik van de FRS rol Provincie Toezicht. Provincies kunnen daartoe een zelf of via de FBE een licentie afnemen.

Waarom moeten provincies een eigen licentie, terwijl de FBE al een licentie heeft?

Een FBE heeft een gedefinieerde rol en verantwoordelijkheid in FRS. Provincies hebben een andere verantwoordelijkheid en dus een andere rol in FRS. Samen met provincies is de rol provincie (voor Toezicht) in FRS gebouwd. Naast de technische functionaliteit is er ook extra helpdesk en backoffice faciliteit beschikbaar voor provincies.

Is FRS veilig?

De omgeving is volledig in eigendom van NatuurNetwerk en werkt via twee fysiek gescheiden datacentra die BORG Klasse 4 zijn beveiligd. In ieder datacentrum is een eigen volledige omgeving aanwezig. De systemen zijn voorzien van load balancing, wat wil zeggen dat het verkeer kan worden verdeeld over de omgevingen. Bijkomend voordeel hiervan is dat er geen downtime is en FRS 24/7 beschikbaar is voor alle gebruikers. Automatisch worden er iedere nacht back-ups gemaakt. Alle persoonsgebonden gegevens in FRS wordt versleuteld opgeslagen. Gegevensverkeer tussen datacentrum en gebruikers wordt via een beveiligde https:// verbinding, onder certificaat, versleuteld verzonden.

Is FRS gebruiksvriendelijk?

Een systeem is nooit gebruiksvriendelijk genoeg en kan altijd beter. FRS is om die reden ook een dynamisch systeem dat continu doorontwikkeld en voldoet aan de modernste techniek. Toch is FRS in de loop der jaren een complex systeem geworden. Dat ligt niet aan FRS maar aan de voorwaarden waaraan FRS moet voldoen. Per provincie stellen FBE's verschillende voorwaarden aan de wijze van uitvoering op basis van beleid, vergunningverlening of toezicht-handhaving. Ook de FBE's onderling hanteren diverse werkwijzen en procedures. Voor FRS is dit geen probleem, maar dit komt de gebruiksvriendelijkheid niet ten goede. Voor FRS is de Wet altijd leidend.

Is FRS ook mobiel te gebruiken?

Ja, dit is mogelijk. Op dit moment is een nieuwe mobiele versie in ontwikkeling die samen met gebruikers wordt vormgegeven. Deze zal nog uitgebreider en gebruiksvriendelijker zijn.

Hoe zit het met de privacy in FRS?

Het gebruik van de persoonlijke gegevens voldoet aan de eisen die de Autoriteit Privacy stelt. Jaarlijks vindt er bij NatuurNetwerk een NOREA gecertificeerde TPM ICT Audit plaats. Deze audit wordt ter kennis gebracht van het LOF. De audit leverde in de afgelopen jaren geen reden tot maatregelen.

Hoe zit het met FRS en de Algemene Verordening Gegevensbescherming (AVG) 2018?

FRS was al gereed voor de AVG/GDPR. NatuurNetwerk is onderhevig aan de NOREA Audit en ISO 27001 certificering. Op dit moment wordt getoetst of de gebruikersovereenkomsten nog worden aangepast.

Wie betaalt FRS?

De kosten liggen bij de licentiehouders van FRS en NRS. Gezamenlijk dragen zij de jaarlijkse kosten zoals deze zijn overeengekomen in de licenties. De licenties voorzien in vastgestelde ontwikkeluren binnen de overeengekomen vergoeding, waardoor doorontwikkeling van het ketengerichte systeem is gegarandeerd. Door het gezamenlijk gebruik maken van het ketengerichte systeem, zijn de kosten verdeeld over alle licentiehouders. Meer licentiehouders betekent lagere kosten voor allen.

Hoe zijn in FRS nieuwe functionaliteiten en doorontwikkeling geregeld?

Licentiehouders vaardigen deelnemers af in de Technische Gebruikers Groep (TGG). Hier worden de wensen, behoeften en noodzakelijke aanpassingen vastgesteld. De TGG komt 4 keer per jaar bijeen.

Aanvullende informatie gewenst?

Via het secretariaat LOF zijn schematische weergaven van besturingsmodel, overzicht digitale keten NRS, overzicht rollen en rechten, overzicht licentiehouders NRS en de meest recente gebruikersovereenkomst opvraagbaar en beschikbaar.